

Sărbători fericite
pentru toți cititorii
și colaboratorii noștri!
La mulți ani!



Nora IUGA:

„Să ne întoarcem
la valorile
spirituale!“

– [...] Bunica mea a fost subretă. La Operetă era o trupă itinerantă a marelui Leo și ea era subretă. Îmi povestea amintirile ei, și în momentul în care am văzut scena aici, în Bacău – foarte interesant! –, s-a creat filmul în mintea mea și am avut senzația că așa trebuie să fi fost în vremea aceea când bunica cutreiera orașele de provincie din țară și apărea pe scene improvizate. Vă dați seama că am fost propulsată într-un trecut îndepărtat și sunt absolut convinsă că în timpul lui Alecsandri și în timpul lui Bacovia exista exact genul ăsta de spectacole, cu trupe stradale. A fost primul lucru care m-a șocat în Bacău. M-a făcut să-l iubesc, pentru că am început să plâng uitându-mă la scena aceea de parcă mi-aș fi regăsit – cum să zic? – un fel de antecopilărie.

pagina 4

Elena CIOBANU

Un papă
american

pagina 9

Nicoleta FLOREAN

Proză scurtă
cu parademoni
și urzeală comunistă

pagina 25

Carmen MIHALACHE

Fest(in)
pe Bulevard,
aproape
de public

pagina 16

• Ilustrația acestei ediții: reproduceri din albumul „Salioanele Moldovei – 2017“, ediția a XXVII-a, Chișinău – Bacău



• Catalin Aprofirei (Iași) –
Prietenie necondiționată

Poetul, reprimat în Cetate

21 noiembrie 2017 este data când George Bacovia a reintrat într-un spațiu pe care-l poate revendica oricând: biblioteca Gimnaziului din Bacău (azi, Colegiul Național „Ferdinand I”). Nu amfiteatrul (s-a propus inițial ca această sală publică să primească numele poetului; este foarte potrivită însă opțiunea pentru Solomon Marcus, academicianul care a conferențiat de câteva ori acolo și ale cărui cuvinte miezoase au intrat în substanța pereților), nu liceul („Principele Ferdinand” a fost numele dat de la început), ci lăcașul de lumină care este biblioteca. Revenirea la patronimul „George Bacovia” (așezat pe firma liceului în a doua jumătate de secolului trecut și coborât de acolo în primii ani de după „Marea revoluție din decembrie”, cum se exprima cineva) este imposibilă, nu și readucerea bustului poetului pe soclul gol din parcul școlii, vizavi de rege. Era nevoie deci de un gest reparativ la adresa memoriei scriitorului

care a dat, împreună cu Vasile Alecsandri, identitate Bacăului, dar abia acum s-a întâmpat conjuncția a trei aștri numerici: 150 (de ani de la înființarea Gimnaziului), 125 (de ani de la fondarea bibliotecii școlii) și 60 (de ani de la stingerea din viață a poetului).

Propunerea Societății Cultural-Științifice „Vasile Alecsandri” Bacău a fost acceptată de corpul profesoral și de Consiliul de administrație al Colegiului, așa încât, la o zi după inaugurarea Amfiteatrului „Solomon Marcus” și dezvelirea plăcii omagiale (20 nov. 2017), au avut loc, în prezența viceprimarului Dragoș Ștefan, ceremonia dezvelirii firmei „Biblioteca George Bacovia” și un colochiu despre istoricul liceului. Într-un spațiu generos (amenajat încă din vremea directoratului prof. Adrian Horodnic), în prezența a peste 30 de elevi de liceu, am vizionat un film de prezentare a Bibliotecii și apoi cu toții am adus un merit

„Omagiu înaintașilor”, vorbind despre G. Bacovia, Al. Piru, Viorel Alecu, George Bălăită, Marin Cosmescu-Delasabar, Ioan Mitrea ș.a. Au rezultat adevărate portrete de intelectuali, cu concursul scriitorilor și profesorilor băcăuani: Viorel Savin, P. Isachi, Grigore Codrescu, Eugen Salahoru, Gh. Iorga, Gh. Neagu, Doru Ciucescu, Ioan Curpân, Ioan Dănilă. Ne-au susținut profesorii Roxana Șova, Mihaela Savin, Nicoleta Nistor, dar și Mariana Codrescu, Suzana Alexandrescu și Aurel Jâmneală. Nu putea fi ocolit subiectul „Alecsandri” („care s-a născut aici, în Bacău, nu aiurea”, a ținut să punteze Gh. Neagu, cu un deget îndreptat ferm către pământul de sub noi). Mihaela Chelaru, directoarea Arhivelor Statului Bacău, a oferit copiile a două documente, iar Gruie Piticar a propus o combinație conciliantă pentru o posibilă denumire a Colegiului: „Ferdinand – Bacovia”, după modelul



Universității „Babeș – Bolyai” din Cluj-Napoca. Entuziasmată de reușita acțiunii, Gabriela Saveluc, bibliotecara, a propus să ne vedem periodic la „Ora de cultură”, în același spațiu. A urmat inaugurarea, în localul vechi, a Holului „Bacovia”, gândit (de directorii Nicu Harasemciuc și Nicoleta Zărnescu) ca un pandant al celui alt hol, destinat principelui Ferdinand. Un bust al poetului,

facsimile, fotografiile și, mai departe, medalioane ale foștilor elevi sau profesori dau o vizibilă notă instructivă, dar și estetică. Ne-au mai condus până la holul central „Festrestele” lui Aurel Stanciu și portretul poetului (de Constantin Doroftei), recuperat și adaptat de ingeniosul Remus Lupu.

I. DĂNILĂ

Fragmentarium

O sumă de pre-vestiri

„ARMONII ÎN TIMP”. În condițiile în care posturile publice de radio difuzează preponderent muzică în limba engleză, o instituție băcăuană (Școala Populară de Arte și Meserii) a organizat cu succes a doua ediție a Festivalului Artelor. La secțiunile „Muzică populară” și „Canto muzică ușoară” au excelat limba română și talentul tinerilor.

BOGĂȚIE, NU GLUMĂ. „Zilele Bibliotecii Județene G. T. Kirileanu Piatra-Neamț” s-au încheiat cu o triplă lansare de carte (despre zestrea spirituală a Mănăstirii-Neamț, scoasă la lumină de arhim. Benedict Sauciu, staretul așezământului), și cu acordarea titlului „Cartea anului” unei producții de la Editura „Cetatea Doamnei”: „Ancadierul”, de Lucian Strochi. În deschidere, cantautorul băcăuan Florin Țuțianu ne-a delectat cu „Limba românească” (mereu frumoasă), din cartea premiată.

UN GHID PENTRU FIECARE. Casa Corpului Didactic „Grigore Tabacaru” Bacău ne-a oferit o bună „Inițiere în artele plastice”, prin cartea Georgetei Rusu-Manea, educatoare din Sascut. Au apreciat-o Maria Mătăsaru, Vasile Molan, Gabriel Leahu, Aurel Stanciu și Ioan Dănilă, care au convins că desenul e o formă de comunicare a (pre)școlarului.

OCTOMBRIE AL BACĂULUI. Secția Periodică a Bibliotecii Județene „C. Sturdza” Bacău a actualizat data nașterii urbei lui Alecsandri și Bacovia (6 oct. 1408) cu secvențe din presa locală de ieri și de azi. La 23 dec. 1973, C. Dima-Drăgan scria despre înălțarea în Bacău a steagului Revoluției de la 1848.

TOT O PREVESTIRE. Bică-Nelu Căciuleanu, semnalat și de revista noastră, deține „Premiul național pentru proză Mihail Sadoveanu” pe 2017. În salonul Muzeului „C. Hogas” l-am ascultat mai întâi pe C. Dram, despre „M. Sadoveanu, pre-vestitorul”.

NEMURITORII. Cine a spus că a murit romanța? Vasile Pohoată, de la Radio-România Iași, are grijă să difuzeze uitata specie în minutele emisiunii „Un cântec pentru fiecare”. La „Rapsodiile de toamnă” (Teatrul de Vară „Radu Beligan” din Bacău), a procedat la fel solista de muzică populară Zinaida Bolboceanu, din Chișinău.

VISURILE UNEI VIETI. „58 de ani de activitate artistică... Ce bogat sunt!” Îl credem pe Stelian Preda, care a promovat mereu *trăirea prin emoție*. Cartea despre el, „Vietele unui vis: teatrul”, este un posibil vademecum al actorului deplin.

RĂSPUNDEM... TELESPECTATORILOR. Virgil lanțu și-a lădat concurentul de la „Căstigă România” pentru că a știut de vasluiuan Constantin Tănase, dar și-a lăsat publicul de la TVR 2 fără răspuns la întrebarea „Unde s-a născut Stroie?” Știm noi: la Gășteni, comuna Răcăciuni, județul Bacău.

AI. IOANID



Revista de cultură ATENEU
Inițiator al seriei noi (1964): Radu CÂRNECI
Director: Carmen MIHALACHE

Redactori: Ioan DĂNILĂ, Adrian JICU (redactor asociat),
Marius MANTA, Dan PERȘA, Ștefan RADU, Violeta SAVU

• Contabilitate: Alina GRIGORAȘ • Culegere texte: Mădălina Olaru •

• Redacția: Bacău, Str. Caișilor, nr. 7 • Tel./fax: 0234-512497 •
• e-mail: ateneubc@gmail.com • Materialele nepublicate nu se restituie. •

• Tipărită la Tipografia „ELENA” Bacău • www.tipografiaelena.ro • ISSN 1221-5813 •
• Cititorii se pot abona direct, la redacție, sau cu plata prin virament la Trezoreria Bacău,
cont: RO50 TREZ 0615 010X XX00 0317





Doina Ruști - magia ficțiunii istorice

Din același aluat cu *Manuscrisul fanariot*, recentul *Măta Vinerii* (POLIROM, 2017) continuă explorarea resurselor nebănuite ale lumii dâmbovițene de altădată, reconstituind-o nu doar în datele ei exterioare, ci în ceea ce are ea mai intim: credințe, practici, mentalități, tabuuri etc.

Romanul valorifică, inteligent, o legândă despre Vrăjitoarea Verde, intrată în mentalul colectiv drept Măta Vinerii. Textul urmărește, pe mai multe paliere, destinele unei familii de vrăjitori, având în prim-plan aventurile unei fete de paisprezece ani, menită a trăi o experiență magică în București, unde trece printr-o serie de peripecii, care sunt, de fapt, un pretext pentru a sonda o lume t(r)ajnică și fascinantă. Nevoită să fugă din Brașov, ea vine în capitala Țării Românești în căutarea cuviosului Zăval, personaje misterioși în jurul cărora se țese o intrigă demnă de un roman politist. Pătca (fiindcă așa este numită fata) îl găsește pe bătrân înjunghiat și pornește, detectivistic, pe urmele criminalului, într-un decor balcanic, populat de turcii musaipului Ismail Bina Emeni, de greci revoluționari, de arnauți sărbi și de robi țigani.

Pe fundalul efemerei domnii a lui Cotfas grecul (care va muri, în spiritul vremii, decapitat), se fac și se desfac intrigi politice sau amoroase, avându-l ca pretext pe Silică bucătarul, răpit de tiranul fanariot de pe moșia frumosoasei și bogatei Caterina Greceanu. Pion pe complicatul eșcher al Bucureștilor, țiganul nu e un bucătar oarecare, ci un personaj cu totul special, dovedindu-se, în final, un mesager dintr-o altă lume, un *mixator* din casta *Satorinilor*. Lezată, Caterina va uneli împotriva lui Cotfas, reușind să adune cele 400 de punge de galbeni necesare cumpărării tronului, în buna tradiție a epocii fanariote. Nu va apuca să se bucură nici de căsătoria cu fascinantul Henri Dubois de Saint-Maurice, secretar al consulului francez la București, și nici să savureze gustul dulce al răzbunării, fiindcă moare otrăvită accidental, lăsând în urmă o enigmă.

Dincolo de armătura realistă, romanul se deschide către semnificații de altă natură, fiind înțesat cu rețete și elixiri, cu practici și ritualuri magice, căci principalele personaje au existențe duble. Ceva misterios plutește asupra Bucureștilor populați de personaje stranii ca spiritistul Peticari, popa Ogaru (de la Biserica Dintr-o Zi) sau Măta Vinerii. O lume în care „singura realitate care i s-a dat unui om este Sator” și care ascunde taine de



nepătruns pentru profani. Aici se întrețale drumurile și destinele unor aleși din casta satorinilor, care poartă povara unor taine ce se vor lămurii abia spre final, când „vocea bucătarului” (pe post de epilog) și scrisoarea Moșicului dezvăluie că, în fapt, nepoata Pătca e adevărata Măta a Vinerii și că aventura ei s-a înscris într-un scenariu inițiat.

Viteza cuvintelor

Deși mai estompată față de *Manuscrisul fanariot*, dimensiunea teoretizantă a cărții nu lipsește. Ea vizează condiția povestitorului, care nu trebuie să fie nici „vanitos” și nici „smecher”, ci, pur și simplu, „cinstit”. Să îl ascuți cu plăcere, fără să ai sentimentul că vrea să obțină ceva de la tine. Or tocmai asta face Doina Ruști, într-un text care te prinde de nas, în care aventura și suspansul te țin cu sufletul la gură. Există undeva, spre final, un pasaj relevantior pentru înțelegerea concepției

sale despre scris. Este vorba despre admirația măturisită deschis de către naratorul-personaj față de abilitatea pitarului Peticari de a interesa, de a fi în centrul atenției: „Un om în stare să umple orașul de zvonuri mi se pare cineva de mare valoare. E un creator. Cuvintele lui prind o viteză fără egal. Și să nu credeți că trec din ureche în ureche! Ci alege câteva, nu foarte multe, pe care se prefacă că le consideră de cea mai mare încredere pentru a le pune în pânne un secret capital. Acest făuritor al istoriei are întotdeauna și-un personaj, cineva cu propria poveste, cum era Peticari. Dar cine era marele zvonar din spatele spiritistului – n-aveam habar!” E în aceste rânduri cheia înțelegerii scrisului său, care vizează tocmai această capacitate demiurgică a prozatorului de a fi „zvonarul”, de a fi cel care pune în circulație povestea, stârnind curiozitatea lumii.

Savoarea cuvintelor

Iar cuvintele Doinei Ruști nu au doar viteză, ci și savoare. Savoarea prozatorului care știe să jongleze cu subtilitățile limbii române, pigmentându-și discursul cu grecism (specifice lumii fanariote) și cu latinism (specifice formulărilor magice invocate). Fraza curge firesc, dar ispititor, recreând atmosfera Bucureștilor de la început de secol al XIX-lea, într-o cadență bine cântărită. Efectele sunt permanente căutate, prin formulări aforistice niciodată stridente. Pentru că dincolo de savoare, există un tălc al vorbelor, care nu-s întâmplătoare. Chiar atunci când face divagații subțiri asupra limbajului, autoarea știe să fie agreabilă, punând în mișcare o mașinărie lingvistică ingenioasă. Disertația savant-indignată asupra cuvântului „fată” merită citată ca ilustrare a mecanismului care pune în mișcare savoarea cuvântului: „Două cuvinte mă făcură să-l urască pe năsoș,

care mai fusese și plătit să mă apere, iar acestea erau *măritiș* și *copilă*. Primul nu mai are nevoie de explicații, fiind la mîntea cocoșului că mă insulta. Însă despre celălalt trebuie să spun că mi se pare umilitor până în măduvă. Când ești *copilă* ești un fel de rahat. Nu ești nici copil, nici adult. Nu mai ești de trecut cu vederea, dar nici atât de mare ca să intri în lume. Și ești *fată*, prin urmare, incapabilă de treburi care-are putea fi luate în seamă. Nu poți fi numită *cocornită*, cum îmi zicea nevasta bucătarului, și nici *jupăneșică* măcar. O copilă e un fel de gunoi aruncat între lumi. Tocmai de aceea de-o copilă nu poate decât să-ți fie milă, iar dacă copilă e și cumva cu nasul pe sus, devine o *fătucă* bună de călcat în picioare”.

Spectacolul lexical devine de-a dreptul copios în paginile dedicate lui Silică și meselor sale fastuoase, pe care le gătește după „Cartea bucătarilor rele”. El nu e un simplu bucătar, ci e din tagma aceluia pentru care pregătutul bucătarilor are conotații erotico-mistice, epuizându-l fizic și făcându-l imun la toate celelalte bucurii ale vieții: „O coastă de miel era ca o întâlnire de seară, pe marginea unei ape. Și, pe cât o împodobeai cu pulbere de ardei, cu cât o scălda-n vin și-n alte licori, cu atât întâlnirea era mai bogată în fapte. De la câteva cuvinte duioase trecea la sărutări și la dezmierdări, încât, spre final, când coasta era rumenită și îmbătată discret cu grăsimi, bucătarul era și el golit de toate dorințele, stors ca după o noapte de dragoste”.

Ceea ce nu s-a subliniat îndeajuns în comentariile despre cărțile Doinei Ruști este umorul discret, subtil. Modul acesta spontan și cărcotas de a narra, pus acum pe seama „unei copile”, generează el însuși efecte savuroase, căci, dincolo de reconstituirea epocii, de miza „istorică” a cărții, autoarea nu uită niciodată să-i arunce ocheade și să-i trimită bezele cititorului, construind cu el o complicitate care nu e la îndemână oricui. Nu poți să nu remarci demonul jucăuș dindărătul cortinei, iar un comentariu de felul „Iar când ies bucureștenii pe străzi, orice ar spune un principe se transformă în bălegar” te face să zâmbești, punându-te pe gânduri.

Magia cuvintelor

Doina Ruști e, fără îndoială, unul dintre prozatorii contemporani importanți. Ea a impus deja o scriitură ușor recognoscibilă în datele-i fundamentale: ficțiune istorică, narațiune multistratificată, interes trans-istoric, capacitate fabulatorie și savoare stilistică. Sunt coordonatele unei autoare care știe să creeze o complicitate subtilă cu cititorii săi. Iar acest volum echivalează cu o vrajă, configurând o lume levantin-fanariotă, pe fundalul căreia sunt brodate povești despre un București dintr-un alt ev.

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •



lași, 11-12/2017

Succesul unei instituții culturale se construiește cu un enorm efort, un efort de echipă, dar există și unii oameni ieșiți din comun, cum este Lucian Vasiliu, care parcă iau pe cont propriu întregul travaliu... Și nu e vorba în acest caz de o singură instituție, ci de două: revista *Scriptor* și editura Junimea. Deși se spune că poezii ar fi cu capul în nori, I-am întâlnit pe Lucian Vasiliu

în anul 2017 peste tot: la târguri de carte, la colocvii, la biblioteci unde se lansau cărți... Și niciodată în postura de autor, deși este un poet redevabil, ci în aceea de manager. Lansa revista, lansă cărțile editurii, pune la cale planuri prin discuții cu alți manageri și cu scriitorii. Încât nu este de mirare că numele său se asociază de acum cu instituțiile pe care le conduce și le servește neobosit și nu e de mirare că ele au ajuns la un final de an cu coșnița succeselor plină. Într-un moment ce reprezintă ultimul pas spre anul 2018, când lașiul va serba un Centenar (1918-2018), iar editura Junimea un semicentenar.

Dar ce putem citi în acest ultim număr al anului? Ca întotdeauna poezie și proză de calitate: Marian Drăghici, Flavia Adam, Simion Bogdănescu, Alina-Simona Dragomir, Horia Zilieru și Ștefan Mitroi. De asemenea eseuri, dialoguri și cunoștințele de acum chestionare ale revistei, la care răspund Liviu Antonesei, Doina Florea și Mircea Radu Iacoban. Noutățile editurii Junimea sunt prezente și ele în prezentarea confracților: Nicolae ROȘCA (Chișinău), Ștefan Oprea, un scriitoriu de dereptate... Ioan HOLBAN, *Lumea lui Uscatu'* (Cristian Ghica), *Adevărul din legende și mituri străvechi* (Cătălin Boghiu), Constantin

CUBLESAN, *Moartea și Înviearea* (Theodor Damian), Dan Gabriel ONTELUȘ, *Scrisul cathartic al Eugeniei Bulat*, Petruș ANDREI, *Întoarcerea la obârșii* (Lina Codreanu), Mihaela STANCIU, *Post-scriptum la iubire: Mușcătura fluturului japonez - Cornelius Drăgan*, Virgil BOTNARU (Bălti), *Din alt punct de vedere* (Anatol Moraru), Diana BOBICĂ, *Lucruri care nu se spun* (Iacob Florea). Comentarii, recenzii și cronici găsim în număr mare, marcând cele mai importante cărți ale anului. Iar istoria, cea literară mai ales, întregeste nota specifică a acestei reviste citibile din scoarță în scoarță. (D. P.)

– Am lăsat o frază la mijloc. Spuneai că l-ai perceput târziu pe Vasile Alecsandri. Care a fost prima întâlnire cu el?

Nora Iuga: – Nu pot să spun că l-am perceput târziu. Eu m-am întâlnit cu literatura lui în liceu. Ori asta s-a întâmplat foarte demult, având vârsta pe care o am. Ca să localizez întâlnirea mea cu Vasile Alecsandri, probabil că s-a petrecut prin '41, când eram eu cam prin clasa a patra primară.

– Atunci a apărut *Istoria...* lui George Călinescu.

Nora Iuga: – Bineînțeles, dar vă dați seama că la zece ani un copil nu prea poate citi *Istoria* lui George Călinescu. Noi îl studiam pe Alecsandri foarte intens la școală, pentru că în 1941 Vasile Alecsandri era considerat unul dintre cei mai mari promotori ai literaturii române, cunoscut și în străinătate. Probabil că eu având încă din copilărie o anumită propensiune și sensibilitate lirică, am rămas până în ziua de astăzi o adeptă a literaturii scrise de Vasile Alecsandri, în general. Eu consider și în ziua de astăzi partea lui lirică într-adevăr valoroasă, iar ce se mai poate adresa sensibilității cititorului actual cred că sunt pastelurile. Acestea ne arată altă față a lui Alecsandri: nu mai este acel Alecsandri plin de umor, cu puțină frivolitate. Sigur că apreciez ironia sau umorul, pentru că și eu le am; nu sunt un poet tragic, Dumnezeule... Dar la Alecsandri mi se pare că a rămas pe neudeva puțin la suprafață. Poate și dacă îl compar cu poezii din epoca lui, care erau mai tănușoși, mai triști și mai înclinați spre partea sufletească. Ori el sigur era marcat de viața, de literatură și de gândirea franceză, de acel *esprit de finesse*. Asta totuși unui copil de zece ani din România nu-i spunea prea mult. Deci eu am rămas tot la aceste pasteluri, la care mărturisesc că nu m-am mai întors de multă vreme. Însă ca și eu mi se mai vorbească aproape deloc despre un Alecsandri în România la ora actuală, când el a fost într-adevăr un reper foarte important în dezvoltarea literaturii noastre, mi se pare absolut inadmisibil. Este o nedreptate care se face unui mentor al poezilor români în decursul timpului. Poate exagerez, dar eu cred că el a fost la un moment dat un model și pentru Caragiale.

– O, desigur: dramaturgia lui Caragiale se revendică din modelul Alecsandri.

Nora Iuga: – Mă gândesc la acest lucru care, iată, merge mai departe, în zilele noastre. Eu când mă gândesc la domnul Pleșu – care le are și el și cu diplomația, și cu umorul, și cu frivolitatea –, mă gândesc că există un spirit în poporul român și în creatorul român care merge cumva pe linia asta. De aceea este foarte păcat că nu încercăm să-l redescoperim pe Alecsandri.

– Pledoaria dv. este întărită de faptul că ne aflăm în urbea natală a lui.

Nora Iuga: – Îmi pare teribil de bine. Mărturisesc: vin pentru prima dată în Bacău și habar nu aveam de asta (ca să vedeti cât de puțin se vorbește despre Alecsandri). Eram convinsă că Bacăul este numai orașul lui

Nora IUGA:

„Să ne întoarcem la valorile spirituale!”

Bacovia; nu știam că este și al lui Alecsandri. Antipozii aceștia s-au întâlnit: adică poetul tragic să se nască alături de frivolul și *veselul Alecsandri*. Deci poetul tragic față în față cu poetul vesel e ceva care ar putea defini chiar orașul în sine și populația lui pentru că, mergând ieri pe stradă, am văzut foarte mulți oameni bătrâni – mai povârniți, mai cu basmale, mai nu știu ce – alături de fete foarte cochete, foarte moderne, răsând, alături de îndrăgostiți prin parc... Bine, dar asta se întâmplă peste tot, veți spune, însă pentru că m-ați întrebat cum definesc această coincidență, vă spun așa: orice corp, orice element existent pe lumea asta, orice fenomen, precum cosmosul însuși, este făcut din plus și minus, din da și nu, din Yin și Yang; există legea contradicțiilor și a complementarității și a întregului, pentru că asta formează totul. Cosmosul se bazează pe legea contrariilor, care e a treia trăsătură, și mie mi se pare că, de fapt, asta creează totalitatea unui univers mic sau mare.

– Deci avem nevoie și de Bacovia, și de Alecsandri.

Nora Iuga: – Fără îndoială avem nevoie și de Alecsandri, dar la anumite perioade poezii trebuie redescoperite, resuscitate. În momentul în care constatăm că ei intră într-o uitare, trebuie să dăm un semnal de alarmă ca să ne întoarcem ochii spre ei. Profesorii – cei care ne învață și ne introduc în universul acesta divin, sacru al poeziei –, ei trebuie să fie aceia care să-i redescopere din alte puncte de vedere. Eu sunt sigură că Alecsandri s-ar putea supune la o relectură și la o reinterpretare.

– Asta voiam să vă spun: că sunt resurse în poezia lui – de fapt, în întreaga operă – care așteaptă să fie explorate.

Nora Iuga: – Asta i-ar da o altă îmbrăcăminte, o altă înfățișare.

– Fiindcă ați parcurs Bacăul la pas: ce este bacovian și ce este alecsandrian în această urbe?

Nora Iuga: – Am văzut extrem de puțin Bacăul, pentru că am venit altăieri spre seară și am făcut o mică plimbare de o oră. M-am dus apoi la biserică, așa că nu știu dacă am văzut tot Bacăul.

– V-am zărit alaltăieri-seară la braț cu Carmen Mihalache, ascultând transfigurată un recital la statuia lui Bacovia, presărat cu momente muzicale în limba franceză.

Nora Iuga: – Acolo a fost de fapt prima întâlnire cu un anume spirit sau cu o anume viziune a vieții care pulsează în orașul dumneavoastră. Atunci, la statuia lui Bacovia, într-adevăr am avut o tresărare foarte puternică. Acolo putea să fie și Alecsandri, pentru că îmi evoca cumva ceva. Dar de ce îmi evoca și îmi era aproape? Ce se întâmpla acolo, pe platoul din parcul acela, cu



actorii aceia? Limba franceză și piesele tragice, triste ale lui Edith Piaf – cântate impecabil de acea tânără – și pe urmă maniera de interpretare a celor câțiva actori de la Teatrul „Bacovia” m-au făcut să mă gândesc la ceea ce povestea bunica mea (că am crescut când eram în clasele primare în casa bunicii).

– Unde, în ce localitate?

Nora Iuga: – În București. Bunica mea a fost subretă. La Operetă era o trupă itinerantă a marelui Leo și ea era subretă. Îmi povestea amintirile ei, și în momentul în care am văzut scena aici, în Bacău – foarte interesant! –, s-a creat filmul în mintea mea și am avut senzația că așa trebuie să fi fost în vremea aceea când bunica cutreiera orașele de provincie din țară și apărea pe scene improvizate. Vă dați seama că am fost propulsată într-un trecut îndepărtat și sunt absolut convinsă că în timpul lui Alecsandri și în timpul lui Bacovia exista exact genul ăsta de spectacole, cu trupe stradale. A fost primul lucru care m-a șocat în Bacău. M-a făcut să-l iubesc, pentru că am început să plâng uitându-mă la scena aceea de parcă mi-aș fi regăsit – cum să zic? – un fel de antecopilarie.

– Eram la doi pași de dumneavoastră și acum înțeleg transfigurarea despre care vorbeam. Erați acaparată de o emoție profundă.

Nora Iuga: – A fost o emoție uluitoare. Acolo eu pot să-i văd pe amândoi – pe Bacovia și pe Alecsandri –, îngemănați. M-a impresionat foarte tare și doamna în negru – care am înțeles că este directoarea Teatrului... –

– Da, se numește Eliza-Noemi Judeu.

Nora Iuga: – ...și care avea foarte multă sobrietate în negrul acela. Parcă era o statuie a disipării și a absolutului... – ...a extincției.

Nora Iuga: – ...a extincției, acesta este cuvântul. Adică parcă trecea umbra... –

– Metafizic. Totul părea metafizic.

Nora Iuga: – Era foarte metafizic... În ea am regăsit

poate cel mai mult Bacovia; în schimb în cealaltă, care cânta, am regăsit mai mult din Alecsandri. Dar mi-a ajuns la urechi un proiect nemaipomenit: că ați vrea să consacrați și imobilizări prezența lui Alecsandri în urbea lui natală.

– Ați auzit bine. La câțiva metri de statuia lui Bacovia, între blocuri, se află Casa „Alecsandri”, cea mai veche construcție din Bacău, pe care vrem să o amenajăm ca muzeu închinat memoriei poetului. Sprijiniți cu un îndemn: trebuie sau nu trebuie?

Nora Iuga: – Nu că trebuie, dar este absolut necesar. Nu se poate altfel. El este un nume mare în literatura noastră, și omul acesta chiar are o operă pe care a lăsat-o în spate.

– Avem nevoie de opere, dar avem nevoie și de așezăminte (între cele două războaie mondiale, în clădirea respectivă a funcționat Casa de Sfat și Cetire „Vasile Alecsandri”) care să amintească de acea epocă.

Nora Iuga: – Noi am avut niște poeți foarte mari într-o anumită perioadă, considerați ca atare și care acum, nu știu de ce, nu mai sunt prizați de generațiile recente. Nu de azi, de ieri, ci de ani buni, și printre ei se numără și *veselul Alecsandri*, și George Coșbuc.

– Coșbuc este la locul lui în Ardeal. Are, după cum i se cuvine unui poet al neamului, tot ce trebuie; Alecsandri nu are.

Nora Iuga: – A, da, are casă memorială. Dar știți cum se vorbește între tineri despre poezia lui Coșbuc? Ca și când ar fi maculatură; adică nu se poate citi. Sunt niște mentalități inadmisibile. Se fac nedreptăți foarte mari, credeți-mă! Mă jur. Cred că nu aș fi devenit poetă dacă nu aș fi învățat în clasele primare pe de rost *Mama*, de George Coșbuc sau *Trei, Doamne, și toți trei*. Eu pe Coșbuc am deschis ochii.

– Mircea Cărtărescu a vorbit acum câteva minute (în aula Universității „George Bacovia” din Bacău, cu ocazia decernării titlului de doctor honoris causa al acesteia – n.n.) despre poezia oficială. George Călinescu, în *Istoria...* lui, aloca un capitol creației lui Alecsandri, numind-o *Poezia oficială*. E un gest de venerație sau, dimpotrivă, un reproș?

Nora Iuga: – Se poate privi cumva creația lui Alecsandri și din acest punct de vedere, pentru toate câte le-a făcut și pe tărâmul diplomatic. Nu vă supărați, dar el nu era poet de curte.

– *Oficial* nu în sensul neapărat de poet de curte. Mă gândesc la *Desteptarea României* (1848), la *Hora Unirii* (1859), mă gândesc la *Ostașii noștri*, volum dedicat eroilor de la 1877 – cronici ale acelor evenimente.

Nora Iuga: – Dar capodopera aceea de *Miorita*? Noi trebuie să-i fim recunoscători. Este cea

mai frumoasă poezie din literatura română.

– Varianta lui e de fapt creația lui.

Nora Iuga: – Păi asta demonstrează mai bine decât toată opera...

– Unii l-au acuzat de impietate.

Nora Iuga: – Sigur, modelul primitiv, arhetipul, era ca un document, dar el i-a dat forma, l-a îmbrăcat.

– A realizat un palimpsest.

Nora Iuga: – Așa este! Ați găsit un cuvânt extraordinar.

– Sunt straturile de adâncime ale oricărui text popular, care cunoaște un impresionant număr de variante înainte de a încremeni în forma tipărită.

Nora Iuga: – Dar nu vă supărați: se vede, adică e transparent. Suprafața e transparentă pentru că dacă nu ar ieși la suprafață partea de dedesubt, încetășată cum e (nu se mai vede bine, dar o simt), ea vibrează...

– Își revendică dreptul de a-i fi încredințată cititorului, pentru lectură și interpretare.

Nora Iuga: – El dă forma, care este uliilor de importanță în poezie. Eu o consider mai importantă decât conținutul, dar conținutul vibrează acolo, strigă și el, șoptește și el sub această formă.

– Apropo de strigăt: Casa Alecsandri din Bacău are nevoie de ajutor.

Nora Iuga: – Mie mi se pare că salvarea ei este o datorie indiscutabilă mai mult față de poporul nostru decât față de autorul respectiv, pentru că întoarcerea la valorile trecutului hrănește sensibilitatea, trăirea interioară. Este extrem de important în vremurile noastre, când societatea și-a întors complet spatele de la valorile spirituale (că din cauza asta suferim atât de mult și nu ne înțelegem deloc: pentru că nu primează decât banul, politicul, călătoriile și altele de acest fel). Societatea are drumul ei, dar trebuie tot timpul să ne întoarcem privirea la valorile spirituale.

– Avem o datorie față de generațiile care vin și care ne vor învinovăți dacă nu le-am lăsat această moștenire întreagă și concretă.

Nora Iuga: – Da! Să știți că dacă astăzi nu ne mai interesează acest aspect al spiritualității unui popor și al culturii unui popor și nu ne mai uităm în trecut, atunci riscul este urias. Nu mai poți să te echilibrezi deloc, nu mai poți să mergi înainte. Ne uităm în viitor, dar în viitor nu există nimic. Poporul se va trezi curând, pentru că își dă seama că există nimic. Poporul se va trezi curând, pentru că își dă seama că intră într-un gol total. Din cauza asta, părerea mea este – fiindcă mi-ați cerut părerea – că trebuie neapărat să i se dea *cezarului ce e al cezarului*, adică să i se facă o casă memorială lui Alecsandri în orașul unde s-a născut.

Bacău, 15 sept. 2017
Dialog de
Ioan DĂNILĂ

Transcriere:

stud. Ioana-Efigenia Solomon
(Facultatea de Litere a Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău)

– *Vă mărturisesc, fie și din punct de vedere personal, că bucuria prilejuită de Festivalul Internațional de Muzică Bizantină de la Iași, aflat sub binecuvântarea Preasfinției Sale Teofan, nu poate fi prinsă în cuvinte. V-aș întreba simplu: cum a apărut ideea acestui eveniment?*

– Încep prin a vă mărturisi că sunt cuprins, la rândul meu, de bucuria nedescrisă de a vedea un vis împlinit, o răsplătă a multor ani de năzuință. Ideea unui festival de muzică bizantină nu a apărut, ci s-a „frământat”, s-a „potentat” tacit dar intens în toți acești ani în care lașul „s-a pregătit” să găzduiască, în sfârșit, un astfel de eveniment. Și atunci când anumiți oameni binefăcători, iubitori de frumos, de Hristos și Biserică au asigurat, din proprie inițiativă, suportul financiar ca un astfel de festival să aibă loc la Iași, ei și-au unit forțele cu cele ale Părintelui nostru Mitropolit Teofan, persoana-cheie din spatele acestui proiect. Restul a fost o desfășurare de forțe și o întreagă echipă de organizatori, specialiști și voluntari.

– *Intrând în culisele acestei manifestări, care au fost momentele cele mai grele peste care a trebuit să treceți și, desigur, pe de altă parte, ce v-a bucurat inima pe de-a-ntregul?*

– Desigur, orice lucru de calitate – mai ales în ipostaza de pionierat – cere sacrificii și atrage de la sine încercări și obstacole. Ne-a ajutat mult experiența vastă a echipei de organizare în gestionarea situațiilor „mai puțin plăcute” pe care le-aș numi mai degrabă provocări, pentru că este o mare provocare, de pildă, pentru un Festival aflat la prima ediție, să atragă la Iași cele mai sonore nume. Am beneficiat, așadar, de expertiza unor mari personalități ca Maria Alexandru, Georgios Konstantinou și Alexander Lingas, ce au fost asistați cu multă dăruire de Anca Sîrbu, implicată de asemenea în activitățile de organizare. Acest Festival mi-a prilejuit mie personal numeroase bucurii greu de descris în cuvinte. Să ascuți ani la rândul înregistrări cu părinții din Liban, de pildă, pentru ca într-o bună zi să îi ai lângă tine cântând la priveghere a fost pentru mine o experiență ce o pot asemăna cu acele vestite icoane din Muntele Athos pe care, după ce ani de zile le vezi în copii diverse, ai marea șansă să le privești îndeaproape. Întâlnirea față în față cu aceste minuni ale iconografiei nu se poate descrie în

Festivalul Internațional de Muzică Bizantină de la Iași

„Muzica vindecă patimile”

• **Adrian Sîrbu, dirijor al Corului „Byzantion”:**
„Dacă rugăciunea este respirația spiritului, ei bine, muzica bizantină este o gură de aer proaspăt de munte care te îmbată și de care nu te mai saturei” •

cuvinte. Un moment cu adevărat special l-a reprezentat pentru mine concertul aniversar din finalul evenimentului, când Corul „Byzantion” a avut deosebita onoare să cânte alături de Corul Bizantin Grec în memoria celui care a fost dascălul nostru comun, Arhonte Protopsalt Lykourgos Angelopoulos. În aceeași catedrală primitoare, acest mare om și dascăl a dirijat vreme de cinci ediții ale Masterclassului de Cânt Bizantin sute de tineri iubitori de muzică psaltică.

– *Complexitatea Festivalului a fost una cu totul aparte, însușind concerte propriu-zise, dar și momente liturgice, cu slujbe și privegheri care au reinviat frumusețea în parte pierdută a renumitului Bizant. Trăirea duhovnicească a ajuns la cotele cele mai înalte prin cântul bizantin. Cum se leagă Sfânta Tradiție de strălucirea teoforică a manierei bizantine?*

– La această întrebare ar putea răspunde mai degrabă un liturgist decât un muzician. Am putea totuși face anumite remarci dintr-o perspectivă strict personală. Sfânta Tradiție a fost clădită pe temelia operelor Sfinților Părinți, dintre care, mulți dintre ei, imnografi, melurghi, maistori, alcătuitoari de tropare, canoane, condace sau de cântări de înaltă complexitate. Aceste texte se păstrează în fiecare slujbă a Sfinței Biserici, astfel încât ele reprezintă nu doar o rugăciune, un mesaj, o învățătură, ci și o mărturie a istoriei Bisericii și a evoluției Tradiției vechi de 2000 de ani. Atunci când cântăm imnul *Apărătoarei Doamne* călătorim în timp și ne urcăm cu mintea pe zidurile cetății Constantinopolului anului 626 alături de bizantinii asediați și salvați ca prin minune de către Maica Domnului, mulțumindu-i în același cuget cu cei de acum 1400 de ani. Atunci când cântăm condacul *Fecioara astăzi*, ne urcăm cu mintea alături de Sf. Roman Melodul în amvonul din Vlaherne. Plângem împreună cu Petru Berechet cântându-i lucrările și primim alături de Sf. Ioan Cucuzel un bănuț de aur de la Maica Domnului, intonându-i chinonicele. De aceea, consider că așa cum istoria este un „marș al lui Dumnezeu pe pământ”, tot așa slujbele – și prin extensie întreaga imnografie – reprezintă o permanentă reactualizare a

istoriei Bizanțului. Ceea ce este fascinant este să observi „duhul” puternic al acestor cântări și slujbe în mănăstirile unde s-au păstrat cu sfințenie rânduile liturgice vechi de secole. Acolo, cred eu, se poate „gusta” din strălucirea și profunzimea spiritului bizantin.

– *Care considerați că ar putea fi „canalele de răspândire” ale omofoniei bizantine în bisericile de pe tot cuprinsul țării? Sunt, desigur, de apreciat eforturile depuse de către diverse formații corale – „Byzantion”, Grupul „Nectarie Protopsaltul”, „Psalmodia” etc. Vedeti, pe de altă parte, un raport de complementaritate între muzica bizantină și cea polifonică?*

– Monodia bizantină poate fi „re”așezată în sufletele oamenilor prin multe căi. Avem nevoie însă de mai multe modele vii spre care să ne lășăm atrași. Din punct de vedere muzical, avem nevoie de puncte de referință precum lavrele Vatopaidi sau Ormlia, străni ca aceea de la Patriarhia Ecumenică, dascăli în etate precum bătrânii din Tesalonica, de pildă. Este nevoie de arhieriei care să trimită mai mulți tineri la școli de specialitate pentru a putea fi viitori profesori formatori în seminare și facultăți, mănăstiri, protopopiate sau parohii. Este nevoie de cateheze prin care să se explice oamenilor ce este cântarea în duhul Sfinților Părinți și care sunt abaterile prin muzică de la acest duh; trebuie să fim educați în a discerne între muzica ce stămește po-căința și vederea păcatului și cea care este doar plăcută urechilor. Este nevoie de ore de religie unde să se predea mai multe cântări bisericești, așa cum se procedea în Grecia, de pildă, unde la hramuri, copii școlilor aferente parohiei vin cu steagul național și cântă diferite tropare. Mamele își pot trimite copilașii de mici pe lângă un dascăl care să îi învețe nu doar psaltica de la strană, ci și autenticul folclor românesc (în locul melodiilor simpliste, impuse de mass-media). Cât despre raportul dintre muzica bizantină și cea coral-armonică, aceasta este o temă provocatoare, iar opiniile diferă mult în spațiul românesc. Nu doresc să „stănesc” prea mult duhurile, însă nu putem să nu spunem că în spațiul românesc, mai ales



odată cu Alexandru Ioan Cuza dar și cu propaganda lui Ioan Popescu-Pasărea, muzica autentică psaltică a fost masiv înlocuită de o continuă „uni-formizare” și „naționalizare”, așa cum o arată și etnomuzicologul Costin Moisil. Aceste transformări nu s-au petrecut doar la nivelul repertoriului, ci și al percepției la nivel de stil și ethos. S-a impus un alt duh în cântare. Uniformizarea a deschis larg porțile către melodiile în tonalități majore/minore, pierderea microtonurilor și a etnosurilor glasurilor și, în final, încurajarea unei viziuni interpretative coral-armonice, perpetuate până astăzi. E greu să acceptăm acest adevăr, mai ales dacă nu studiem cu atenție manuscrisele psaltice românești dinainte de 1850, prin care putem compara repertoriile de ieri și de azi.

– *Dacă se poate, aș dori să stăm poate puțin mai mult asupra provocărilor actuale ale interpretării, dar și ale cercetării în acest domeniu. Aveți autoritatea necesară de a nuanța, de a puncta câteva aspecte.*

– Întrebarea este destul de vastă. Provocarea cea mai mare este lipsa de dascăli pe școli de specialitate pentru a putea fi viitori profesori formatori în seminare și facultăți, mănăstiri, protopopiate sau parohii. Este nevoie de cateheze prin care să se explice oamenilor ce este cântarea în duhul Sfinților Părinți și care sunt abaterile prin muzică de la acest duh; trebuie să fim educați în a discerne între muzica ce stămește po-căința și vederea păcatului și cea care este doar plăcută urechilor. Este nevoie de ore de religie unde să se predea mai multe cântări bisericești, așa cum se procedea în Grecia, de pildă, unde la hramuri, copii școlilor aferente parohiei vin cu steagul național și cântă diferite tropare. Mamele își pot trimite copilașii de mici pe lângă un dascăl care să îi învețe nu doar psaltica de la strană, ci și autenticul folclor românesc (în locul melodiilor simpliste, impuse de mass-media). Cât despre raportul dintre muzica bizantină și cea coral-armonică, aceasta este o temă provocatoare, iar opiniile diferă mult în spațiul românesc. Nu doresc să „stănesc” prea mult duhurile, însă nu putem să nu spunem că în spațiul românesc, mai ales

– *Proiectele pe care le împliniți sunt nenumărate. Ce vă propuneți pentru viitor? (Nu putea să lipsească o asemenea curiozitate!)*

– Cu ajutorul bunului Dumnezeu, trebuie să finalizez lucrarea de doctorat în care tratez problema stilului în muzica psaltică din Moldova. Alte 5

proiecte editoriale sunt în curs de finalizare, printre care primul chinonicar (în românește) al vechilor dascăli, un podobier și irmologhionul românesc al lui Visarion. Intenționăm să reînținem prin Asociația „Byzantion” proiectul de predare a muzicii psaltice pentru copii, dar și înregistrarea unui repertoriu cu scop pedagogic.

– *Reîntorcându-mă pentru două momente la Festival, dacă îmi permiteți, o surpriză cu totul aparte pentru mine a constituit-o corul Mănăstirii Hamatoura. Ați putea puncta pentru o ureche neantrenată câteva caracteristici ale părinților de acolo?*

– Sunt cu adevărat fascinanți. Au adus cu ei în târgul lașilor spiritul oriental al psalticii infuzate de trăirea din pustii Hamatourei. Intervalele de o rară finețe, undularea vocilor prin *glisandi* și nuanțe ce slujesc cu naturalețe retorică frazelor, atitudinea modestă dar secundată de o vădită siguranță și profesionalism, toate au conturat imaginea complexă a autenticului și simplității în cântare.

– *În afara actului liturgic ori a unor concerte care sunt destul de rare în provincie, muzica bizantină intră în casele noastre prin soluții digitale. Evident, muzica bizantină nu e un simplu act interpretativ... Care ar fi putea fi funcția ei distinctă?*

– Dacă rugăciunea este respirația spiritului, ei bine, muzica bizantină este o gură de aer proaspăt de munte care te îmbată și de care nu te mai sature. Muzica aceasta te așază într-o stare de poacăință, de profundă cugetare la înțelesurile adânci din textele liturgice. Melodiile ce însoțesc aceste texte sunt adevărate ecouri ce răsună dulce în minte și inimă și în afara slujbelor și care permanent reactualizează textele sfinților imnografi. Muzica aceasta este meloterapie, însă una care te unește cu Hristos; ea vindecă patimile, echilibrează sinele și potențează bucuria de trăi, de a te ruga și de a cânta alături de semenii tăi.

– *Mulumindu-vă în chip deosebit pentru prezentul interviu, îndrăznesc o ultimă întrebare: într-o lume despre care un eseist afirma că seamănă cu un garaj apocaliptic, cântul bizantin s-ar putea institui drept o revenire la firesc. Să fie o utopie?*

– Nu este nicidecum o utopie. Rugăciunea, acest dialog cu Hristos, Prietenul nostru cel mai intim, este cea mai puternică ipostază ce ne transpune direct în starea paradiziacă. În timpul slujbelor, timpul se suspendă, gustă din eternitate; omul contemporan se unește cu cel paradiziac, omul de pe pământ se contopește cu întreaga omenire, cu întreaga creație, într-o „liturghie cosmică”. Este cea mai puternică, concretă și accesibilă pregustare a „firescului” paradiziac în care am fost creați.

Interviu realizat de
Marius MANTA

Nicolae Mihai

Mireasa din sicriu

Aș putea spune că îl cunosc pe Nicolae Mihai de-o viață! Un scriitor aparte, ale cărui versuri se împletesc dând glas unei sensibilități de sfârșit de secol XIX, însă re-formată, așezată parcă de-al naibii, paradoxal, în urma/contra experiențelor poetice la modă. Un om care deși „știe carte” preferă în primul rând să trăiască poezia, să o așeze într-o matcă specifică. Recunosc, versul său mi-a rămas de-a lungul timpului aproape de inimă, l-am apreciat utilizând cel puțin două „grile de lectură” diferite: prima, a criticului literar care i-a acompaniat volumele când și cum a putut, cu mai multă sau mai puțină pricepere; a doua, a prietenului-tovarăș (cât de înfierat e acest cuvânt!) – poate mai importantă decât cea dintâi! – care se regăsește în repere-apropiate...

Aș fi putut spune că îl cunosc până acum... când noul volum editat la „Ateneul scriitorilor” m-a surprins (pozitiv) cu totul! Țin minte cum mai demult, stând de vorbă, am fost impresionat de o proză de mică întindere pe care mi-a citit-o „pe repede înainte”, ca și cum nu i-ar fi dat mare importanță. Totuși, am apreciat-o drept o pagină solidă, care prindea perfect amarul vieții. Apoi, am înțeles din revistele literare că Nicole Mihai nu și-a încheiat deloc socotelile cu genul epic! Nu mă așteptam însă la „Mireasa din sicriu” – titlul volumului ce adună opt proze scurte și care îi rescrie practic cartea de vizită. Nicolae Mihai deține toate mecanismele „bine-temperate” pentru a ajunge la o narațiune calitativă, situată în tiparele de teme ale literaturii noastre clasice. Afirm aceasta întrucât, odată cu lectura, am avut impresia că secvențele narative poartă nostalgia și zăbaterile unor Tolstoi/Cehov, cât și sobrietatea ori tragicul lui Slavici. De altfel, în prefață, Dan Perșa surprinde esențialul: „În sinteza interioară pe care Nicolae Mihai, ca om, reușește să și-o plămădească, intră răsul și plânsul, bucuria și tristețea, fericirea și tragedia. Dar o forță abisală, parcă, înlătură ce este frivol și atrage totul spre tragic”. Pentru un ochi neavizat, temele surprinse pot părea banale, acestea fiind preluate fără doar și poate din cotidian: „Fluturile negru” mărturisește cumva kafkian chinul unui bolnav aflat în „stadiu terminal”, care este asaltat de rudele „binevoitoare” ce sunt interesate doar de a perfecta testamentul; „...Și statuile pot lăcrima” mi-a adus aminte de rolurile fabuloase făcute de Mircea Diaconu și Gheorghe Dinică în „Filantropica”, un grotesc voit turnat în tușe groase din care voi translata: „Am observat că după plecarea bunului samaritean, cerșetorul nu a urlat, nu s-a bătut cu pumnii în cap, dar eu i-am auzit scârșnetul măselelor, i-am zărit lacrima, cât bobul de mazăre, alunecându-i pe obraz, iar de acolo oprindu-se în barba nerasă de multe zile. Era lacrima celui disperat, bătut de soartă, umilit în condiția lui umană. Pentru prima oară, am înțeles spusele unui mare și bun înțelept: cum că, uneori, și statuile pot lăcrima”. Apoi, „Incendiul”, având în centru celebrul triunghi amoros, se apropie de un „western” de-a lungul căruia falsul erou nu se poate ridica deasupra unui datum (poate aduce aminte și de gelozia dusă la extrem a personajelor camilpetresciene). „Groapa Țiganilor” e mai degrabă o farsă tragică, nefiind totuși „piesa de rezistență” a volumului. „Mireasa din sicriu” se joacă inteligent

cu motivele visului și oglinzii, premonițiile sumbre anticipând un final pseudo-neo-romantic, întrucât povestea unei iubiri totale subcombă în capriciile unei existențe „corodate”. „În trenul de Giurgiu” și „O traistă cu pietre” se apropie de factura schitei, autorul prinzând încă o dată (căci era nevoie în economia volumului) registre diferite. Registrul argotic, fragment: „Dacă mă vezi mic și urât, crezi că sunt și prost? Îs din garda veche, omule. La încearcă matala și dă la moșu’ ceva parai, moluște de cele verzi. Ho, ce te holbezi în halul ista la mine? N-ai auzit de dolari ce te scot din sărice și din... itari? Dai la mine din aștia, iar moșu’ îți dă matala aur din cel barosan, cocosei de-ți iau ochii și sufletul. Îs omu’ matala, ce mai”. Știți cum se întâmplă adesea: atașamentul față de ceva ori cineva nu poate fi prins în cuvinte – de el te bucuri pur și simplu! Poate nu îl voi supăra: pescar cu stăte vechi, autorul pare că ține morțiș să includă în volum și „snoava” din „O partidă la pescuit”, ultima proză a cărții. Din păcate, aceasta nu are nimic din greutatea celorlalte șapte, chiar dacă poate, cine știe, ar fi trebuit să inducă speranța pentru o lume mai puțin crispată, un outro șagalic.

Totuși, în întregul său, „Mireasa din sicriu” echivalează cu o izbândă – secvențele au timingul potrivit, logica discursului e impecabilă, dialogul are aceeași funcție de a dramatiza aparentul firesc până spre implozie. Personajele povestirilor ar putea fi foarte bine psihanalizate, în textură fiind subliminal închise arhetipuri. Lumea acestui volum rămâne „încărnată”, fără intuiția unui Deus al cărui chip să fie prins în linia orizontului. O întrebare pentru viitor ar fi cât de îndepărtată e proza lui Nicolae Mihai în raport cu sunetele „Clopotelor exilului”?

Marius MANTA

Veronica V. Călin

Itinerarii lirice

La mai bine de un deceniu și jumătate de la debutul editorial, Veronica V. Călin continuă să penduleze între pictură și poezie, înălțând „gândul prin cuvânt/ formă și culoare” și o multitudine de „întrebări fără răspuns”, care-i adănesc și mai mult „tainele simțirii/ Oprite-n veșnicie de clipe rătăcite”.

Ajunsă acum la „vârsta iluminării”, a învățat să nu ia „seama/ La materia derizorie”, să trăiască „ineditul clipei” și să asculte de „impulsul momentului”, alegând „dincolo de mirări și întrebări”, pentru că bucuria să o „ia de mână” și să o poarte nu doar „printre merii înfloriți”, ci și prin realitățile „paralele ale firii”, imbinând tinerețea și bătrânețea cu înțelepciunea și înfrumusețând „clepsidra/ Cu iubirea înnobită de vibrații înalte”.



• Ecaterina Ajder (Chișinău) – *Balada cu ingeri* Premiul Centrului Internațional de Cultură și Artă „George Apostu”, Bacău

Suspendată, practic, „între două lumi”, are un dor perpetuu de „dialog/ Și nostalgic nedescifrate”, rostogolindu-și iubirea „între cer și pământ”, construindu-și „bucuri din iluzii de-o clipă” ori lăsându-și sufletul să alege orb în sine și să bântuie „zone incerte”, într-o tentativă evidentă de a-și reconstrui altă înfățișare: *Îmi voi construi alt trup/ L-aș frământa din/ Fire albe de timp/ Cu arome destinice/ Voi pune esența de busuioac/ Să-mi amintească de locul natal/ Voi scobi o gaură unde/ Voi planta sufletul/ Pe care-l voi uda cu/ Picături de rouă/ Și praf de stele/ Apoi răbdătoare voi aștepta/ Să iasă prima frunzuliță/ Prima floare, primul fruct./ Voi mușca inconștientă/ Din mărul copt/ Irreversibil gest al păcatului primar/ Și voi aștepta consecințele/ Pe care le voi purta/ Resemnată/ Ca pe o cruce în spate* (Reconstrucție).

Deși se izbește zi de zi de o „lume îngrățată/ Cu uși mereu închise” și întâlnește la tot pasul alte și alte neputine (*Sufletul aleargă orb prin mine/ Și nu mă văd oricât de dor/ Mi-ar fi de mine/ Păsări-visări îmi zădărnicesc/ Sensul din cuvinte și/ Le așază în colivii/ Iar eu privesc zidită în neputință/ Fără cuvinte, fără vrede/ Resemnată între două lumi/ Rătăcesc în singurătatea mea/ Cu spaimă meditantă/ Asupra morții, a uitării...), vrea să rămână „Agățată în timpul de acum” și să prindă „clipa asta/ Cu ambele mâini”, trăind intens și răstignind în ea „Cunoașterea lumii”.*

Având o sete „Nepotolită de lirism și poezie”, cea ce se consideră când „stăpâna frumuseții”, când o „iluzie călătoare”, caută „vremelnicia din cuvânt/ Pierdută printre clipe și etern” și chiar dacă se troienește mereu de „zgora lumii, în vremelnice umbriri/ Cu lășități, trădări și ură”, ce o lasă nu de puține ori fără „drept la replică./ Ci doar la adăncirea în neputință a tristeții”, continuă să zidească „poduri/ De vise și speranță” și să călătorească în „lumi inventate/ Colorând cuvintele și/ Împrăștiindu-le în lume/ Celor cu dor de poezie”.

Prinsă-n „capcana/ Plăcerii de a visa/ Spre lumi infinite”, poeta își scutură „resemnarea”, îmbrățișând „lumina/ Din veșnicia promisă” și, evadând din „Exil(ul) iremediabil” al Veneției din ea, pipăie „înțelesuri spre definire”, descifrează taina iconei (*Între adevărul lumesc/ Din lucruri trecătoare/ Și adevărul din taina credinței/ Ascunsă în ochii iconeilor/ Este gestul care creează spiritul/ În semn, culoare, erminie/ Înspre călătorii fără sfârșit/ Spre alei ce duc la EL/ Privirea ce vine din afară/ Dinspre Dumnezeu către/ Cel ce tinde spre desăvârșire/ Ce-i înăuntrul ce-i în afară?/ Taina iconei intră prin iris/ Spre inimă și te învâluie pacea/ Mult așteptată și împăcarea/ Cu sine și cu cei din jur*) și își pune câteva întrebări esențiale, ce o readuc în preajma Dumnezeului regăsit.

Pictând prima iconă, își reamintește lutul din care e plămădit, dar se simte concomitent și mai aproape de Dumnezeu, constatând că și Chipul Său o „privește/ Cu înțeleaptă cătare/ Iar dincolo de ea/ Drumul spre nemurire/ Pavat cu îngeri/ Și sonete ireale de/ Harp ancestrală”. Înaltă, în consecință, „ruga fierbinte/ Pentru a îndepărta distanțele/ De a fi alături de tine, Doamne/ Taina cuvântului Tău/ Izvor pentru însetarea mea/ Ridică arcade de lumină/ Și curcubeie de bucurie/ Spre înnoirea sufletului meu/ Acum în prag de sărbătoare”, dar și pentru „liniștea casei”, a poporului său și pentru „sănătatea neamului”.

Simțind „divinul în tot și-n toate”, cheamă iubirea ce „sfidează timpul” și „Rostuiește destine după jefurile nescrise/ Purificatoare de gânduri străine/ Până la chip de copil mirat”, gândind „cuvinte colorate expresionist” și vrând să recompună „o nouă lume/ Din adevăr, frumusețe și iubire”.

Conștientă că „Eul lăuntric se hrănește cu vise”, își sprijină „tâmpla de/ Mână lui Iisus și-i cer(e)/ O picătură de nemurire”, dar cuvintele „descumpănite/ Zboară tăcute, discrete” și „frigul netrebniei” o cuprinde iară, obligându-o să stea în „pustul unei sfere/ Unde nu mai încap altcineva” ori să se autoexileze în „tăcere/ Ca să nu se vadă/ Strigătul înăbușit al durerii”.

Și cum „Moartea ne vizitează din ce în ce mai des”, dispariția celor dragi din preajma sa nu o lasă indiferentă, așa că, în pofida faptului că „Mintea(-i) alungă gândurile umbrite”, adună în suflet „tristeți cu șubrezie omenească”, simțind cum „Stalactite de tristeți/ Îngheată priviri solitare” și cum se adănceste într-o stare nefirească: *Mă năru pas cu pas/ până când n-o să mai recunosc/ Drumul spre cea de odinioară*.

Intocmeste un „Pomelnic pe o globulă roșie”, iar multimea numerelor transcrise pe hârtie te cutremură și te tulbură, tot așa cum însăși „Ordinea cosmosului s-a tulburat/ Când a preluat culoarea morții”. Legată cu „dorii cosmice” de cei care, de-a lungul timpului, i-au dat „Un sens, un rost./ O clipă de nemurire”, Veronica V. Călin nu se multumește cu pomelnicul-poem, ci alcătuiește un întreg ciclu dedicat acestora, pe care îl include, alături de alte trei, în noua carte de **Itinerarii lirice** (Editura „Studio”, Bacău, 2017), transformată, grație ilustrației color ce însoțește poemele, și într-un veritabil album de artă, „probă maximă de sensibilitate artistică”, după cum remarcă editorul Ioan Enache.

Pictând cu „lacrimi înaripate” și scriind cu „o lumină intrinsecă”, sensibilă artistă a făcut un salt impresionant față de *Confesiuni*, cartea debutului, probând că și-a luat rolul în serios, că s-a „răstignit la stălpul durerii”, că e ea în toate (*Sunt doar o literă într-un roman/ Sunt doar o notă în cântecul cosmic/ Din marea simfonie universală/ Sunt reflexia unui gând duios de îndrăgostit/ Sunt o pată de culoare într-o/ Armonică așezare primordiale/ Sunt broderie de frumos ce dă sens vieții/ Sunt vis și speranța de înaltare/ Spre cunoașterea revelatoare/ Sunt o vibrație ceată a fiori de iubire/ Risipite în jur cu generozitate/ Sunt...)*

și că doar „Cuvântul-vis/ Care mângăie sufletul” poate potoli „Cascada liniștii”, transformând-o într-un „cuvânt/ Cu vibrație ceată”. Să sperăm că acest „Izvor pentru însetarea” sa nu va seca niciodată și că toți cei cu dor de poezie vor mai avea șansa să se înfrupte din nevoia de sublim a autoarei și din frumusețea sufletului său „înflorit/ În spirala spre desăvârșire”.

Cornel GALBEN

Nu știu dacă lumea aceasta condusă prin mass-media se zbate iremediabil într-un derizoriu lamentabil, devenind un teatru ieftin, însă trăiesc cu sentimentul că superficialitatea a fost ridicată la rang de normă. Se scrie cel mai adesea din dorința unui „meritat” loc în categoria bestseller, „noile arte” sunt împinse cât mai la vedere, se organizează proiecte peste proiecte, „documentații” stufoase care amintesc de labirinturile lui Kafka; mai mult, omul însuși pare o mască între altele, se identifică cu un număr, își pierde reperatele, dar probează o fericire „la minut”. E mulțumit pentru că i se oferă această falsă impresie, actant într-o commedia dell'arte rescrisă după canoanele veacului în care trăim. Adevărata cultură devine din ce în ce mai mult apanajul specialiștilor (să fi fost vreodată altfel?). Da, lumea teatralizează fără discernământ, știerea de senzație face legea. Cât de amar (de ce nu, profetic?) sună, mai ales acum, „Glossa” eminesciană!

Pentru unii dintre noi însă, teatrul, în accepția firească, ne dă șansa de a trăi multidimensional, de a călători printre varii mentalități, de a ne bucura în fața frumosului, poate paradoxal – de a ne regăsi în tot acest tumult existențial semnalat anterior. Evident, teatrul reflectă până la urmă și viața din cetate. Urmărindu-i formele, temele, punctele de interes, ne recomparam în fapt un firesc al imaginii dinții, ajungând la esență. Dată fiind amploarea acestui act de comunicare, consider că o receptare corectă a mesajului artistic trebuie să presupună un public competent, crescut „în teatru” și care să țină cont de judecățile de valoare ale unor critici consacrați. Receptarea spectacolelor contemporane (și nu numai!) poate fi uneori dificilă, și asta întrucât teatrul contemporan se află în căutarea unui nou centru al semnificării. Interdisciplinaritatea pe care o presupune, modalitățile de expresie ce sunt continuu actualizate au nevoie de una sau mai multe „direcții”. Iar acestea iau contur cel mai adesea în cadrul unor colocvii cu iz universitar. Astfel, informația nu trece către publicul larg. Pe de altă parte, constatăm că sunt puține editurile care mai creditează critica de teatru. Grație Editurii „Junimea”, toamna lui 2017 mi-a prilejuit întâlnirea cu... excepția, mai precis sub lupă mi-a stat ultimul volum semnat de Carmen Mihalache – „Teatru la filtru”. Aș da dintru început un verdict: „Așa da!”, discursul autoarei nu mizează pe teorii la modă, nu se pierde în construcții ultramoderne cu chef de a de-construi ideea de spectacol. Critic de artă și (aplicat!) artă teatrală, mai

cronofiabile

Marius MANTA

Carmen Mihalache – „Teatru la filtru”



mereu din mijlocul evenimentelor, Carmen Mihalache și-a făcut din teatru un modus vivendi, așa cum însăși declară în câteva fragmente introductive: „...iubesc atât de mult teatrul, artă a clipei, artă vie, a comunicării directe, a emoției pe care o simți într-o sală de spectacol și o împărtășești cu ceilalți într-o experiență comună. Merg la teatru din plăcere, recunosc, sunt hedonistă, caut bucuria. Iar când o găsesc, vreau să o transmit mai departe, să o împart cu mai mulți oameni, să-i contaminez de iubirea mea pentru teatru, care mi-a împlinit și mi-a colorat viața”. Această declarație de iubire își găsește imediat corespondent în mobilitatea extraordinară a constatrilor și opiniilor consemnate. Preluând din teatru esența realității, acel „mai mult-decât-viața”, Carmen Mihalache se simte confortabil

când susține prin argumente solide ceea ce i se pare valoros. Formula jucăușă din titlu, evident, aduce la un loc puțin două culori de lectură: unul dedicat lectorului cu puține cunoștințe, dar care va înțelege perfect întreg edificul grație conciziei, coerenței unui discurs ce nu s-a vrut mai deloc încărcat cu termeni pretențioși, de specialitate, și un al doilea culoar, care deja își asumă o componentă axiologică, prin criteriile inter-așezate și comentate.

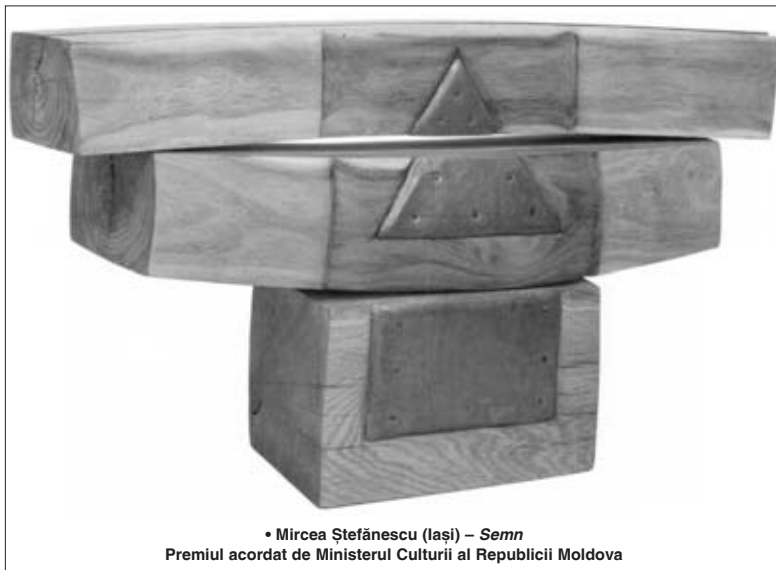
Revenind, mai întâi de toate Carmen Mihalache realizează munca sisifică a cronicarului care aduce la un loc selecția articolelor (dedicate spectacolelor de teatru) publicate în ultimii zece ani. Din start, scopul declarat a fost acela de a se concentra asupra activității Teatrului „Bacovia”, așezând astfel Bacăul încă o dată pe harta „teatrelor cu tradiție”. Punctul maxim de interes al volumului echivalează cu o micro-istorie a „Galei recitalurilor dramatice”, adunând comentarii la cele unsprezece ediții ce au avut loc din 2006, sub denumirea „Gala STAR One Man Show”. Chiar dacă de-a lungul timpului manifestarea avea să își schimbe titulatura, Carmen Mihalache face un serviciu „locului”, probând, argumentând continuitatea fenomenului. Amintind de faptul că inițiatorii Galei au fost redactorii Revistei „Ateneu”, autoarea impune un ritm susținut din și

printre premiere, pornind de la prima ediție și ajungând, pas cu pas, la cea de-a unsprezecea. Tehnica însemnărilor pare să fie simplă, dar reclamă acuitate, simț practic și desigur, o experiență bogată. Având apetență deosebită (și) pentru detaliu, aflat *in situ*, criticul de teatru nu își uită menirea: dincolo de prezentarea succintă a fiecărui spectacol, Carmen Mihalache punctează plusurile și minusurile inerente. Dinspre prima ediție punctăm în special prestația actorului craiovean Ilie Gheorghe, câștigător al Premiului de Excelență la Gala Star. Reținem că încă de la reluarea Festivalului în noua formă, directorii Teatrului băcăuan – Adrian Găzdaru și Gabriel Duțu – și-au dorit o formulă internațională, la această primă ediție fiind prezenți trei-sprezece actori din România, Republica Moldova și Franța. Ulterior, numărul „țărilor participante” se va mări simțitor... Încă de la această primă ediție, Carmen Mihalache nu plătește niciun „tribut formal”, semnalând când o reușită, când „un spectacol dezlânat și agresiv interactiv”, ba constatând că prestația unui Radu Gheorghe e mai degrabă „subțirică”, provocând un umor ușor îndoienic. De altfel, consemnează și singura neîmplinire majoră a ediției, legată de neparticiparea actorilor băcăuani la Gală (aparitia masivă a acestora se va întâmpla prin recitaluri *in off*, odată cu cea de a doua ediție).

Ei bine, fiecare ediție este așadar analizată, „cuantificată”, autoarea găsim însă și prilej nimerit de a realiza explicit „o cuvenită lecție de teatru”: sunt puse în discuție funcția recitalului, relația de complementaritate dintre text și disponibilitățile actorului ori ale regizorului. Completând la superlativ magia, Carmen Mihalache se oprește și asupra recitalurilor extraordinare – nume de referință pentru cultura română. Poate ar fi de folos să amintesc la rândul meu prezențele în Bacău ale lui Marcel Iureș, Florin Piersic, Florin Piersic jr., Virgil Ogășanu, Coca Bloos, George Mihăiță, Maia Morgenstern, Ion Caramitru, Tamara Buciuceanu, Răzvan Vasile, Mihai Mălaimare, Oana Pellea, dar și ale Angelei Gheorghiu, Dan Grigore, Nicu Alifantis, A.G. Weinberger, Johnny Răducanu etc.

În carte se regălesc cronici la premierele Teatrului „Bacovia”. Câteva dintre acestea: au fost aduse în scena băcăuană texte de Garcia Lorca, Mircea M. Ionescu, Sławomir Mrożek, Ernesto Caballero, Teodor Mazilu, Viorel Savin, Hanoch Levin, Ibsen, Theo Herghelegiu, Tennessee Williams, Cehov, I. L. Caragiale, Molière, F. Kafka, Schiller etc. Să nu uităm: odată cu „Teatru la filtru”, aveți și un ghid către o receptare avizată a fiecărui spectacol în parte. Am lăsat să se înțeleagă mai mult, Carmen Mihalache face la scară redusă efortul unui maratonist, pentru că reușește să ajungă la timp și mai ales să scrie cu pricepere, păstrându-și echidistanța, și despre alte evenimente de pe harta teatrului, în special despre Zilele Teatrului „Mihai Eminescu” (Botoșani), Fest(in)Bulevard – Teatru (Nottara), Teatru Tineretului (Piatra-Neamț), Teatru pentru Copii și Tineret „Luceafărul” (Iași) etc.

Așadar, „Teatru la filtru” demonstrează capacitățile de orchestrator ale lui Carmen Mihalache, mânuind când impresionist, când cu argumente extrem de viabile o realitate *in oglindă* a spectacolului teatral și a legăturilor celor mai intime dintre acesta și orașul Bacău, loc ce îl găzduiește: „Am mai spus-o, și nu obosesc să o repet: un festival de teatru aduce un vânt de noutate, un aer proaspăt, o ieșire binefăcătoare din obișnuit, din ordinea comună a lucrurilor. De patru ani, de când s-a pornit la drum Gala Star, în Bacău domnește, timp de o săptămână, teatrul. Cu întâmplările lui, cu oameni, chipuri și măști, cât mai diverse, adunându-i laolaltă pe iubitorii acestei arte”.



• Mircea Ștefănescu (Iași) – *Semn*
Premiul acordat de Ministerul Culturii al Republicii Moldova



Ștefan RADU

Centenarul discordiei

Suntem, deja, în „Anul 100” al Marii Uniri. Avangarda care ar fi trebuit să fie aniversarea 99 din acest an s-a păstrat în coordonatele festivizmului militar-politicianist, cu defilări, discursuri pompoase (reciclate după cele de anțărt!) și – bineînțeles! – mici, vin fier și ciolan cu fasole.

Însă toate acestea reprezintă doar „garitura” clasică pentru gălceava perpetuă a politicienilor: atacuri reciproce, absențe din tribunele oficiale, vituperări la adresa adversarilor aflați în „dezastru moral”, vinovați de „suferința seculară” a poporului asuprit. Când îi ascuți pe „aleșii neamului” (dacă mai ai răbdarea necesară!), nu poți să nu rememorezi figurile marilor oameni de stat care au zidit România modernă. Ei știau ce este spiritul de sacrificiu, aveau un țel și urmau un program dictat de credința poporului român în unitatea sa. Astăzi, ce-avem? Centenarul Marii Uniri i-a prins pe guvernanți nepregătiți precum iarna! De 99 de ani se știa că în 2018 este marea sărbătoare... Se chinuie fel de fel de „responsabili” să încropească un program deocamdată „nevertebrat”. Mai bătrân decât România Mare și tot pe-atâta de nțelept, filozoful Mihai Șora declara, zilele trecute, cu o anume dezamăgire generată de situația morală și politică în care ne aflăm, că dorește patriei lui „să fie o țară bine guvernată, cu grija celor care o guvernează pentru cei care sunt guvernați. Și ultima lor grijă să fie grija pentru ei înșiși. Dacă prima lor grijă poate să fie asta, iar ultima lor grijă să fie pentru ei înșiși, România are asigurată câțiva ani buni în fața ei”.

Așa cum stă bine românului, fiecare știe ce ar trebui făcut în anul Centenarului, cum „să jucăm în teren”: să rememorem figurile emblematiche ale României începutului de secol XX, să ridicăm statui, să edităm compendii, să finanțăm publicarea unor romane istorice sau volume cu poezii patriotice („ca pe vremuri!”), să organizăm chermeze cu lăutari, să nu uităm de „gașca Zurli”, să ducem copii la muzeu cu clasa, să interviuăm niscaiva veterani și-apoi să-i cărăm cu noi la Alba Iulia și câte și mai câte... Numai că atunci când ai vrea să te lămurești ce-i în mințile celor care au „pâinea și cuțitul”, liniștea este aproape mormântală. Afli că a fost selectată sigla Centenarului și că se lucrează la program. *Fraților, e decembrie 2017!* În România, de la Crăciun și până după Sfântul Ioan Botezătorul (și pe nou, și pe vechi!), totul e un mare ospăț urmat de câteva săptămâni de indigestie. Până să se trezească și responsabilii cu Centenarul din beția festivizmului, trec momente majore precum Unirea Basarabiei cu Tara sau Pacea de la Buftea. Pentru că, în realitate, Centenarul nu este doar 1 Decembrie. Este un șir de... „centenare”!

Deocamdată, la Ministerul Culturii se simte o anume irascibilitate ori de câte ori vreun jurnalist îndrăznește să întrebe: „**Și cu Centenarul cum mai stați?**” Domnul ministru **Lucian Romașcanu** este convins că „*întotdeauna va exista tentația de a spune de ce am făcut asta și n-am făcut cealaltă. Va trebui să avem și festivități, pentru că e un an festiv, va trebui să avem și lucruri foarte concrete, care țin de infrastructură*”. Premierul Tudose vorbește despre reabilitarea sediilor unor teatre din București, achiziții de carte pentru biblioteci și finalizarea investițiilor la Catedrala Neamului. Nici un cuvânt despre starea deplorabilă în care se află Muzeul Național de Istorie (închis în proporție de 80 la sută de aproape 15 ani)! „*Interesul nostru, al Guvernului, este să încurajăm tânăra generație să citească, iar pe cei din generația noastră și a părinților noștri, să se întoarcă la lectură. Avem toată disponibilitatea să sprijinim cu fonduri bugetare finanțarea acestui proiect, pe care să îl cuprindem în Programul Centenar*”, a declarat dl Tudose. Și nu i-a fost de-ajuns: „*Nu putem bifa acest eveniment printr-o petrecere cu mititei și sarmale cu mămăligă. Vorbim la copii despre lapte și corn, în regulă. Acum este nevoie de ceva similar cu «Lapte, corn, carte»*”. Pe acest principiu, în „Programul Centenarului” (dacă va exista un asemenea document oficial...) pot fi introduse subvenționarea protezelor ortopedice, întreținerea parcurilor sau salvarea rasei de suine Mangalița, renumitul „porc-somon” (că altfel, de unde ciolan cu fasole?!...).

Sărbătorirea Marii Uniri este un spectacol în plină desfășurare. Regizorii (oficialii știuți și neștiuți) asigură suspansul maxim: habar n-avem și nici nu întuim ce urmează. La ce ea e!

Șucar de vai și amar

nu ești simpatic chiar dacă eviți groapa și ai dreptate să fii pesimist mai degrabă dacă ești optimist fără niciun motiv și dai în gropi

e fabulos fratele meu dar până la urmă suntem aceeași frumusețe de gunoi de care lumea se va lipsi cu oarecare regret

timpul e greu și drumul dat dracului de vedem stele între tomberoane aurifere și toate se aranjează miraculos pe dos

o mândrețe de rahaturi și putori parfumate aiureli umflute cu pompa ca la bairam uite motivul pentru care nimicnicia o să moară de răs și pe deasupra e cel mai triumfalist șut în cur

ia aminte că până și poezii bietii sunt fascinați de amor și când realmente iubita le e cam străină și mult prea departe undeva pe partea nevăzută a lunii

noi aștia care mai suntem culmea încă vii devenim excepțiile care confirmă regula întotdeauna majoritatea sunt morți

și unii chiar mai umblă ne cântă sau ne învață șmecheria de a fi

Amor omnia veni vidi vici

ea a fost prima frumusețe de care m-am îmbolnăvit oamenii au un obicei straniu se tot îmbolnăvesc de lucruri și de ființe hăde bunăoară toți banii și toate bubele dar eu de când m-am îmbolnăvit de ea pur și simplu a dispărut din viața mea orice urât când ea a venit la mine aveam o febră de mă luau răcorile și câinele meu a lătrat-o nu te speria i-am zis e bolnav

are niște răcori așa de febrile încât nu știe să-ți arate doar prin lătrături cât de mult te place

avea ea un răs de clopoței de cristal am lătrat și am răs cu ea și n-a mai rămas nicio urmă de grijă în tot universul ea era cea mai superbă epilepsie posibilă și o convalescență de care nici apocalipsa n-ar vea să mai scape în veci avea cărlionți și tot îi răsucea visătoare pe degete de mi se umezeau palmele și mi se usca gura nu mai articulam o iotă dacă mă tăiai curgeau numai vise cărlionțate din mine nu mi-a părut rău când ne-am despărțit dimpotrivă mi-a părut bine că și-a găsit calea și chiar i-am dedicat un poem la nunta ei de apoi unii spuneau ești nebun ai Alzheimer pe invers îți aduci aminte de toate minunile care de fapt nu i s-au întâmplat nimănui dar foarte mulți ar vrea de nebuni să li se întâmple uite că nu știau dacă-i curminte sau păcat să fiu bolnav de dragoste dar la urmă când mă ia urâtul în primire sunt cel mai sănătos-frumos împărat!

Born in a wrong place. And happy at a wrong time

Măi omule mă uit la estici aștia cum se întorc Prăfuit-oropsiti de la munca lor euro-atlantică și mă întreb care-i treaba unde naiba au greșit?

Io cred că s-au născut într-un loc total nefavorabil Unghiul de aplecare la ghișeele lor e chiar și azi



George G. Asztalos

Brand internațional Omul nici nu concepe viața fără ungere la scurgere Fără nervi și politică de rahat

Diferența dintre paznicul estului care te fură Și aleșii trepăduși ai zilei E că primilor li se cere cazier judiciar la angajare Dar ultimilor doar averi cunoștințe și relații

O totală harababură Europa asta O fură taurii albi și ea visează pe plâji amuțite de splendoare

Uimitor în clădirea vecină unde nemții au adunat orientali

E liniște și Allah își face siesta În clădirea noastră fostă cazarmă rusească ocupată de estici E cu strigături cu beții cu totală dezordine și mult mai palpitant

Dar nu știu unde au greșit camarazii aștia lovi-i-ar duioasă deruta Retineți expresia lor de homeless care vă privește în ochi

Să apuce și el o umbră de înțelegere Cu viața înghesuită în geamantane mereu prea mici Cu familia înghesuită pe skype să vadă toți minunea

Am trăit momente de un tragism bestial Dar nici nu le-am observat Pentru că eram participant nu spectator Oamenii în patru labe pe câmpuri la tăiat sparanghel Și târâș la capătul rândului când nu mai face demența Diferență de animalitatea condiției umane

Suntem născuți într-un loc puțin favorabil sau chiar greșit Omule și mă ia o milă de să mor io că te plesnesc Numai să nu pui mâna să te vadă fericit

Poezie din nimic și iarbă verde

Omul e dat dracului indiferent cât marasm îi seacă zilele Face poezie legată cu nimic și înflorită din iarbă verde

N-are a face dacă îl guvernează hoții Că locul e plin de scârbe peste frumuseți

Uite voi spuneți că din păcate locuim în țări sau vieți diferite Dar eu vă spun că din fericire locuim în același poem

Și toți avem dreptate numai că unii preferă nimicul trist Iar alții bucuria de iarbă verde

Io nu cred în viața de apoi ci sunt convins că există Cât despre opusul vieții zic moarte și trag apa

Eu sunt nebunul care vede iarbă verde înflorind din nimic Și plouă și vin râmele amețite de stat în pământ

Și sunt prichindel le pun în bărcuța de hârtie Le zic pace vouă și le dau drumul La apă



**Miorița
Baciu**

**Zâmbetul
îngerului**

*Tatălui meu, preotul greco-catolic
și profesorul Viorel-Ilie Baciu –
in memoriam*

La cumpăna malurilor negre, sub vânt tăios,
tata mi-a construit visul încrederii,
mi-a dat cheia speranței.

Într-o singură cameră,
părinți, bunici, copii
mâncam, învățam, ne odihneam de osteneala zilei.
Într-o singură cameră
mereu învăluită în mireasmă de lumânare
și tămâie –
semn că Domnul ne vizita deseori.

În zorii zorilor, până ziua nu se trezea încă,
lângă masa preschimbată în altar
la ceasul rugăciunii,
glasul tatălui meu rostea chemarea sacră,
brațele lui ridicau peste lume
Potirul Vieții

și deodată, profilate pe tavanul scorjot,
într-un fantastic balans,
vestalele – vechi prietene ale copilăriei –
își întindeau mantia multicoloră
peste munți, peste ape și văi.

Stele se roteau în cununa Fecioarei
din vechea icoană
și adormeam vegheată de îngeri
și de fantastice zăpezi,
dansând prin verdele crud
al grădinii mele imaginare.

Flori de câmp mi-a presărat tata pe cale,
în păr mi-a împletit duișoia,
a sădit în sufletu-mi fraged pământ roditor –
jar aprins de iubire
pentru rănilor Inimii Tale Preasfinte.

Cuvântul său frânt a împietrit secunde,
fior rece mi s-a cuibărit în inimă.
Orizontul care unește acum casa cu lumea –
obositoare derută înainte și înapoi
este drum răstignit.
Timpul s-a risipit în mine...

Tatăl meu – ram prea devreme tăiat
s-a grăbit să bată la poarta Inimii Tale, Doamne!
În ceasul plecării, Te-am rugat,
Atotputernice Dumnezeu,
să-mi lași, drept amintire, zâmbetul îngerului său.

**TELEVIZIUNEA
LITERARĂ**
www.televiziunealiterara.ro
0722.410.597
0740.370.865
tvbucuresti@yahoo.com

**Poveste
de iubire**

Copil fiind, am ridicat ochii și am văzut crucea.
Ore întregi rămăneam lângă icoana Fecioarei
îndurerate,
atrasă de semnul tricolar al cărții de rugăciune cu
pagini subțiate,
din care tata oficia neîntrerupt, zi după zi,
sfânta liturghie.

Părea că asist repetat la o poveste de iubire
de care nu mă mai săturam.
Deveneam ușoară ca respirația, ca șuierul
unui gând răzleț,
primeam tămăduirea în lumina Sfântului Altar.
Încet-încet, am învățat să renunț la orgolii și patimi.
În timp, am învățat chiar să renunț la mine însămi.

Biruitoare în credința mea, adormeam
în fumul lumânării și în mireasma de tămâie,
în vreme ce gândul îmi zbura spre cerul cald.

Părintele meu mi-a revelat Adevărul,
m-a îndemnat să am ochiul rugăciunii
mereu deschis.
Amintirea lui rămâne în sufletul meu
proaspătă ca o duminică.

Casa noastră, o relicvă a Bisericii catacumbelor –
clepsidra Vieții.
Martirii ei m-au condus la Tine.
Parcurg sisific drumul de la mintea la inima mea:
Doamne, ești Râul Iubirii cu infinite poduri.

Iubite, răsăritul...

La ceas de taină trec într-un anotimp fără poartă,
reträiesc clipa dintâi.

Neobosit, mă conduc cu gesturi repetate
spre dimineți
în care ninge cu polen și azur.

Îmi arăți păsări de argint ce străpung înaltul
și devin apoi scrum la orizontul
atârând de o rază subțire între viață și moarte.

Scrutând nemărginirea, îmi șoptești
balada pescărușului hoinar,
deplângi tragedia scoicilor lovite de val.
Îmi vorbești despre drama copacilor contorsionați,
pe care nimeni nu-i îmbrățișează.

Fluturi ne mângâie fruntea și desenează
în inima noastră
misterul retrăit... a căta oară?

Tu îmi cobori în palmă eternitatea clipei –
poem de iubire târzie la tămpla verii.

lumi anglo-saxone

Elena CIOBANU



**Un papă
american**

Crăciunul, ca să vorbim ca la știrile televizate, „stă să vină”. Supermarketurile sunt deja atent garnisite cu raioane speciale de ornamente menite să te ducă direct în starea ușor buimacă, somnolentă, a unor „sărbători de poveste”. „I'm dreaming of a white Christmas“..., o să cânte ademenitor Frank Sinatra din toate părțile, iar clienții cu cărucioarele o să treacă teleghidaiți, ca într-un film mut sau ca în salonul nebunilor din *Zbor deasupra unui cuib de cucu*. Mai că o să te aștepti, în aerul acesta dulceag și leșinat, să îl vezi rânjind pe Jack Nicholson, cu gândul la o răzmeriță împotriva unei asistente cu zâmbetul teapăn și privirea înghețată...

Să nu fim însă de tot iconoclaști: apariția raioanelor scilpicioase din preajma sărbătorilor poate fi decodată și altfel decât ca o strategie de marketing. Așa cum ne învăța Mircea Eliade, acest lucru poate fi văzut și ca semnul unei rupturi spatio-temporale: viața prezentului își pierde pentru o clipă uniformitatea, liniaritatea, aducând aminte până și celui mai nereligios dintre oameni de un eveniment intermeior ale cărui consecințe încă subsistă în tenebrele subconștientului său. Este totuși o ruptură dintre cele mai degradate: lectura unei cărți sau vizionarea unui film care te scoate momentan din curgerea fizică a vieții ti sunt superioare.

Însă cum ar mai putea fi reprodusă cu adevărat sacralitatea într-o lume care și-a pierdut aproape complet gustul pentru ea? Un regizor italian, Paolo Sorrentino, și-a intitulat un film din 2013 *La grande bellezza*. Aici, un intelectual rafinat caută marea frumusețe a lumii într-o lume definită, în ultimă instanță, ca un du-te-vino între sacru și profan. „La final este moartea, da, dar până acolo este viața... fulgurile stinse, inconstante, ale frumuseții, apoi viața omenească în toată mizeria ei nedemnă”, spune, înfiorat, eroul povestitor la final. Mi se pare că de aici ar trebui să pornim ca să înțelegem și ce a vrut să facă Sorrentino într-un serial mai recent, *Tânărul papă*, cu Jude Law în rolul principal. Recenziile critice s-au străduțit în fel și chip să explice sentimentul acela de contrarietate generat de peliculă, motivul acela destul de complicat pentru care nu ne putem decide, vorba cuiva, dacă, la vizionare, să ne lăsăm copleșiți de uluire sau să izbucnim în hohote de râs.

Pe scurt, este vorba despre ascensiunea la scaunul papal al unui episcop american în jurul vârstei de patruzeci de ani, Lenny Belardo, un orfan crescut, împreună cu un alt băiețel (care ajunge și el cardinal), de o călugăriță, Maria, numită ulterior consilier al papei (Diane Keaton). Încă de la început, tânărul papă se impune printr-un comportament dictatorial, plin de neprevăzut, marcat de gesturi de-a dreptul profane. Il vedem fumând cu detașare, atât în singurătate, cât și în prezența celorlalți, făcând un preot să încalce taina spovedaniei, provocând, asemenea unui șaman malefic, moartea unei călugărițe misionare care își uitase menirea, ținând discursuri tiranice prin care le cere cardinalilor supunere absolută sau adresându-se multimi cu furie și dispreț, îndepărtând-o. Gesturile sale sunt adesea secundate de muzica pop a prezentului, ca atunci când se îmbracă ceremonial cu odăjdiile papale, admirându-se intens pe fundalul hitului *Sexy and I know it*.

Toate acestea sunt însă auriilor intercalate cu scene care spun exact inversul. Maica Maria e convinsă că papa este „literalmente un sfânt”, lucru pe care filmul încearcă să-l demonstreze, neconvingător, prin scenele în care Lenny devine, prin rugăciune, vindcător de boli sau de infertilitate ori predicator neînduplecat al unei doctrine reacționare. Majoritatea acțiunilor papei sunt de fapt blasfemioase, iar personalitatea lui este a unui imatur marcat profund de suferințele copilăriei. Pendularea între credință și afișarea cinică a necredinței duce la perplexitatea privitorului care nu mai știe dacă personajul pe care îl vede trebuie asimilat binelui sau răului. Metoda lui Sorrentino seamănă cu cea a dadaistilor: el amestecă o grămadă de imagini contradictorii, disparate, cu scopul de a șoca spectatorul, pentru că numai dintr-un astfel de șoc, pare a sugera Sorrentino, se mai poate naște senzația sacralului. Dacă nu ar fi fost obținut cu prețel histrionismului, al discursului bombastic, al superficialității și inconsistenței, acest șoc ar fi fost poate mai eficient. În orice caz, producția lui Sorrentino ne aduce aminte că, vorba lui Eliade, profanul derivă, la urma urmei, tot din sacru, o structură constitutivă a omului pe care el nu poate să o dizolve cu totul niciodată. Și e înfinit mai mult decât raionul de ornamente de Crăciun din supermarket.

Simpozionul Național de Estetică

Identitate națională, prin cultură și istorie

Promiteam în numărul anterior al revistei noastre că vom reveni la evenimentul din octombrie, pus sub semnul apropiatului Centenar al Marii Uniri. De data aceasta reproducem fragmente din discursurile invitaților (o laudatio ori un răspuns la aceasta), rostite în aulele celor două universități băcăuane („Vasile Alecsandri” și „George Bacovia”) sau în Sala „Ateneu” din Bacău. (Multumim conducerii și echipei Centrului de Cultură „George Apostu” pentru bunăvoința de a ne pune la dispoziție înregistrările respective.) (D. I.)

Acad. IOAN-AUREL POP: • *Cât de liberă e o societate?* • *Am atins atunci ora astrală a istoriei și... istorii*

„Trăim un moment ciudat, când istoria e pusă la colț și condamnată pentru toate relele care se întâmplă astăzi. Discută foarte mulți – și cheamați, și necheamați – despre ce ar trebui să facem în 2018 și în anii ce vor veni. 1918 a fost un moment extraordinar în istoria noastră, dar pe care mulți îl bagatelizează. Trăim într-o societate liberă și înțelegem libertatea într-un mod cel puțin curios. Dar în anul 1918 poporul român a reușit să facă istorie, ceea ce alte popoare n-au reușit niciodată. A reușit să atingă ora astrală a noastră, adică să facă un stat numit România, cu aproape toți românii care trăiau în această arie. Am unit Basarabia, am unit Transilvania – nu noi, nevrădnicii, ci înaintașii de-atunci – și astăzi cam jumătate din împlinirea aceasta există: cealaltă jumătate, nu. Eu vin din Transilvania și v-aș face un elogiu acesteia, care reprezintă cam 40% din teritoriul acestei țări care a rămas ciunțită. Dar și așa această țară are aproape suprafața Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, ceea ce incumbă o mare demnitate și ne obligă să stăm de veghe în continuare.

De unde vine însă această neîncredere în istorie? Din formele de tratare a trecutului, care-s foarte multe. Mai întâi avem o istorie tratată de nepecialiști, care nu cunosc metodele istoriei și nici limbile izvoarelor. Ei nu ajung niciodată la surse pentru că nu au cum, iar istoria făcută fără surse ar fi ca și chimia fără laborator. Și Eminescu a făcut istorie; din fericiere, el a făcut-o bine.

Important este și cum comunicăm despre trecut, nu numai ce comunicăm. Chiar și specialiștii în istorie nu se mai apropie de izvoare, pentru că nu știu și nu pot. Trebuie să știe greaca veche, germana medievală, ca să nu mai spun de latină. Apoi avem istoria popularizată de mass-media. (Asta-i ca povestea cu găina care naște pui vii.) Nouă, istoricilor, ne face același rău pe care un vindecător universal, la televizor, îl face medicilor de meserie când ne spune că a descoperit o poțiune care vindecă totul și dacă o aplici în exterior, și dacă o bei. Termenul istorie are două accepțiuni primare: realitatea care s-a petrecut mai demult și, respectiv, discursul despre această realitate, reconstituită. [...] Vasile Pârvan sper să aibă curând un bust în fața Universității mele, pentru că ne-a lăsat o lecție extraordinară: *Datoria vieții noastre*, la Cluj, în 1919. Tot moldovean și el! A ars ca o flacără și a murit la 45 de ani. Cred că n-am avut arheolog mai mare în țara asta ca Vasile Pârvan. [...]

E bine să avem mai multe păreri. Să ne respectăm unul pe altul și să ne ascultăm unul pe altul. [...] Noi nu reușim încă să-i convingem pe străini că suntem un popor european cu dreptul de a trăi în Europa. Încă mai există universități unde de pe vremea comunismului limba română a rămas la limbile slave. Deci strădania noastră este să-i convingem că limba română este o limbă romanică și că trebuie să fie alături de spaniolă, portugheză, italiană, franceză ș.a.m.d., fiindcă e evident că e o asemenea limbă. [...]

De ce trebuie să avem ore de istorie în școală? Pentru că istoria înseamnă viață. Este viața oamenilor care au trăit în trecut. Dacă nu o studiem, nu înțelegem nimic din viața noastră. Prezentul îl înțelegem mai bine dacă știm ce a fost în trecut. [...]

Noi, românii, am ajuns să nu mai știm românește. Când le



• Geo Popa, Alexa Visarion, Dorel Vișan, Doina Barbu

spun studenților mei că acuzațivul este un caz extrem de important întrucât complementul circumstanțial de loc se exprimă prin cazul acuzativ, îmi spun: «Domn' profesor, dar nu puteți vorbi românește? (Răsete) Noi toate astea le avem depozitate în computer». «Da, dar vă demonstrez că unul care nu are depozitat nimic în acest computer (*arată spre tastatură*) nu poate căuta nimic pe celălalt computer, că dă numai de bazaconii. Cel mai bun computer pe care îl avem e mintea omenească. Dacă n-o cultivăm și prin istorie, ajungem infirmi.» Un profesor bun și o istorie bine scrisă ne pot ajuta să ajungem la o demnitate de care noi, românii, avem nevoie. Important e că avem o țară care se cheamă România, și pe care n-o prețuim îndeajuns.»

Acad. EUGEN SIMION: • *Sansa acestui popor • Bacovia, Alecsandri, Piru*

„Am venit la Bacău, evident, întâi pentru Bacovia și din dragoste pentru poezia lui. N-am avut timp să venim pentru Alecsandri, dar vă propun, domnule ministru secretar de stat Geo Popa, să facem ceva pentru el. Un mare poet, un mare om de cultură, Alecsandri este unul dintre cei care au construit România modernă – cultural, politic, economic –, prin talentul lui, dar și prin priceperea diplomatică. /Am văzut Casa Alecsandri. Este urât. Trebuie

făcut ceva./ Aș vrea să venim la anul și în anii viitori în special pentru Alecsandri: să-l publicăm în ediția critică de *Opere fundamentale*, așa cum merită. Atunci bucuria noastră va fi mare. Am venit cu plăcere în Bacău și înainte de 1990. Aproape ritualic, ca într-o călătorie inițiativă, veneam aici toamna, împreună cu băcăuanul, marele profesor Alexandru Piru, dar și cu colegii de generație.

[...] Trebuie să dăm o șansă acestui popor. Avem pe ce să ne sprijinim.”

DOREL VIȘAN (despre Alexa Visarion): • *Construcție umană*

„Asemenea meșterului Manole, Alexa Visarion s-a rugat: *Doamne, ajută-mă să nădădulesc dincolo de zare, ca să pot și eu să construiesc*. Și a construit un templu din propria lui ființă, pe care l-a dat cu generozitate oamenilor. Ca orice om luminat, și-a dat seama că norocul vine numai atunci când mergi în întâmpinarea lui.”

ALEXA VISARION: • *Basarabia – Botoșani – București – Bacău • Părinți: țara și Eminescu • A trăi pentru a înțelege*

„Părinții [proveniți din Orhei, n.n.] au însemnat pentru mine deschiderea spre lucrurile tainice din om și din lume. Acest pământ al Moldovei mi-a dat întâlnirea cea mai bogată, cultivată de mama mea, cu poezia,

cu Eminescu. Eu am putut să încep să gândesc, să mă apropie de rosturi și înțelesuri datorită acestei copilării – înghiontită de peste tot –, pentru că știam, înainte de a citi, Eminescu. Singurătatea îmbogățește omul; ea dă dimensiuni ample și rezonează în timp, iar copilăria e acea zonă de iluminare în care ne așezăm desigur viitor.

Mă privește zăbind George Apostu. Ne-am cunoscut. Am vorbit despre artă, despre cenzură, despre puțințe și neputințe și despre dorința de a nu ne lăsa înfrânți. Din această panică – aceea că putem fi înfrânți – Apostu a creat Hristosii săi. Nu e importantă victoria finală, ci traseul, zborul.

Aici, la Bacău, se întreține o flacără care pâlpâie în multe locuri din țară, înainte de stingere. [...] Trebuie spus că pe mine m-a format țara mea. Ea mi-a dat pe Eminescu, ea mi-a dat Biserica, a mi-a dat șansa întâlnirii cu arta românească și cu arta universală. Așa am intrat în familia spirituală, ultima familie nobilă de pe mapamond. Și pe toate astea le am de la Dumnezeu: gândesc cu sufletul, și mintea mă-nțelege. Nu trăim pentru bogății, nu trăim pentru a fi faimoși; trăim pentru a înțelege.”

TRAIAN DIACONESCU: • *Valorile Bacăului • Poetul providențial al românilor: Vasile Alecsandri • Pentru un muzeu comemorativ*

„Bacăul reprezintă în istoria noastră o valoare pe care o păstrează în inimă fiecare român. Vasile Alecsandri, poet providențial, a pornit de aici de la Bacău, ajungând la un prestigiu național și internațional fără pereche. Nu vă vorbesc despre Ovidiu astăzi, ci despre Alecsandri și despre *Cântecul gîntei latine*. El a trimis în 1878 această odă la Montpelier nu pentru a primi un premiu, ci pentru a proba în fața Societății de Studii Romane latinitatea limbii române. În 1877, când românii cuceriseră independența față de turci, aveam nevoie de o confirmare pe plan extern. S-au prezentat peste 500 de poeți, dar a fost premiat Alecsandri. Am văzut în ziarul de astăzi (Dorel Vișan, despre Casa Alecsandri: «Ar trebui să fie propunerea Ministerului Culturii și a Guvernului României», în *Desteptarea*, 12 oct. 2017, p. 8) și mă bucur din tot sufletul că dv. vreți să faceți aici un muzeu comemorativ *Alecsandri*. Va fi o instituție cu rezonanță internațională. Când se va face acest muzeu, vă voi oferi medalia de aur și argint pe care am primit-o la Avignon pentru traducerea în limba latină a acestei ode. (*Traian Diaconescu a fost distins cu Premiul I la concursul din 1988* – n.n.) Aș propune ca tinerii de la această universitate în mod deosebit, dar și alții, să învețe pe de rost această odă și s-o cânte – pentru că e pusă pe muzică foarte frumoasă – alături de imnul de stat. În felul acesta vom aduce cel mai frumos omagiu lui Alecsandri, Bacăului, dar și limbii și patriei noastre.”

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •



„Românismul se diferențiază de raționalismul francez, de pragmatismul englez-american, de fatalismul oriental, de faustianismul german, de misticismul rus, de *măsura* spiritului grec, prin limba trăită, prin *spiritul inefabil*” (Petre Isachi, în rubrica „Anul Maiorescu”, adică la teoria formelor fără fond). Am mai citit paralela N. Olahus – Ovidius, de Traian Diaconescu, portretul Tamarei Antal, notațiile lui Ioan Neacsu despre George Bălăiță („un demiurg”),

poemele lui Ion Pillat tălmăcite în engleză de Codrin Ocolășu, dar și comentariul de pe coperta I, de sub fotografia bardului de la Mircești: „*Veselu Alecsandri*, așteptând reconstrucția Casei memoriale dintr-un oraș bacovian”.



O întrebare fără răspuns a Rodicăi Lăzărescu, într-un acid editorial: „Trecutul prezent. Dar viitorul?” Chiar! În aceeași notă, însemnările lui Ion St. Baicu („Să nu uităm odiseea Transilvaniei! Și istoricul tratat de pace din 1920 de la Trianon!”) și ale lui Constantin Dobrescu („Nicolae Iorga, victimă a ocupației germane”),

ambele la rubrica „Centenarul Întregirii”. Se adaugă ample interviuri (cu Paula Romanescu: „Eu trec sub cerul lumii – umbră printre cuvinte”, cu Lia-Maria Andreită: „Dixi et salvavi animam meam!”/Am zis și mi-am salvat sufletul și cu Mihail Diaconescu), portrete (Stefan Baciu, Duiliu Zamfirescu, Gh. I. Tohăneanu, Petru Ursache), aniversări: Al. Piru, „un om care te scutea oricând să consulți o enciclopedie” (N. Gheran), și Ovidiu Bârlea, evocări (A. Buzura, Gh. Istrate, Gh. Stroie), notațiile lui Gr. Codrescu la „Cinesunța” lui Viorel Savin (un roman „de care era acum nevoie”) sau ale Passionariei Stoicescu la textul lui Nicolae Săcrieru despre 1918. Micromonografiile revistelor „Nord literar” și Ex Ponto” întregesc încă un număr de referință. (D. I.)

O adevărată bijuterie este cartea Flaviei Teoc „Limbajul poeziei scaldice”, lansată de Editura „frACTalia”, din București, la Târgul „Gaudeamus” din această toamnă. Este unic în spațiul aparițiilor editoriale românești acest studiu despre „metafore kenning și termeni poetici în poezia scaldică a secolelor VII-XIII”. Așa cum suntem avertizați din scurta prezentare făcută de Mircea Borcilă pe contracoperță, Flavia Teoc dezvoltă „un comentariu hermeneutic la tratatul de poetică *Skáldskaparmál*, partea centrală a monumentalei *Edda în Proză*, alcătuită în secolul al XIII-lea de învățatul islandez Snorri Sturluson”, subliniindu-se „emergența sensului poetic simbolic-mitic al fascinantei lumi spirituale a Nordului european din perioada zorilor creștinismului”. Studiul cuprinde noțiuni de teorie literară specifice poeziei scaldice (pentru înțelegerea acestui termen voi reda din prefața eruditei autoare: „*skáld* este termenul în limba nordică veche ce desemnează *poetul* care compune versuri cu subiect istoric, dedicate marilor regi din perioada vikingă”). Deși poeții scaldi aveau o cultură bogată și o educație aleasă, majoritatea acestor poezii s-au transmis pe cale orală și autorii au rămas anonimi. Abia în secolul al XIII-lea, o parte din creații apar sub formă tipărită. Prin conținutul epopeic, dar și prin structura metonimică a versurilor, poezia scaldică are un caracter particular, iar studiul Flaviei Teoc ne descifrează misterele sale, pornind de la definirea și descrierea metaforei kenning („un kenning este format din două substantive aflate în relație genitivă, expresie poetică elaborată de scaldi pentru a substitui un



cartea din colet

Violeta SAVU

Variații metonimice în poezia scaldică

substantiv”) și mergând până la redarea câtorva din miturile și legendele populației precreștine scandinave și islandeze. O cunoaștere măcar relativă a mitologiei nordice va înlesni lectura acestei cărți; totuși grație numeroaselor informații, notițe de subsol etc., cartea se poate citi chiar și în cazul în care nu știi foarte multe despre vikingi, *raiul Valhalla*, *craniul lui Ymir*, *copacul Yggdrasil*, *Odin*, *Thor* sau alte figuri legendare. Nu este o lectură tocmai ușoară; se adresează cititorilor fascinați de „cultura” vikingilor, dar care sunt interesați și de studii lingvistice al poeziei. Așadar, lectorul trebuie să aibă organ de receptare atât pentru epic, cât și pentru liric.

Metaforele kenning sunt coduri lingvistice; fără descifrarea lor, poezia ar rămâne ermetică. Scaldzii compun kenning dublu, dar și triplu. Aceste metonimii aduc un suflu diafan în povestirile epice, îmbalnzind caracterul lor adesea războinic. Snorri Sturluson oferea învățăcelilor scaldi lecții de scriere creativă. Iată un extras despre plâsmuirea unui kenning: „Mării să-i spuneți *sângele lui*



Ymir, gazda zeilor, soțul zeiței Rân, tatăl fiicelor lui Aegir, (...) cale a regilor mării, inel al insulelor, casă a nisipului, casă a algelor și a brizei răcoroase”.

Bărbatului, frecvent asociat cu epitul viking, îi este rezervat un capitol amplu, care începe cu etimologia termenului *viking*. Din rafinatele kenning care desemnează bărbatul (războinicul), amintesc „zeu al inelelor”, „cel care rotește fierul săbiilor”, „zeu Baldr al toporului”, „artaș al tărâmului șarpelui”, „copacul de aur”. Acest kenning apare în poemul „*Brukkaupsvísur*”, citat în corpusul, de aseme-



nea consistent, dedicat femeii. Într-o lume dominată de spiritul masculin, femeia este privită ca element decorativ, legată definitiv de viața domestică, însă doar ei îi pot reveni rolurile enigmatice, cum ar fi de exemplu cele de ursitoare și/sau vrăjitoare. Dacă bărbatul este desemnat prin metafore kenning ceva mai fruste, cele referitoare la femeie sunt mai fine: „stejarul îmbrăcat în pânze de in”, „valkirie a bijuteriilor prețioase”, „bradul semeț al miedului”, „zeița Hlin a inelului înflăcărat” (de remarcat că numele de arbori pot fi folosite ca kenning atât pen-

tru bărbat, cât și pentru femeie). Un elegant kenning triplu apare în poemul compus de episcopul Bjarni Kolbeinsson în secolul al XIII-lea: „carul înflăcărat al câmpiei peștelui” (desemnând metaforic *femeia* (carul), *aurul* (flacăra) și *marea* (câmpia peștelui)). Alte concepte desemnate metaforic în poezia scaldică, și cărora autoarea le acordă spații însemnate, sunt Cerul, Pământul, Inima, Iubirea, Corabia, Iarna, chiar și Iisus Hristos.

Mulți cititori vor fi însă total cuceriiți de frumoasele legende evocate, cum ar fi cea despre „bătălia fără sfârșit” sau legenda despre apariția piticilor, despre miedul poeziei (o minunată poveste despre inspirație și izvoarele poeziei) sau cea plină de vrajă despre „comoara lui Thjazi”, în care sunt implicați pe lângă uriașul Thjazi, care va lua formă de vultur, trei zei (Odin, Loki și Hoenir) și zeița Idunn („în trena acestui mit – subliniază Flavia Teoc – coșurile încărcate cu mere devin accesorii trecerii în veșnicie”).

Flavia Teoc este poetă, eseistă, prozatoare și traducătoare. După lectura acestui studiu, am recitat cartea „*Fiord*” (Cluj-Napoca, Ed. „Limes”, 2014), urmărind dacă anumite caracteristici ale poeziei scaldice au contaminat versurile poetei. Nu am reușit să identific metafore kenning, dar Flavia Teoc aduce în poezia sa misterul lumilor de gheață, al fiordurilor din ținuturile nordice, versurile sale fiind bogate în construcții metaforice pe care nu le-am întâlnit nicăieri în altă parte.



Ovidiana

De ce îmi place „viața” lui Ovidiu în comunism

Ars amandi, Remedia amoris fiind principalul capăt de acuzare: „Pe mine poezia și o oarbă rătăcire m-au pierdut, am creat... și pata de pe mână n-o mai pot șpăla. Să fie numai *Arta iubirii* vina mea!” Deducem că iubirea este forma de evadare a ființei de sub teroarea istoriei, iar pentru orice formă de totalitarism adevărurile devin periculoase atunci când demască inautenticitatea unei societăți. Acest exil este pentru marele poet o formă de salvare, într-o lume căzută în haos și neputință, amenințată să piară din cauza indiferenței metafizice. Prin acceptarea conștientă a suferinței, existența poetului devine emblematică, dobândind valențe macrocosmice, având ca efect restaurarea organicității lumii.

De ce este alungat poetul din cetate? Pe de o parte, pentru că omul momentului este un om al interesului (a se vedea mobilul acțiunilor personajelor

Rufus și Decius), care folosește societatea, principiile, valorile pentru sine însuși, un om dezinteresat de propriile limite. În „vremurile acestea de nesigurantă” (Decius), Ovidiu se așază antagonic față de poziționarea comună a adunării, a aglomerației nediferențiate. Existența lui se împlinește într-o creație, descrisă prin termenii generici ai „devenirii întru ființă” (Constantin Noica). Acest aspect este confirmat prin cuvintele protagonistului: „E greu de trăit, prietene, într-o lume în care semenii caută intenții ascunse peste tot! Oricum, nimic de acum înainte nu va putea întrece în viclenie, vorbe goale și intrigi politice aceste timpuri”.

Pe de altă parte, inteligența nu este compatibilă cu regimurile totalitare. Astfel, răul acționează prin manipularea prostiei, în timp ce binele, pentru că implică atitudinea reflexivă, recurge, cel mai adesea, la înțelepți. Poetul Ovidiu

se află într-o contradicție de nerezolvat cu istoria. Nefiind posibilitatea unei concilierii, există „saltul ontologic” (Lucian Blaga) care-l transformă pe poet într-un creator de istorie: „Nu sunt egoist, dar sunt mândru că opera mea va nesocoti chiar rugul, *căci este hărăzit ca faima să-mi crească în timpul nesfârșit*”.

Și atunci rămâne... *bucuria de a fi îndurerat* și, am adăuga, bucuria „să fiu...ucis” (Ovidiu, la finalul acțiunii). Aceste repere existențiale îl ajută pe poet să-și definească măsura, limita, dobândind conștiința perisabilității, expresie a tragismului condiției umane, ce stă sub semnul curgerii heraclitiene. Astfel, moartea este a fiecăruia și devine măsura vieții, adevăruri pe care poetul le experimentează, mai ales, în relație cu datele generice ale lumii barbare în care a fost exilat. Dar moartea într-un profan este urmată de nașterea inițiativă, expresie a regenerării psihice.

Laura-Irina GAVRILIU

*În vol. „*Vietile poetului*. Publius Ovidius Naso, în dramaturgia românească” (Bacău, 2017; coord., Viorel Savin)



Cărți primite la redacție

Ion Luca – *Teatru esențial*; cuvânt-înainte de Bartolomeu Valeriu Anania; ediție îngrijită de Nicolae Cârlian; Editura „Lidana”, Suceava, 2017

Vasile Cojocaru – *Pinacotecă*, Editura „Alfa”, Iași, 2016

Dana Oana Dalea – *În umbra iubirii*, Editura Eurostampa, Timișoara, 2016

Dana-Oana Dalea – *Diamantul negru*, Editura „Eurostampa”, Timișoara, 2015

Dana-Oana Dalea – *Fierbinte*, Editura „Eurostampa”, Timișoara, 2011

Vasile Moldovan – *Un singur nai...*, Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2017

Vasile Moldovan – *Suflet geomăn*, Editura Societății Scriitorilor Români, București, 2017

Mariana Velisar-Codrescu – *Meandre ale tranzițiilor românești: confesiunea unei profesoare*, Editura Rovimed Publishers, Bacău, 2017

Dumitru Barău – *Cum alegem dragostea*, Roman, Muzeul Brăilei „Carol I”, Ed. „Istros”, 2017

Mihai Maxim – *Fereastră spre altă dată*, romanul unor aducerii aminte, cu o prefață de Victor Crăciun, Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, Ed. „Semne”, 2017

Lucia Cherciu – *Lalele din Paradis*, Editura „Eikon”, București, 2017

Sânziana Mureșeanu – *Călătorii: porțile din Obidos*, Editura „Avalon”, Cluj-Napoca, 2017

Emil Nicolae – *Suflet prădător*, Editura „Junimea”, Iași, 2017

Victor Munteanu – *Rănirea vederii*, Editura Fundației Culturale „Cancicov”, Bacău, 2016

Ioan Ouatu – *Depărtări sfinte cu lacrimi*, Editura Fundației Culturale „Cancicov”, Bacău, 2017

Viorel Savin – *Implozia lui Melec*, Editura „Princeps Multimedia”, Iași, 2017

Viorel Savin, coordonator – *Viețile poetului: Publius Ovidius Naso în dramaturgia românească*, Editura „Vicovia”, Bacău, 2017

Darie Duncan – *Dublin: Valsuri. Moire*, Editura „Vatra Veche”, Târgu-Mureș, 2017

Darie Duncan – *Marielnic urmat de 33 de Variațiuni pe teme din Pripealele lui Filothei de la Cozia*, Editura „Nico”, Târgu-Mureș, 2016

George Schinteie – *68: poeme cu fereastră deschisă*, Editura „Artpress”, Timișoara, 2017

Virginia Burduja – *Romantic popas*, Editura „Alfa”, Iași, 2016

Virginia Burduja – *Aripi de cenușă*, Editura „Semperviva”, Iași, 2011

Mihai Vintilă – *Dirijorul de cuvinte*, Editura „InfoEST”, Silistea, 2017

Ionel Popa – *Spațiul în opera lui Liviu Rebreanu*, Editura „Limes”, Cluj, 2017

Silvia-Ioana Sofineti – *Desculț în mileniul III*, Ed. „Editgraph”, Buzău, 2017

Pe drumul ce vine dinspre Bacău, în centrul satului Galbeni, te întâmpină statuia Sfântului Francisc de Assisi. Aici, în 30 octombrie 2017, s-a lansat cartea lui Angelo Montonati, *Când credința poate costa viața. Istoria medicului franciscan Martin Benedict*, tradusă de pr. Eugen Blăjuț, apărută în 2017 la Editura „Serafica” din Roman, lansată în varianta italiană la Academia Română din Roma. Evenimentul „O viață trăită între medicină și credință”, organizat de Provincia Fraților Minori Conventuali din România și de Școala Gimnazială „Martin Benedict” Galbeni, face parte din procesul mai larg de beatificare a medicului preot Martin Benedict, demarat în 2007. Au fost prezenți pr. Joaquin Angel Agesta din Spania; pr. Miljenko Hontic din Croația; directoarea Crina Antip; primarul comunei Nicolae Bălcescu, Anton Siler; preot paroh de Galbeni, Gabriel Farcaș și profesor Ferdinand Hammermüller, din Austria.

Evenimentul, moderat de pr. Eusebiu Bejan, a fost deschis de Crina Antip, care i-a situat pe aceeași filieră spirituală pe Martin Benedict și Sfântul Augustin, prin echilibrul căutat între studiu și credință. Biografia a fost prezentată de pr. Mihai Afrentoae, rectorul Institutului Teologic Romano-Catolic Franciscan din Roman, care a descris copilăria și tineretea, „studiul între uimire și iubire”, școala elementară făcută în instituția care-i poartă numele din 2011 și prezența încă din copilărie a „pecetei

Natașa MAXIM

Martin Benedict – Când credința poate costa viața

sfinteniei”. Bonifaciu Benedict, nepotul medicului, a prezentat anecdote din viața cunoscute doar familiei, iar traducătorul, pr. Eugen Blăjuț, a prezentat *asfințitul* vieții părintelui medic: operațiile din 1972, an de tur-nură care i-a schimbat viața, plecarea la Vatican și rostirea chemării la rugăciune care a intensificat urmărirea de către Securitate, moartea din 1986 și consecința acesteia, fenomenul *Fântâna minunată*. Evenimentul a fost subliniat de proiecția filmului documentar „Au crezut că mă intimidează”, realizat de pr. Silvestru Bejan, și de interpretările din Leonard Cohen ale Cameliei Farcaș, fostă elevă a Școlii „Martin Benedict”, în prezent elevă în clasa a XII-a la Colegiul Național Pedagogic.

Între uimire și iubire

Biografia *Când credința poate costa viața. Istoria medicului franciscan Martin Benedict* dorește și reușește să impună un model de viață prin altruism, dragoste față de celălalt,

sacrificiu de sine pentru binele comunității, valori poate desuete, opuse egoismului lumii opace în care majoritatea există.

Prefața fostului ambasador al României pe lângă Sfântul Scaun, Bogdan Tătaru-Cazaban, vorbește despre un model de viață și credință, manifestată în profesia de medic la Onești, de doctor al trupurilor și al sufletelor. De la medic pentru trupuri a devenit și medic pentru suflete, chiar dacă nu s-a manifestat deschis în calitate de preot. Bolnavii îl numeau „medicul nostru” sau „medicul nostru preot”, datorită tratamentelor eficiente din perspectiva a ceea ce azi numim medicina holistică. Martin Benedict a fost un model ca medic prin stilul de viață ascetic, prin dedicarea totală, dezinteresată; și-a văzut profesia în primul rând sub deviza carității față de bolnavi, fără deosebire de condiția socială, de religie, halatul alb de medic fiind haina sa franciscană.

În satele din Iași unde a profesat, steriliza seringă la focul de paie, arătându-se foarte interesat de binele comunității, fiind din acest motiv iubit de oameni și invidiat de colegi. Într-o scrisoare către îndrumătorul său spiritual, Simon Francisc, se plânge de aceste lucruri, profetind în același timp faptul că medicina viitorului va fi psihoterapie, medicul trebuind mai întâi să vindecă sufletul, apoi consecința lui în trup: „Dușmanii zbârnăie în jurul meu și urzesc planuri tot mai sinistre! Sunt semne vizibile din ceea ce se numește ariditate interioară sau «când sufletul trece prin tunel» (...) medicina viitorului tinde să fie psihoterapie în majoritatea bolilor unde elementul nervos joacă un rol preponderent.”

Cele trei intervenții chirurgicale din 1972, printre care și „uitarea” unei pensete în abdomen de către confrății medici, la care se adaugă persecuțiile Securității, i-au făcut ultimii ani din viață extrem de dificili. Reflecta mult asupra adevăratei sale vocații, considerând că cele trei operații din 1972 în urma cărora a supraviețuit sunt un semn divin și a hotărât să devină

frate franciscan și preot. Începe un noviciat alături de Ministrul Provincial al Fraților Minori Conventuali din România, preotul Gheorghe Patrașcu, întâlnire spirituală esențială pentru Martin. A emis profesiunea solemnă în abscondito în 1979, probabil pe 1 mai. Termină, tot pe ascuns, studii de teologie și filozofie, devenind preot la 14 septembrie 1980 la Slănic-Moldova, fiind hirononit de monseniorul Alexandru Todea.

În 1983 este prezent la Vatican la beatificarea lui Ieremia Valahul, unde ctește în piața Sfântului Petru una dintre intențiile la rugăciunea credincioșilor. După celebrarea liturghiei la mormântul Sfântului Anton de Padova, alături de preotul Mihai Pal, sunt fotografiați coborând din altar. Dincolo de adăugarea cuvântului „religioși” în timpul ceremoniei de beatificare, fotografia făcută în sanctuarul de la Padova a trezit suspiciuni. Această călătorie a fost pentru el începutul unui adevărat calvar orchestrat de Securitate.

A murit la spitalul din Onești în urma unei ciroze hepatice, fiind înmormântat la Galbeni, pe 16 iulie 1986. Un martor, asistenta Angela Vârcă, spune că Securitatea l-a distrus psihic, durere resimțită și în trup: „Faptul că a fost trădat de colegi și că la trădare s-a adăugat persecuția din partea persoanelor pe care el le-a ajutat, cred că l-a terminat”.

Încă din timpul vieții se vorbea de el ca despre un sfânt, prin vindecări, prin stilul de viață și prin credință. La un an după moartea lui, fântâna din casa părintească a început să aibă gust și miros de trandafiri, fiind numită „fântâna minunată”, datorită vindecărilor produse. Fântâna și mormântul devin locuri de pelerinaj, trezind reacții negative din partea autorităților.

În încheiere, Angelo Montonati evidențiază figura sa de frate franciscan prin virtutea umilinței, trăsătura predominantă a personajului nostru: „În spital, unde adesea medicii sunt considerați importanți, el se oferea pe sine lui Dumnezeu și bolnavilor, în mijlocul cărora stătea ca «cel care slujește», fiind conștient că fiecare act de caritate este primit”.

Cauza de beatificare a medicului preot Martin Benedict a fost deschisă la 14 aprilie 2007, în Dieceza de Iași. Pe 30 iunie 2012 a fost închisă faza cercetării dieceane la Roman.



• Valeriu Sușnea – *Semnificatii*



In memoriam Maria Carпов

Am mai pierdut un Cadrilater...

Într-o însemnare târzie despre anii de studenție, Paul Miclău evocă un „patrolater” excepțional, în jurul căruia aveau să se coaguleze bună parte din resursele intelectuale ale mediului academic și cultural românesc postbelic. „Hazardul onomastic – zâmbește atemporal profesorul, cu un *clin d'oeil* neoaș oltenesc – ne-a plasat în mijlocul catalogului: Irina Mavrodin, Paul Miclău, Modest Moraru, Maria Nae”. La o așa însuirire, orice comentariu e de prisos. Ne-au părăsit, între timp, toți, unul câte unul. La începutul lui noiembrie, la numai o lună după împlinirea celor 87 de ani, s-a grăbit către o revedere de promoție Maria Carпов, fostă Nae. Era atât de luminoasă, de însuflețită de ziua ei... Mai puțin ca oricând m-aș fi gândit că tocmai își pregătește bagajele, că bilețul era deja luat...

Născută și școlită în Capitală, cum a ajuns totuși la Universitatea din Copou, după ce devenise deja asistenta lui N. N. Condesescu la București? „Urcând” spre Iași, cum spun francezii, după o absurdă cabală, una dintre acelea care dospesc în vremuri tulburi și care a dus la excluderea ei din U.T.M., iar apoi la transferul, în 1959, de la Universitatea București la cea din Iași. Cu un blam similar, încasat însă înainte de

înscriserea la facultate, Paul Miclău știa că fosta șefă de grupă Maria Nae, alias Mamia, avea un obicei prost (văzut) pe atunci: își apăra colegii până în pânzele albe, mai abilit pe cei cu gura sloboadă și dosare stânjenitoare. Nu mai puțin, s-a pus chezaș pentru el însuși. Niciodată n-am auzit-o pe Maria Carпов vorbind despre așa ceva, dar Paul Miclău n-a pregetat s-o recunoască fățiș, cu o grațiozitate pe care timpul nu a alterat-o.

La moara unor vremuri atât de neașezate s-au făcut praf multe destine. Maria Carпов nu s-a pierdut însă cu firea, ci s-a reinventat admirabil în orașul ei de adopție. N-a căpătat niciodată complexul provinciei, ba dimpotrivă. A crezut că un „centru” poate fi oriunde dacă stă pe temelia calității. Convingere care, firește, nu i-a adus numai prieteni ori susținători. În tot cazul, nu a cedat. În această privință, avea niște „așteptări” și era de dorit să nu-i fie înșelate. A fost o luptătoare dintotdeauna și până la capăt, fără cătrănire, fără îndârjire acrită sau pentru mize mici. A defilat, de când o știu, sub deviza „*think big*”. Nu se mobiliza decât pentru cauze meritorii, iar când se punea în mișcare, cu tot ceea ce știa, putea, cunoștea în țară sau în lumea largă, era imbatabilă. Iar din asta, au avut de

căștigat deopotrivă Iașul, Universitatea „Al. I. Cuza”, Bacăul mai târziu...

La Iași, a știut să și deschidă toate acele drumuri care păreau să i se fi închis la București. Și-a susținut doctoratul cu o teză despre Paul Scarron și „sfidarea normei”, coordonată de N. I. Popa. A urmat stagiile de specializare la Lausanne, Paris, Strasbourg și de fiecare dată s-a întors să împartă cu studenții și colaboratorii proaspăta ei agoniseală intelectuală. După un stagiu parizian, la seminarul faimosului Greimas, a inițiat la Iași un program de cercetare în domeniul semiologiei. A tradus masiv din limba franceză, a scris câteva volume pe teme de lingvistică, semiologie, istoria mentalităților. Pentru cele mai bine de 1000 de pagini transpuse în românește din *Memoriile* lui Saint-Simon a primit, în 1990, Premiul Uniunii Scriitorilor. În 1993, i s-a decernat, prin dispoziția guvernului Franței, *l'Ordre des Palmes académiques*, în grad de ofițer, „pentru servicii aduse culturii franceze”. Mai exact, pentru ce anume? În primul rând, pentru contribuția Mariei Carпов, mai puțin (re)cunoscută astăzi, la înființarea Centrului Cultural Francez din Iași, în 1990. În această privință, mărturiile lui Georges Diener, istoric de meserie și primul director al Centrului, risipesc orice îndoială, dacă

va mai fi fiind vreuna. Din spusele acestuia, Centrul a apărut ca urmare a deplasării unui grup de studenți ai Doamnei Carпов la Ambasada Franței din București, unde au solicitat, imediat după evenimentele din decembrie 1989, deschiderea unei asemenea instituții în orașul lor. Studenții cu pricina au constituit „echipa fondatoare”, iar profesoara lor, mandată de Ministerul Culturii, a făcut tot felul de diligențe, s-a pus cu cerul și pământul pentru ca proiectul să fie dus la capăt. Ceea ce s-a întâmplat și, iată, Centrul Cultural Francez din Iași durează și funcționează cu succes până astăzi.

E plină Moldova de profesori de franceză ieșiți de pe mâna Mariei Carпов, iar bună parte dintre doctoranzii dumei lucrează acum la universități din Iași, Galați, Suceava, Bacău. Era iubită de ucenici pentru caldă ei solitudine, admirată pentru erudiție și temută pentru exigența anevoie de imblânzit. În lumea micilor trocuri și a marilor tranzacții cu orice, generozitatea necondiționată cu care își împărțea biblioteca doctoranzilor, colaboratorilor și mai tuturor celor care veneau să-i ceară sprijinul este uimitoare, aproape de necrezut. Deși rar și laconic, reproșul putea să-i fie devastator. Era imună la praful în ochi și necruțătoare cu impos-

tura. După un astfel de episod, trecea destulă apă pe Bahlui sau Bistrița până când împricinatul să poată drege busuiocul.

Și totuși... Avea un fel aparte – un simț înăscut al echilibrului – cu care potrivea fără greș intransigența și tandrețea, vorba tăioasă și încurajarea cea mai însuflețitoare, implicarea hotărâtă și „arta îndepărtării” – cum spunea, pe undeva, Toma Pavel –, a situații în unghiul optim al evaluării oamenilor și situațiilor, la o anumită distanță care nu era deloc rece, ci doar invita la autoexigență. Toate acestea, în ciuda fermecătoare coeziunii de care era în stare, a talentului de amfitrion și a unui *savoir vivre* care o făcea apreciată și îndrăgită în cercuri dintre cele mai sofisticate. Amestecul, atât de particular, de energie a voinței și nobilă detașare i-a rămas întipărit, până la capăt, pe chip. Așa a trecut dincolo, de parcă și-ar fi deplasat numai obiectul contemplației înspre alte orizonturi. O nouă provocare, aceeași serenitate...

Pe nisipurile mișcătoare ale deceniilor postbelice, Maria Carпов a știut să transforme o conjunctură neprielnică în premisa unei strălucite revanșe trăite cu discreție, cu eleganță, cu o înțeleaptă acceptare a relativului. Mentor al atâtor generații de tineri intelectuali, va rămâne, pentru mulți dintre noi, un reper moral și profesional. Încă un „om sub vremi”, peste care însă timpul n-a trecut oricum.

Încă nu-i pot șterge numărul din agenda telefonică, deși tresar de câte ori îmi cad ochii pe el. Ea este încă acolo și va continua să fie pentru multă vreme.

Nicoleta POPA BLANARIU

Maria Carпов a fost profesoară de Istoria limbii franceze – responsabilă cu etimologia și evoluția lingvistice în franceza medievală și contemporană, cu incursiuni în latină. Venise de la Universitatea București și a adus cu ea o eleganță intelectuală, unică în Iași. Știam că a contribuit la înființarea „Centrului Francez”. Nu s-a lăudat niciodată cu decorația primită din partea statului francez, *Palmes Académiques*, în grad de ofițer, „pentru servicii aduse culturii franceze” (1993), nici cu Premiul Uniunii Scriitorilor din 1990, pentru traducerea celor 1000 de pagini cât cuprind „*Memoriile lui Saint-Simon*”, nici cu *Diploma de excelență* acordată de Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași și, în sfârșit, cu peste 5 cărți scrise, cu cele 20 de cărți traduse cu note, aparat critic, prefată și o bibliografie impresionantă. La toate acestea se adaugă zecile de articole științifice publicate în „Contemporanul”, „România literară”, „Steaua”, „Convorbiri literare” sau în *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași*.

Doamna Carпов a fost mereu deschisă în fața modelelor (ne)treacătoare. Așa se explică cursurile ținute, în ultimii ani, de Istoria mentalităților, Teoria comunicării și Semiologie. Maria

Doamna limbii franceze

Carпов a fost timp de 6 ani profesor consultant, din 1994, la Universitatea din Bacău. Devenise maestră de ceremonie la „Cercul de semiotică” inițiat de ea, miercuri, după cursuri. Tinerii și cei mai puțin tineri de la Catedra de limbi străine au fost atât de norocoși să o aibă aproape pe Doamna Carпов încât cred că nu și-au dat seama de aceasta.

Dialogurile, lucrările ținute pe rând, bibliografiile invocate, aparatul critic – toate acestea sub bagheta doamnei profesor – ne-au ghidat treptat – treptat în hermeneutica critică a lecturilor comentate. Profesoara noastră, deși severă și exigentă, avea un cuvânt bun pentru fiecare. Generoasă, cum era, venea încărcată de cărți și xeroxuri pentru aproape fiecare dintre noi. O adevărată bucurie să „vorbim cărți”, așa cum spunea dânsa. De fapt, era o întreagă bibliografie pe care o împărțea celor șase doctoranzi ai ei.

Părăsind atmosfera Facultății de Litere, ne întâlneam acasă, pe Bulevardul Ioniță Sandu Sturdza din Bacău, savuram din bunătățile dietetice, pregătite de mătușa mea, iar eu îi așezam la capul patului câteva numere din „România literară”, pentru că după-amiază, spre seară începea ora de lectură, analiză și păreri. Beneficiam și eu, ca literat, de xerox-urile despre mitologie, naratologie, o „picătură” de semiotică și critică de ultimă oră. Odată ajunsă, scotea din geanta, încă plină, cărțile destinate mie.

Am fost privilegiată cu prietenia doamnei Carпов, este lesne de înțeles. Grațiile orelor de conversație sunt o stare, nu pot fi povestite. La fel, plimburile pe străzile vechi ale Bacăului, cu școli și case de patrimoniu. Colegiul „Ferdinand I” era printre primele. Să spun că stăteam uneori de vorbă până la orele 1-2 noaptea ar părea neverosimil. Amintiri, neîmpliniri, pon-



cife, convingeri, iubiri, lecturi din literatura clasică franceză sau din bătrânul Genette și M. Tournier – nimic nu era omis. A trecut timpul și (D)toamna limbii franceze n-a mai ajuns la Bacău. La telefon îmi spunea: „Știam că ești tu, că ai să-mi dai telefon”. A venit din nou toamna și (D)toamna limbii franceze nu a mai răspuns la telefon...

Monica GRIGORIU

Sunt, probabil, zece ani de când ori de câte ori mă văd cu primarul orașului Târgu-Ocna, Ștefan Șilochi (cu care aș zice că sunt prieten), îl rog să adapteze denumirea urbei pe care o gospodărește la ortografia de după 1982 (pentru cratimă) și de după 1995 (pentru *ă*). Pe panoul de la intrarea în localitate, în corespondența oficială, pe diplomele oferite participanților la diverse evenimente legate de actualul oraș-stațiune, sunt păstrate *i* și *blancul* dintre cuvinte. Civilizat, edilul mi-a explicat că nu poate face modificarea pentru că aceasta ar implica preschimbarea actelor de identitate ale tuturor cetățenilor. Am redus, în consecință, pretențiile: să fie aplicată noua ortografie la documentele completate începând cu anul 2017. Ca să fiu convingător, i-am pus la dispoziție copii xerox ale lucrărilor academice care legitimează scrierea în limba română:

- pentru scrierea cu cratimă, *Dictionarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția I, 1982 (DOOM1): „Tîrgu-Ocna”, diferit de „Tîrgul Secuiesc” (p. 674, „Nume proprii geografice și nume de locuitori”);

- pentru scrierea cu *ă*, DOOM2 (2005); această a doua ediție renunță la lista finală cu numele de localități și include, la indicele de cuvinte, câte un exemplu de compus geografic, mizând pe deducția simplă a cititorilor. Pentru situația care ne interesează pe noi, este transcrisă denumirea orașului Târgu-Mureș (p. 788, coloana din dreapta, deși la dicționare nu se indică pagina, de vreme ce oricine știe alfabetul). După cum se vede, modelul poate fi extins la alte nume de localități cu același termen generic: *Târgu-Lăpuș*,

Pentru limba noastră

Inconsecvența, la rang de principiu?

Târgu-Neamț, Târgu-Jiu și, desigur, Târgu-Ocna. Nu am fost crezut (de fapt nu eu, ci xerocopiile), așa că Primăria „Tîrgu Ocna” s-a adresat Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române, autorul celor două ediții ale DOOM-ului, de unde s-a primit următorul răspuns: „Către// Primăria Târgu Ocna, Strada Trandafirilor, nr. 1// Domnului Primar Ștefan ȘILOCHI// București, 11.09.2017// Stimate Domnule Primar, Ca răspuns la adresa dv. cu nr. [...] vă comunicăm următoarele:// Denumirea scrisă corect este Târgu Ocna (fără cratimă), în urma deciziei Academiei Române de a se schimba *i* cu *ă*. Menționăm că OG nr. 63/2002 se referă la denumire, nu la ortografie. [...] Denumirile sunt stabilite prin lege, dar ortografia este stabilită prin norme lingvistice



• Primăria din Târgu-Ocna

asupra căreia Academia Română are dreptul, tot prin lege, să decidă”. (De reținut că după prepoziția *Către* nu se pune virgulă, dar cea de dinaintea abrevierii *nr.* ne aparține.)

Mărturisim că nu mai înțelegem nimic. Am parcurs cele șapte articole ale Ordonanței Guvernului din 29 august 2002 privind atribuirea sau schimbarea de denumiri și nu am găsit nicio referire la problema ortografiei acestora. Și doar „comisia de atribuire de denumiri este formată din 5 membri, specialiști din domeniile istoriei, etnografiei, geografiei, lingvisticii sau artei” (art. 3, pct. 1). S-ar deduce că numele geografic *Târgu-Ocna* devine altceva când este parte a unei denumiri și că o comisie poate decide să se scrie *Tîrgu Ocna* sau *Tîrgul Ocna* sau orice altă combinație cu *ă* sau *i*, cu sau fără *-i*, cu sau fără cratimă. Dacă așa face parte dintr-o astfel de comisie, aș propune forma *Tîrgul Ocnei*, cum am găsit pe o veche carte poștală ilustrată. Dar lucrurile se simplifică dacă citim precizarea din „Dicționarul

normativ al limbii române (DIN)” („Corint”, 2009) al Ioanei Vintilă-Rădulescu, nimeni altcineva decât coordonatoarea DOOM-ului din 2005: „Pentru numele de locuri compuse cu *Tîrg*, norma lingvistică recomandă scrierea:

- în cuvinte separate și cu *-l* final la primul component dacă al doilea element este un adjectiv: *Tîrgul Frumos, Tîrgul Secuiesc*;

- cu cratimă și fără *-l* final la primul component dacă al doilea element este un nume propriu: *Târgu-Jiu, Târgu-Mureș, Târgu-Neamț, Târgu-Ocna*” (p. 800). O rugăm respectuos pe doamna dr. Adina Dragomirescu, directoarea Institutului de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” al Academiei Române (aceasta ar fi topica firească a denumirii, în opinia mea), care semnează răspunsul expediat primăriei târgocnene, să revină asupra conținutului adresei, în numele unui principiu aplicabil și în ortografie: consecvența. Ni s-ar alătura elevii Colegiului Național „C. Negri” Târgu-Ocna, care în urmă cu ceva timp au compus, prin parafrază, un cântec lingvistic: „Târgu-Ocna are cratimă”.

Ioan DĂNILĂ

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •



Publicație internă în Cernăuți, în 1942

Suceava, 9-10/2017

S-au împlinit anul acesta 75 de ani de la întemeierea revistei „Bucovina literară”. Astfel că editorialul, scris de redactorul-șef, Alexandru Ovidiu Vintilă, chiar de această chestiune se ocupă, printr-o bine documentată istorie a revistei. Astfel aflăm că numele actual datează din data de 14 septembrie 1942 și că, inițial, a fost un supliment al cotidianului „Bucovina” din Cernăuți. cităm din editorial: „*În mod cert, Bucovina Literară a reprezentat un punct de referință în istoria culturală din nordul României, un pol menit, cum precizează Mircea Grigoroviță, să strângă rândurile scriitorilor bucovineni, să caute să creeze condiții favorabile pentru activitatea lor și să-i facă să se cunoască și să se stimuleze reciproc. De menționat că George Drumur este cel care a fost primul redactorul Bucovinei literare din anii patruzeci*”.

Nume importante ale literaturii noastre semnează în acest număr: Matei Vișniec, Gheorghe Grigurcu, Liviu Ioan Stoiciu, Cornel Ungureanu, Ioan Holban, Adrian Dinu Rachieru, Constantin Cubleșan, Marian Barbu și mulți alții, fapt ce demonstrează că prestigiul revistei a trecut de mult timp granițele Bucovinei și Moldovei. Liviu Antonesei prezintă poezia lui Silviu Gongonea.

Adrian Alui Gheorge se desfășoară cu dezinvoluntă-i cunoscută în paginile dedicate prozei.

Desigur, trebuie să consemnăm, la rubrica revistei „Carnete critice”, o cronică ce face o legătură între revista „Ateneu” și „Bucovina literară”: „O carte

pentru inimă și minte”, despre „Teatrul la filtru” (Ed. Junimea), recentul volum de teatrologie scris de Carmen Mihalache, directorul Revistei „Ateneu”.

Multe eseuri pe teme diverse întregesc acest număr foarte bun al revistei.

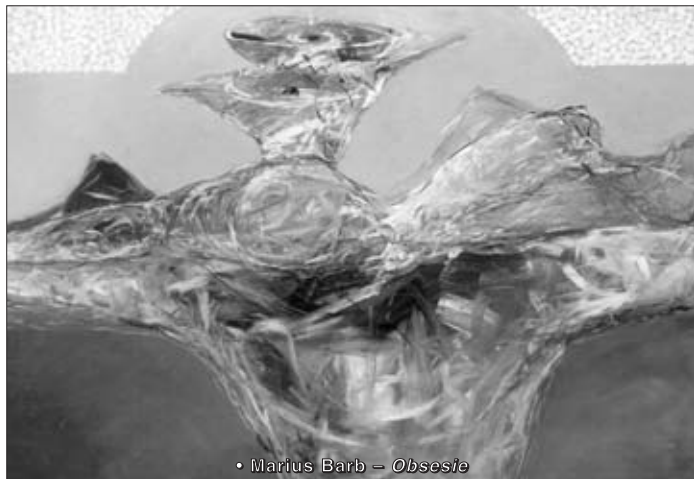
Iar colegilor și prietenilor de la „Bucovina literară”, le urăm să fie o prezentă culturală pregnantă, succese la fel de mari ca și până acum și „La mulți ani!” la aniversare! (D. P.)



X, 54/2017

Bine-venită relectura textului din 1991 al lui Petru Ursache despre Titu Maiorescu, în acest 2017. Mentorul

„Junimii”, „ne-a arătat cum să «reintrăm» și să ne menținem în Europa: cu demnitate, cu gravă răspundere, prin noi înșine”. Pentru aceasta și pentru multe altele, „Înapoi la Maiorescu!” În afară de comentariul Magdei Ursache, de citit în revista din Râmnicul Sărat traduceri ale lui Leo Butnaru, jurnalul de călătorie artistică în Canada al lui Adrian Munteanu, interviul lui Vasile Ghica cu Fabrizio Caramagna despre aforisme („Omul este *Titanicul*”, și în același timp *aisbergul*”), pantumurile (DOOM2 admite și *pantume*) lui Ion Roșioru, însemnările lui Radu Enescu despre poezia lui Radu Cârnelci, comentariul lui Lucian Mănăilescu la „Cinesunța”, de Viorel Savin („un roman modern din toate punctele de vedere”), note de călătorie despre Bratislava („singura capitală aflată la granița a două țări” – Doina Cernica) și iar un interviu de Ion Cristofor („Limba și tara nu sunt o pereche de papuci pe care îi arunci la gunoi pentru că nu mai sunt la modă” – Letiția Maiorescu, în acest 2017. Mentorul Vladislav). (D. I.)



• Marius Barb = *Obsesie*

Kolea KURELIUK

Scurtissime

- Căuta ac de cojocul cuiva în... carul cu fân.
- Pălăria poate ascunde golul de pe cap, nu și golul din el.
- Piatra din sân poate deveni piatră de temelie pentru... scandal.
- Încetul cu încetul se face oțetul. Noroc că vinul se face mai repede.
- Celor de la seral o lecție li se putea părea clară ca bună ziua?
- Nu ajungeau brațe de muncă pentru că mulți se strâneau în brațe.
- Era frumos ca un brad: se îngusta spre cap.
- Tulbura apa ca să nu-și vadă chipul în ea.
- Cu toate că în sala de ședințe era frig, unii au transpirat din abundență.
- Întrebat care este cea mai importantă descoperire a omului, leneșul a răspuns: patul.

Europeanul ajuns în Orientul Mijlociu cu informații din cărți și filme are impresia că Teurea arabă trăiește într-un pustiu acoperit cu o mantie zdrențuită de nisip toropit de căldură sau agitat de furtună. Când, în septembrie, află de la localnici că în Iordania n-a plouat din marție, își imaginează deja un peisaj selenar.

De la fereastra autocarului modern, care străbate deșertul pe o autostradă impecabilă, vizitatorul își reconfigurează rapid informațiile. Are în față spații modelate prin fantezia vânturilor, a soarelui nemilos sau a mărilor cu nume insolite (Marea Moartă, Marea Roșie). Kilometri de coline domoale și platouri crenelate care se pierd lent în apa mării. Alte sute sau zeci de metri unde pământul scoate înălțimi bizare de piatră golașă sau ridică terase și blocuri de stâncă lipsite de vegetație. Terra are o crustă prin crăpăturile căreia apa nu pare a birui, insule de pietriș, valuri mici de nisip arămiu, bulgări galbeni de lut. Pe scoarța aridă, departe de drumurile circulare, se zăresc ziduri de piatră, fortificații în ruină, locuințe arhaice ascunse în stâncă sau locuințe noi, rectangulare și ordonate.

În mentalitatea colectivă, piatra și nisipul apar ca embleme ale durabilității, rezistenței și eternității, în contrast cu nesiguranța, vulnerabilitatea și efemerul. Omul și piatra cunosc, similar, o dublă mișcare, ascendentă și descendentă, fiindcă omul se naște cu voia lui Dumnezeu și se întoarce la el, iar piatra brută coboară din cer și se înalță la el ca piatră „cioplită”. În majoritatea mitologiilor, pietrele nu sunt inerte. Așezate din epoca genezei sau căzute din cer ca pietre vii, acestea nu-și pierd puterea. Meteorii, intruchipări ale sacralui sideral, erau obiect de cult, templul trebuia clădit din piatră brută, piatră de altar, în bisericile creștine, este simbol al prezenței divine.

Întâlnirea cu Petra, orașul rupestru din pustii Iordaniei, care captează atenția lumii întregi, te emoționează. Situată la poalele muntelui Hor, în valea lui Moise, este atestată în manuscrisele de la Marea Moartă și corespunde locului în care profetul a lovit cu toiagul stâncă din care a tăsnit apă pentru poporul său însetat. Metropola nabatienilor, care locuiau în deșert și controlau drumul caravelor, are peste 2000 de ani. A fost construită între sec. III î. H. și sec. I d. H., atingând apogeul prosperității și urbanității în vremea regelui Aretas IV. În anul 106 (ca și Dacia, în timpul lui Traian) trece sub autoritate romană. După seisme puternice, înfloritorul oraș decade, este depopulat, cunoaște o lungă agonie, este abandonat de lumea civilizată și uitat. La Petra ajuns în secolul al XII-lea cruciatii, care îl fortifică, dar ulterior este locuit de beduini războinici, care îl devastază, căutând comori.

Rodica MIRON

Petra și magia pietrei dintre nisipuri



În 1812, tânărul elvețian J. L. Burckhard, pasionat orientalist, redescoperă fabuloasa zonă, care astăzi aparține Regatului Hașemit al Iordaniei. Este un sit arheologic introdus târziu și dificil în circuitul turistic, după mutarea beduinilor într-un perimetru învecinat în locuințe noi.

Element primordial al naturii, darul lui Dumnezeu, piatră i-a ajutat pe nabatieni să trăiască, iar ei s-au dovedit ingenioși inventatori și talentați creatori de frumos. Într-o zonă deșertică, au captat și stocat apa, au practicat irigațiile și s-au protejat de inundații. Au săpat în roca dură conducte, bazine pentru decantare și cisterne, au amenajat baraje pentru aluviuni și diguri împotriva torențelor sezoniere, au construit poduri și apeducte. Vestigiile acestei civilizații dispărute uimesc prin creativitate, căci ingineria hidrolică, în absența elementelor structurale din lemn, este fără egal. Dacă nu crezi în magie, trebuie să-ți revizuiești convingerile, privind în jur. Construcțiile utilitare apelează la soluții originale pentru eficiență, concomitent cu valorizarea estetică a reliefului.

Peisajul magnific te fascinează, îl păstrezi în memorie și te invită la meditație. Gigantii de piatră s-au așezat aici de la facerea lumii, s-au reasezat după formarea continentelor și cutremure, se rotesc împreună cu globul terestru. Ce a integrat omul în peisaj? O structură urbană care se întinde pe 50 de km pătrați, o minune a lumii antice. O descoperi parcurgând 1,5 km printre stânci care ating

și 100 m înălțime, apropiindu-se până la 5 m (Siq). Drumul pietonal, pavat în întregime acum 2000 de ani, are segmente pe care sunt încă vizibile dalele. E o liniște solemnă. Rar, se aud copitele cailor, ale măgărușilor înhămați la șarete sau ecoul pașilor vizitatorilor. Dimineața, spre ora 10, soarele pătrunde în canion, iar în funcție de intensitatea și direcția luminii, poți urmări jocul umbrelor sau cromatica schimbătoare a pietrei.

Aproape de intrarea în Siq se văd cuburile *Djin* (Spirit), enigmatice structuri monolitice, cu înălțimi de la 6 la 9 metri, tăiate în masa stâncoasă, care adăpostesc, după legendă, spirite crude și terifiante. Nabatienii venerau divinități de origine arabă, preislamică, pe care le reprezentau prin forme geometrice simple (cubul, paralelipipedul, cilindrul, sfera), care nu erau simbol al zeului, ci al prezenței sale: *betyl* (casa divinității). Pentru a proteja orașul și locuitorii, artizanii au construit sanctuare rupești și altare pentru sacrificii. *Betyl*, niște votive și grupuri statuare, sunt mărturii ale religiozității lor. Crezând în viața de după moarte, au săpat necropole mari în jurul orașului, care nu seamănă cimitirelor europene.

Atrag atenția „Mormântul Șarpelui” (cu un apreciat basorelieu), „Mormântul Obeliscului” (Decoratiile în formă de obelis din partea superioară sugerează aspirația sufletului spre transcendent, după cum, în alte morminte, ascensiunea este facilitată de scări înguste), somp-

tuoașele „Morminte Regale” (cu excepționale fațade sculptate, camere mortuare, *triclinium* „săli pentru ospete destinate omagiului strămoșilor” și curți interioare).

Pietrele au rol stimulator, dar și protector. Obiceiul de a ucide prin lapidare sau de a zvârli cu pietre peste un mormânt (răspândind la multe popoare) este socotit mijloc de luptă împotriva molipsirii de păcat și moarte. Ritualul islamizat are ca scop alungarea strigoilor.

În penumbra de la capătul *Siqului*, apariția bruscă a Tezaurului (*Khaznat*) provoacă, pentru cei mai mulți, o emoție de neuitat. Edificiul spectaculos, cu o fațadă superbă (43 / 30 m), sculptată în roca de culoare roz-pal, îți taie respirația. Pe două niveluri, sunt dispuse coloane corintice, între care sunt proiectate elemente arhitecturale foarte reușite. Decoratiunile frontonului, frizelor, capitulurilor și cornișelor surprind prin sensibilitate, rafinament și acuratețea execuției. Reprezentările în relief fac dovada influențelor egiptene, grecești și romane: figuri mitologice (zeita egipteană Isis, Castor și Polux, două Victorii înaripate etc.) și simboluri (discul solar, cornul abundenței, șarpele, vulturul).

„Tezaurul” nu e un edificiu monumental poruncit de un faraon pentru a ascunde o comoară, nici un templu dedicat zeiței Isis, ci o fabuloasă construcție funerară consacrată memoriei lui Aretas IV, regele nabateean în timpul căruia s-a ridicat.

Vizitatorul, trecut de momentul emoțional și clipa revelației, poate examina „Teurea” în stil roman, cu gradenele perfect cioplite în piatră (nu construite). Probabil aici s-au oficiat și ceremonii religioase, de vreme ce este situat în necropolă.

Zona urbană are în centru un *nymphaeum*, amenajat de romani, după anexarea la imperiu. Este un monument semicircular, cu o fântână și nișe înfrumusețate cu statui, care a fost inițial sanctuar al nimfelor. Miraculoasă este „Valea colonadelor”, de-a lungul căreia sunt aliniate principalele vestigii ale edificiilor publice: piața centrală, esplanade, terase cu scări elegante și arcade. „Marele Templu” apare ca o structură misterioasă, enormă și înconjurată de o mare curte pătrată, delimitată prin coloane. Alte comori: „Templul leilor înaripați” (cu efigia zeiței Al-Uzza, protectoare a orașului), „Poarta cu Temenos” (prin care se vede o porțiune delimitată de cer), „Biserica Bizantină”.

Frumusețea misterioasă a zonei este completată de marmura cu nuanțe infinite și de pietrele prețioase sau semi-prețioase. Din acestea se sculpează figurine cu virtuți magice și obiecte de podoabă. Nestematele simbolizează trecerea de la opac la translucid și în sens spiritual de la întuneric la lumină, de la imperfecțiune la perfecțiune. Smaraldul, safirul, rubinul, opalul, diamantul, agatul, topazul, onixul au în cultura islamică puteri magice și sunt folosite în practici oculiste.

Ca material în arta mozaicului, piatră strălucește din mici fragmente cubice sau prismatice dispuse perfect, adevărată „pictură” eternă reprezentând compoziții figurative sau nonfigurative complexe. Madaba, oraș situat aproape de Petra, este supranumit „orașul mozaicurilor” pentru admirabilele icoane din bisericile bizantine, dar mai ales pentru harta inclusă în pardoseala bisericii greco-ortodoxe „Sf. Gheorghe”, realizată în secolul al VI-lea din 2 milioane de pietre colorate. Este una dintre primele hărți ale Țării Sfinte, pe care se recunosc imagini reprezentând râul Iordan, lacul Tiberias, Marea Moartă și orașe ca Ierusalim, Bethleem, Ierihon.

Nisipul colorat (alb, bleu, roz, turcoaz) este la Aquaba și Petra material de creație. Printro artă unică, specifică Iordaniei, se umplu recipienti de sticlă, fără a se produce amestecul culorilor. Pot fi un suvenir.

Petra rămâne o enigmă, iar vizitatorul are o mare dilemă: „Cum a fost posibil ca un popor mic să creeze opere geniale cu unelte rudimentare (topor, daltă, ciocan) și mijloace de transport neme-canizate (cal, măgar, cămilă)?” Nabatienii și-au pus amprenta pe fiecare piatră atinsă, care transmite până la noi scânteii magice.

Cu fiecare ediție, de cinci ani încoace, festivalul Teatrului *Nottara* surprinde în cel mai plăcut mod. A devenit acum mai amplu (anul acesta au fost 35 de spectacole), s-a extins, având un mai pronunțat caracter internațional, anul acesta fiind invitate teatre din Europa (Bulgaria, Germania, Croatia, Franța, Republica Moldova, România), Asia și America de Sud. Secțiunile principale au rămas aceleași, *Bulevardul comediei* și *Crize*, atenția selecțiilor îndreptându-se spre acele spectacole care să satisfacă gustul unui public educat și pretențios și spre acele aspecte problematice din actualitate, devenite teme pentru dramaturgie. Astfel, la ediția a cincea (7-18 octombrie 2017), subiectul crizelor a fost adolescența. Vârsta întrebărilor majore, a căutării certitudinilor, a identității, perioadă agitată, tulburătoare, dramatică pentru cei care o traversează și extrem de solicitantă și pentru adulții care au în grijă publii. Selecționeri Fest(in)-ului au fost Marinela Teșuș (directoarea Teatrului *Nottara*), Raluca Rădulescu, Narcisa Mocanu, o echipă care a funcționat excelent, din moment ce săile au fost mereu pline. Și colocviile, ca și discuțiile cu publicul, de după reprezentății, s-au bucurat de succes, prin buna prezentă și calitatea dezbaterilor. Este cât se poate de clar că foarte tânărul festival bucurestean a căpătat un contur tot mai ferm, acumulând experiență, rafinându-și modalitățile de a cuceri publicul, de a-i veni mereu în întâmpinare cu o ofertă de spectacole generoasă, bogată și diversă. În această politică a prieteniei, *Nottara*-ul este mare meșter, are un real talent în cultivarea unei strănse, empatice legături cu publicul său. M-am convins de asta încă o dată văzând evenimentele stradale, vesele, colorate, cu muzică live,

Carmen MIHALACHE

Fest(in) pe Bulevard, aproape de public

concepute de regizorul Mihai Lungeanu, inventiv ca de obicei. Anul acesta el a imaginat un inedit *casting*, un concurs pentru „cel mai important rol al stagiunii” – acela de spectator special al teatrului de pe bulevard. Festivalul a cuprins nu mai puțin de șapte secțiuni, incluzând și o serie de evenimente conexe. Lansări de carte de teatru (cu sprijinul Editurii „Nemira”, colecția „Yoric”) vernisaje, interesante fiind mai cu seamă spectacolele-lectură cu texte pentru și despre adolescenți (au fost cinci astfel de spectacole, coordonate de Mihai Lungeanu și Alexandru Măzgăreanu) și colocviile, care au avut teme incitante: *Teatru. Versiunea 2.0* și *Criza pubertății, criza adolescenței* – moderator, criticul Cristina Rusiecki. De asemenea, Festivalul, primitor ca întotdeauna, a găzduit întâlnirile Secției române a Asociației Internaționale a Criticilor de Teatru – AICT.RO – în cadrul cărora s-a discutat despre *Critica de teatru, între print și online* și *Teatru pentru adolescenți, o nișă în expansiune*. Moderatorul întâlnirilor a fost Oltița Cîntec, președinta AICT.RO.

La cea de-a cincea ediție a Fest(in)ului, Teatrul *Nottara* a prezentat opt spectacole, dintre care două la secțiunea „Premiere”, și anume *D-ale carnavalului*, de I. L. Caragiale, în regia lui Claudiu Goga, și *Burlaci și burlăcițe*, de Hanoch Levin, în regia Alessandrei Giuntini. Pentru prima dată în Festival a fost



• Imagine din spectacolul *Somnambulism*

înfățișată publicului și o coproducție a Teatrului *Nottara* cu Teatrul de Artă București, *Să-i îmbrăcăm pe cei goi*, de Luigi Pirandello, în direcția de scenă a lui Dan Lăcătușu. Voi încheia cu palmaresul ediției, urmând să revin cu o cronică la cele două premiere amintite.

Premii

Juriul, format din Doina Modola, Emil Boroghină, Doru Mares, Pompiliu Onofrei și Claudiu Groza, a hotărât astfel: **Premiul pentru cea mai bună actriță în rol principal: Anda Saltelecchi**, pentru rolul *Francesca* din spectacolul independent *Pe jumătate cântec*, conceput de Crista Bilciu. **Premiul pentru cel mai bun actor în rol principal: Alex Călin**, pentru rolul *Don* din spectacolul *Fluturii sunt liberi*, de Leonard Gershe, în regia lui Erwin Šimšensohn, producție a Teatrului „Excelsior”.

Premiul pentru cea mai bună actriță în rol secundar: Mihaela Teleacă, pentru rolul *Debra Watts*, din spectacolul *Kimberly* de David Lindsay-Abaire, în regia Andreei Vulpe, producție a Teatrului de Comedie. **Premiul pentru cel mai bun actor în rol secundar: Constantin Cojocaru**, pentru rolul *Valerio*, din spectacolul *Leonce și Lena* de Georg Büchner, în regia lui Vlad Cristache, producție a Teatrului *Maria Filotti* Brăila. **Premiul pentru cea mai bună regie: Andrei Măjeri**, pentru spectacolul *Exploziv* de Elise Wilk, producție a Teatrului Național *Marin Sorescu* Craiova. **Premiul pentru cel mai bun spectacol: Somnambulism**, de Iaroslava Pulinovici, în regia lui Alexandru Măzgăreanu, producție a Teatrului *Nottara* București.

Premiul Juriului: spectacolul *Visul unei nopți de vară*, după William Shakespeare, regia Cristian Pepino, producție a

Teatrului „Tândărică” București, pentru dinamica și accesibilitatea unei adaptări shakespeariene în teatrul de animație destinat tinerilor. **Premiul Special al Juriului:** spectacolului *Heartbeat*, de Kim Doo-Hwan, în regia lui Bae Eun-Wook, producție a Companiei Donghwa Tree Theatre din Seul, Coreea de Sud, pentru perfecțiunea folosirii instrumentelor muzicale în spectacolul de teatru și pentru poezia acestuia.

Și Juriul publicului, alcătuit din spectatori fideli ai teatrului: Luiza Ciorpan, Alina Maer, Alexandru Constantin, Marcel Frunte-Lată și Florin Frunză, a acordat premiul pentru secțiunea „Bulevardul comediei” astfel: **Premiul pentru cea mai bună actriță în rol principal: Florina Cerel**, pentru rolul *Aneta Duduleanu* din spectacolul *Găitele*, de Alexandru Kirătescu, în regia lui Mc Ranin, producție a Teatrului *Tony Bulandra* Târgoviște. **Premiul pentru cel mai bun actor în rol principal: Marius Bodochi**, pentru rolul *Grigori Stepanovici Smirnov* din spectacolul *Ursul*, de Anton Pavlovici Cehov, în regia lui Felix Alexa, producție a Teatrului de Stat Constanța. **Premiul pentru cea mai bună actriță în rol secundar: Catinel Dumitrescu**, pentru rolul *Sheila* din spectacolul *Totul e relativ*, de Alan Ayckbourn, în regia lui Felix Alexa, producție a Teatrului *Nottara*, București. **Premiul pentru cel mai bun actor în rol secundar: Sebastian Marina**, pentru rolul *Florin* din spectacolul *Orb de mină*, de Székely Csaba, în regia Catinică Drăgănescu, producție a Teatrului *Andrei Mureșanu* Sfântul Gheorghe. **Premiul pentru cel mai bun spectacol din Secțiunea „Bulevardul Comediei”:** *Jurnalul lui Robinson Crusoe*, după *Insula* de Gellu Naum, în regia lui Mihai Mănișuțiu, producție a Teatrului *Odeon* București.

În drum spre Festivalul de Teatru de la Piatra-Neamț, două spirituale ziceri ale lui Picasso îmi vin în minte: *Îți trebuie mult timp ca să devii tânăr* și *Tineretea nu are vârstă*. Teatrul Tineretului a sărbătorit în această toamnă cincizeci de ani de când poartă acest nume și, în timp, a devenit mereu mai tânăr, mai fără vârstă reală, pentru că spiritul său e unul liber, neimpovărat de prejudecăți, e creativ, inventiv, proaspăt. Răsfoiesc caietul-program al Festivalului (cu mult informație, aspectuos, pus în pagină cu fantezie) și găsesc acolo câteva emoționante mărturii despre povestea teatrului în niște scrisori trimise pe adresa acestuia, printre alții de George Banu, Andrei Șerban, Dionisie Vițcu. Sunt frumoase amintiri acolo și multă, multă nostalgie. După o vreme când ei au trăit intens, cu pasiunea flambioantă a tinereții, legenda vie a TT-ului. Andrei Șerban toastează pentru sărbătorirea Teatrului, vorbind despre energia cu totul nouă pe care a cunoscut-o acolo, nu alta decât „floarea tinereții”, despre ea citind mult mai târziu în cartea lui Zeami. Pe care o consideră „cea mai bună carte scrisă vreodată despre teatru”. Și continuă Andrei Șerban: „Floarea tinereții e ceea ce te ține proaspăt și te îndeamnă să fii curios, mereu în căutare. Ca să nu o pierzi, floarea tinereții te obligă să trăiești în prezent, să nu te bazezi pe trecut, să uiți tot ce crezi că știi, să nu privești înapoi ca să vrei să reproduci succesul de ieri, să nu te încrezi în absolut nimic, până nu verifici tu însuși, până nu trăiești direct experiența pe scenă împreună cu publicul”. Trăirea directă, implicarea în prezent (cu problemele lui sociale, familiale, educationale, individuale) au fost mărcile actualei ediții a Festivalului, cea de-a XXIX (10-18 noiembrie

Piatra Neamț

Teatrul unde crește floarea tinereții

2017). Gianina Cărbunariu, bine-cunoscută ca regizor și dramaturg, acum director al Teatrului Tineretului, a fost cea care a asigurat selecția spectacolelor, ea orientându-se spre producții semnate de tineri și adresându-se, cu predilecție, tot tinerilor. Au fost, într-un festival care nu mai este competitiv, zece asemenea producții, unele de la teatrele de stat, altele din zona independenților, majoritatea fiind jucate cu publicul pe scenă, invitat apoi la discuții, în finalul reprezentățiilor. Discuții moderate de câte un critic de teatru, la care putea participa și publicul matur, astfel că spațiul dialogului a fost unul larg deschis, iar părerile exprimate, inteligente, sincere, vii. În cuvântul său înainte la programul Festivalului, Gianina Cărbunariu se arată convinsă de faptul că „experiența participării la un spectacol de teatru construiește, fie și pentru o oră sau două, o comunitate: aceea a artiștilor și a publicului cărui i se adresează”, câștigul fiind momente de reflecție trăite împreună. Cum pentru această dorită comunitate este nevoie de o mai bună cunoaștere reciprocă, în timpul Festivalului s-a desfășurat *Atelierul spectatorului critic*, condus de criticul Oltița Cîntec (președinta AICT.RO), scopul acestuia fiind familiarizarea participanților cu instrumentele de interpretare, de analiză folosite în receptarea unui spectacol de teatru. Un alt atelier a avut ca obiect mișcarea scenică, printre noutățile ediției figurând și prezența

unor trupe de liceeni, una din Baia Mare, alta din Piatra-Neamț.

Pentru că am amintit de liceeni, voi numi acum spectacolele din secțiunea dedicată lor: *Familia Ou*, creație colectivă (*Recul* București), *Fluturii sunt liberi*, de Leonard Gershe (Teatrul „Excelsior”, București), *Pe jumătate cântec*, de Crista Bilciu (Teatrul de Foc, București), *Familii*, de Eugen Jbebeleanu (Teatrul „Radu Stanca” Sibiu), *Copii răi*, de Mihaela Michailov (Teatrul Arte dell'Anima București), *Somnambulism*, de Iaroslava Pulinovici (Teatrul „Nottara” București), *Rovegan*, de Catinică Drăgănescu (Arena și Centrul de Teatru Educațional „Replika” București), *90*, de Alex Fitea, Alice Monica Marinescu, Katia Pascariu, Alexandru Potocean, Andrei Șerban (Asociația O2G 7& Macaz Teatru Coop, București), *Frig*, de Lars Norén (Unteatru, București), *Exploziv*, de Elise Wilk (Teatrul Național „Marin Sorescu” Craiova). Toți regizorii acestor spectacole sunt tineri; unii, ca Eugen Jbebeleanu, Crista Bilciu, Catinică Drăgănescu, sunt și autorii pieselor, ceilalți fiind Bogdan Untilă, Erwin Šimšensohn, Geanina Hergheliegiu, Alexandru Măzgăreanu, David Schwartz, Alexandru Bogdan, Andrei Măjeri. Pe lângă acești creatori care se afirmă acum, la care-i adăugăm pe Ioana Păun („Calul alb. Scurtă istorie a urii”, de Smaranda Nicolau, un performance cu Ilinca Manolache și Diana Miron), Monica Ciuta, Irina Crăiță-Mândră

(care semnează regia la „Dragoste și informație”, de Caryl Churchill, de la Teatrul Național „I. L. Caragiale” București), Iris Spiridon, Raul Coldea, Botond Nagy, Adina Lazăr. Nu au lipsit de pe aișul Festivalului creatorii de teatru originali, novatori, cu nume deja rezonante, ca Radu Afrim, Ada Milea, Radu-Alexandru Nica (*Respiratii*), Carmen Lidia Vidu (*Jurnal de Românie. Sfântul Gheorghe*). N-am văzut, din păcate, *Visătorul*, după Ian McEwan (Teatrul Tineretului Piatra-Neamț), spectacol-concert de Ada Milea, dar despre magnificul *Wolfgang* al lui Radu Afrim, de la teatrul gazdă, am scris deja. Iar la cele câteva spectacole văzute de mine în festival mă voi referi într-un număr viitor al revistei.

O altă noutate la această ediție aniversară a fost constituirea unui juriu al liceenilor, care a acordat Premiul pentru cel mai bun spectacol lui *Rovegan* – dramaturgia și regia, Catinică Drăgănescu. Cum din programul unei manifestări culturale complexe fac parte mai multe secțiuni, și la Piatra-Neamț a existat una dedicată lansărilor de carte și reviste: *Fluturile gladiator*, de Cristina Modreanu și *Scena.ro*, cărțile Fundației Culturale „Camil Petrescu”, *Teatrul românesc de astăzi. Noi orizonturi* (coordonator, Oltița Cîntec), *Jeûl Pommerat, trei texte de teatru pentru publicul tânăr* (ediție îngrijită de Oltița Cîntec), *Teatru la filtru*, de Carmen Mihalache și revista nemțeană *Antiteze*. Amintesc, în încheiere, expoziția de fotografie *Actorii și spectatorii TT* și proiecția unui tulburător film „In memoriam Rozina Cambos” (care a debutat pe scena TT-ului), intitulat „Să fi parte din roșul acesta”, care depune o mărturie, caldă și vibrantă, despre pasiunea pentru teatru înțelesă ca destin.

Ce bine ar fi ca teatrul să poată schimba cu adevărat lumea, îmi ziceam, privind visătoare mottoul actualei ediții a Festivalului, desfășurată între 20 și 30 octombrie. Traversam pasajul subteran de la Universitate și-mi plăcea să mă simt impresurată din toate părțile de imagini teatrale, gândindu-mă că da, teatrul poate să dăruiască mult oamenilor, să le redea bucuria vieții, să-i scoată din apatie, din monotonia, rutina unor existențe, să-i facă mai conștienți, mai responsabili, mai implicați. Mai sensibili și mai buni. Pentru că schimbarea începe cu fiecare din noi, și apoi se simte și în lume. Ca să revin, foarte frumoasă, acaparantă expoziția „Teatrul schimbă lumea”, intens colorată, luminoasă! De altfel, la ediția a 27-a a Festivalului, una extrem de bogată, coplesitoare, secțiunea expozițiilor a fost una de excepție. Am văzut captivanta incursiune „In lumea personajelor lui Löwendal”, o superbă Expoziție de fotografie Mariana Mihut, în foaierul Teatrului Bulandra, „Nicu Alifantis 45, 118, 54, 61. A treisprezecea noapte”, evocând șirul spectacolelor de autor din cariera cunoscutului artist, „Pantoful de teatru”, expoziții fiind patru mari scenografi: Doina Levintza, Lia Mantoc, Helmut Stürmer, Dragoș Buhagiar, „Cehov/Kordonsky. Laborator de teatru”, cu fotografiile lui Adi Bulboacă, și, în fine, „Happiness”, expoziția de fotografie a Dimitrei Stasinopoulou, toate fiind prilejuri de incântare.

Nu am o privire de ansamblu asupra acestei ediții atât de ofertante, pentru că am stat doar câteva zile, la început. Dar știu ce a cuprins, că au fost invitate peste cincizeci de spectacole din țară, fiind prezente toate teatrele naționale, că au fost peste o sută de reprezentații, trei spectacole din străinătate, diversitate a genurilor, în fine, o multime de

FNT 2017 - un eveniment amplu și dens



evenimente conexe (conferințe, vernisaje, lansări de carte, audții, proiecții video, întâlniri, dialoguri cu artiștii etc.), care mai de care mai interesante. Marina Constantinescu, directorul și selecționerul Festivalului, și-a atins ținta, dorindu-și o ediție complexă, dinamică, amplă. Dedicată (excelexentă ideile) unui mare actor, Victor Rebengiu. Lucit și respectat de importanți oameni de teatru din toate generațiile. Despre care, o veche colegă de teatru, Sanda Toma, spune: „Victor Rebengiu cucerește prin fiesc. Este la fel de adevărat pe scenă sau pe peliculă cum este în viață. Simplu, direct și vertical. A știut să își șlefuiască talentul cu trudă tenace, cu răbdare și minuțiozitate de bijutier oriental, devenind de-a lungul anilor mare maestru, un veritabil artist. Ca mai toată promoția noastră, supranumită *de aur*, a fost și el

un romantic întârziat. Viața l-a învățat însă cum să se apere, ascunzându-și sensibilitatea sub un cinism lejer, presărat cu umor. Victor a fost și a rămas un desăvârșit partener”. Festivalul a prilejuit publicului românesc și întâlnirea cu artiști de faimă de pe scena internațională, cum a fost cea cu rusul Evgeny Mironov, un actor total, cameleon, directorul artistic al Teatrului de Stat al Națiunilor din Moscova, miraculosul protagonist din *Hamlet Collage*, în care a interpretat douăsprezece personaje. *Hamlet Collage*, după William Shakespeare, în regia celebrului creator canadian Robert Lepage, a deschis fastuos cea de-a 27-a ediție a FNT-ului în sala mare, arhiplină, a Teatrului Național. „Colaborarea cu Mironov a fost foarte importantă pentru mine (spune regizorul). Între altele, și mie și lui ne place *jocul* și e păcat că în se-

colul XX (iar de acum, în secolul XXI) s-a șters această noțiune din limbajul teatral. Doar *jocul* e cel mai important în teatru”. Ei bine, *jocul* este... la cub în versiunea și viziunea lui Lepage. Pentru că, pe lângă faptul că Mironov poate face absolut totul, pe o scară a excelenței, spectacolul se desfășoară într-un cub suspendat, deschis pe trei laturi. În spatele actorului (considerat cel mai mare din Rusia) este o întreagă, nevăzută echipă scenotehnică, în stare de adevărate minuni. Ea acționează din umbră, cu o precizie matematică, astfel ca în cubul mobil suspendat să se desfășoare o sarabandă de imagini uluitoare. Toate aceste proiecții desenează și localizează scenele în care se petrece acțiunea, iar *jocul* lui Mironov este perfect coordonat cu dinamica lumilor virtuale. Spectaculosul mediatic din *Hamlet Collage*, în care sunt convocate cele mai noi tehnologii, te asediază cu o multime de semne și simboluri, te surprinde prin transformări de o debordantă inventivitate. Spectacolul ruso-canadian este unul de o mare complexitate, de profundă subtilitate, repunând în discuție problema nebuliei lui Hamlet, dar și a lumii. Și, odată cu acestea, a nebuliei artei. În montarea lui Lepage și în interpretarea lui Mironov sunt fascinante jocurile minții, un veritabil regal, o experiență memorabilă pentru spectatorul de teatru. Care este sedus în chip

necondiționat de energia excepțională a actorului, de fantastică rapiditate cu care schimbă măștile, trecând de la un personaj la altul. Aproape neverosimil. Sunt câteva momente din spectacol care-ți rămân impregnate în minte și le porți cu tine. Hamlet în cubul acela rotitor, încarcerat într-o cameră capitonată, zbatându-se într-o cămașă de forță, vestitul său monolog rostit în baie, când își dă jos barba și e tentat de ideea sinuciderii, privind îndelung briciul din mână, apariția Ofelei (un tors gol, văzut din spate, cu părul pe umeri), moartea ei într-un vârtej de ape – imagine superbă! –, scenele din cabinetul lui Polonius, cu trimiteri la tehnici de spionaj de la jumătatea secolului trecut, scena duelului cu o hologramă, contemplarea craniului lui Yorick dintr-o radiografie scoasă dintr-un sertar al spitalului, în fine, e de ajuns să spun că toate sunt momente de virtuozitate, cu detalii uimitoare și, unele dintre ele, cu mult umor, subtil decelat. *Hamlet*-ul creat de Lepage și Mironov (supranumit pe bună dreptate omul-orchestra) vorbește despre teme eterne, general-umane, cu limbajul modern al celei mai avansate tehnologii, având încălcătura unei prețioase emoții intelectuale. A fost primit și privit cu mare interes, a captivat publicul, care a aplaudat minute în șir protagonistul, regizorul, cât și numeroasa echipă de super-tehnicieni care au ieșit din umbră. Un moment superb!

FNT 2017, eveniment dinamic, divers, conectat la spiritul timpului, a fost bine organizat, echipa UNITER funcționând ireproșabil, și s-a bucurat de un mare succes de public, care a adăugat sălile de spectacol.

Voi reveni asupra unor spectacole văzute, cu un alt prilej.

Cartea de teatru

Despre supraviețuire în vreme de traumă

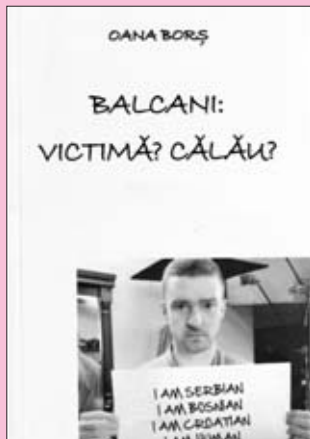
aplecat asupra dramaturgiei balcanice a anilor '90, cercetându-i specificul, căutând prin ce anume se particularizează aceasta, ce markeri identitari are. Pentru că, în primul rând, chiar despre identitate vorbește această dramaturgie dintr-un colț al lumii numit, metaforic, „butoiul de pulbere” al Europei. Dar să vedem argumentul autoarei: „Fiind o radiografie a unui moment tumultuos și spasmodic, ea pune în lumină *destinul repetitiv* al locului și trauma lui, *poveștile pierdute* sau, dimpotrivă, cele *recuperate*, *excluderea și integrarea*. În același timp, *dramaturgia balcanică* a sfârșitului de mileniu vorbește despre dorința de a fi *înăuntru*, când ești plasat la margine, vorbește despre viitor, despre speranță, despre ce înseamnă să fii locuitorul acestui colț de Europă”. Oana Boș citește cu atenție dramaturgia din zona balcanică, pentru a detecta caracteristicile identității naționale și particularitățile sufletești ale oamenilor de aici, reflectate în piesele de teatru și în poveștile acestora din așa-zisul „Est sălbatic”. Dar, mai întâi, se blindează cu multă informație, cu lecturi aprofundate de istorie, politologie, etologie, filosofie,

sociologie, psihologie, căutând să înțeleagă și să poată apoi explica, cu multiple nuanțe, pentru cititori, o dramaturgie a conflictului, care s-a emancipat în timp, integrându-se în amplul curent al teatrului european contemporan. Important este, ne spune Oana Boș, că vremurile acelea de traumă (dezmembrarea Iugoslaviei, războiul, conflictele interetnice, în fine, toate marile schimbări social-politice din ultimul deceniu al secolului XX) au produs revelații și evoluții artistice generatoare de valoare. „Și astfel, dramaturgia acestui deceniu poate fi valorizată nu doar în ipostaza sa de martor sau observator al sufletului și spiritului Balcanilor, într-o anumită clipă a istoriei, ci și ca un definitoriu moment de creație în dialogul cu teatrul european. Și totuși, dramaturgia balcanică a anilor '90 va purta tot timpul marca acestui loc, pe care istoria l-a impregnat-o. A ceea de a fi *altfel*, într-o lume cu care dorește să fie *la fel*”. Oana Boș ajuge să formuleze aceste observații îndreptățite după ce explorează un amplu teritoriu, documentându-se minucios din multiple surse. După o introducere în care-l citează pe Thomas

Gallagher, autorul cunoscutei lucrări „Balcanii în noul mileniu”, unde acesta afirmă că aici sunt numeroase semne ale exoticii și fascinantei lui și, „mai mult decât în alte părți ale continentului, geografia este istorie, iar istoria continuă să facă politică”. Oana Boș își compartimentează studiul pe următoarele capitole: „Sociologia conflictului sau despre granița dintre bine și rău”, „Balcanii și conflictele lui”, „Dramaturgia – codul de citire al sufletului balcanic”, „Dramaturgia conflictului și strigătul ei de revoltă”. Fiecare capitol are apoi multe subtilități, care analizează, disociază, pun în lumină idei, aspecte etc. În sprijinul demonstrațiilor sunt citate multe fragmente din piesele unor dramaturgi cunoscuți din Albania, Bulgaria, Iugoslavia, România, care au reflectat în scrierile lor un timp al crizelor. În care ieșeau la iveală identități rănite, altfel decât a celuiilalt de lângă tine, furia, frica/teama/anxietatea, umilirea, vina, agresivitatea și „răzbuarea sângelui”, manipularea, puterea, dar și iubirea și speranța.

„Balcanii: victimă? călău?” este o carte necesară, bine documentată, cu acribie, scrisă cu fin simț analitic și talent, fiind o lectură deopotrivă folositoare și captivantă.

Pagini realizate de
Carmen MIHALACHE



O nouă apariție editorială mi-a reținut atenția la acest sfârșit de an, tot urmând seria de volume scoase, cu admirabilă tenacitate, cu alonjă culturală, cu sentimentul unor necesare recuperări, restituiri, de Fundația Culturală „Camil Petrescu” – supliment al Revistei „Teatrul azi”. Și mă refer aici la un elaborat studiu datorat teatrologului și criticului de teatru Oana Boș, intitulat *Balcanii: victimă? călău?* Autoarea s-a

În cartea sa „Fantasticul românesc. Deconstrucție și seducție” (Cluj-Napoca, Casa Cărții de Știință, 2017), Nicoleta Crînganu își propune, printr-un cuprinzător efort de înțelegere a interferenței dintre semnificații, viziuni și concepte ce țin de teoria literaturii, să detecteze în scrierile în proză scurtă (mai exact spus, din povestirea scurtă, care permite jocuri narative mai diversificate decât nuvela) trăsăturile caracteristice fantasticului românesc. Pentru partea analitică, îi sunt la îndemână autoarea inter-pretările arhetipale, psihanalitice sau naratologice ale fenomenelor ce țin de categoria fantasticului, ea încercând integrarea lor într-o amplă perspectivă: aceea a semanticii, dublată de investigarea alterității și a condiției marginalității, cu toate manifestările generate de acestea.

Nicoleta Crînganu observă pe bună dreptate – pe urmele altor cercetători, de fapt – că nuvela eminesciană „Sărmanul Dionis” nu a avut nicio înțelegere din partea celor care au ascultat-o la cenaclul „Junimea”, deoarece insolitul text se abătea nu numai de la normele realiste, ci și de la convențiile, atât cât erau cunoscute în epocă, ale fantasticului. Apărută târziu, când spiritul veacului se îndrepta spre altceva, când fantasticul european experimenta alte forme de manifestare decât cele tradiționale, nuvela lui Eminescu trebuia să-și adapteze momentul nu doar structurile interne, de conținut, ci și pe cele externe, de compoziție. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că textul său și cele ale lui I.L. Caragiale (de asemenea refuzate receptiv), deși apărute în plină vogă a fantasticului, vor fi contaminate de alte structuri literare: realiste, psihologice, existențialiste ori absurde.

Întrebându-se cum se explică faptul că până și lui I.L. Caragiale nu i-au fost acceptate textele fantastice, autoarea crede că nu este de vină vocația sa de scriitor satiric (pe care, de altminteri, o și respinge cu iritare, declarându-se ritos un scriitor de factură sentimentală). Nu era în cauză nici pragmatismul funciar al oamenilor vremii în faza incipientă a capitalismului de la noi care să contrazică aserțiunea lui Vasile Alecsandri că românul s-a născut poet. Răspunsul este dat astfel: „Nu suntem o nație pragmatică și probabil că nu am fost nici atunci; ne fascinează mai degrabă jocul ideilor, metafora, jocurile limbii, anecdota bună” (p. 17). Nicoleta Crînganu merge și mai departe și se întreabă dacă scriitorul român, în general, nu este cumva lipsit de sentimentul fantasticului (sau, poate, de fiorul acestuia, aș adăuga eu). Existența unei grile modelatoare, fixată într-o memorie semantică, ezitarea, misterele, sentimentul alterității, figurile și semnele acesteia o asigură că nu. Totuși, îndoiala persistă, întrucât, în multe dintre textele



perna cu ace

Vasile SPIRIDON

Despre experiența transgresivă a fantasticului

studiate, sentimentul fantasticului se vede alterat de o polifonie de sensuri.

Se constată – mereu pe urmele altor cercetători – că pătrunderea în spațiul fantastic nu se realizează brusc, deoarece rostul introducerii unei serii de semne prevestitoare este acela de a ține faptele într-o zonă de ambiguitate și să dea impresia cititorului că în jurul lui se desfășoară o altă istorie. Aceste semne anunță, indirect, existența unui alt plan în narațiune, un plan fabulos, încărcat de mister. Astfel, eroii primesc încă de la început aceste semne ce par a veni dintr-o altă ordine a lucrurilor, după care ele se constituie într-o arhitectură de aluzii, de spaime, de vise și treziri nesigure din vis. Protagonistii literaturii fantastice poartă semnele alterității, fiind niște marginali, asociali, străini sub semnul ratării – amoroase, profesionale, sociale, economice. Oameni simpli se trezesc puși în fața unor situații excepționale; toate drumurile grele, rătăcirile și dificultățile prin care sunt nevoite să treacă pentru a ajunge la ținta propusă sunt sortite eșecului, dar își îndeplinesc probele, îndurând o inițiere în suferință, în moarte. Trăirea în fantastic conduce, astfel, pe cel intrat în alte dimensiuni la cunoașterea de sine înșuși, smulgându-l din realitatea vieții artificiale cotidiene, a vieții profane.

Studiul cuprinde o analiză a mutațiilor fantasticului în timp și spațiu, abordând teme precum: deschiderea într-un spațiu transcendent, transfigurarea edenică a realului, răsturnarea cronologiei, oprirea timpului, ieșirea din timp și spațiu, accelerarea timpului biologic, problema timpului, stăpânirea ritualică a timpului, irealitatea lumii (motivul vieții ca vis), fuziunea oniricului cu realitatea și visul. Se mai abordează o multitudine de teme și motive folosite în literatura fantastică: obsesia timpului, anamneza (întoarcerea într-un timp mitic, cosmogonic), mica amnezie (lipsa memoriei, care împiedică personajul să-și cunoască continuitatea și unitatea episoadelor vieții), marea amnezie (uitarea secretului întineririi biologice a personajului), relația text-subtext, care apare în toate narațiunile fantastice și este concretizată în expresii care pot fi descifrate în urma unei lecturi riguroase. Iar analizele sunt aplicate pe operele lui Mihai Eminescu,

I. L. Caragiale, Gala Galaction, Vasile Voiculescu, Mircea Eliade, A. E. Baconsky și alții.

O necesară distincție se face între proza onirică a cărei tramă epică nu presupune pendularea între real și transcendent și proza onirică ale cărei conotații induc perspectiva fantastică asupra lumii. Acest ultim tip de fantastic categorial, indus de o multitudine de texte de gen, reține atenția Nicoletei Crînganu. Diferențele definirii ale fantasticului sunt constatate de la o școală critică la alta și de la un domeniu de cercetare la altul. Bunăoară, folcloriștii își însușesc termenul ca fiind opus unei serii de termeni, precum *realistic*, *nuvelistic*, *animalier* etc., privind tipologia basmelor și a baladelor, în acest context, cuvântul desemnând textele în care apar personaje himerice, opuse celor reperabile în realitatea cognoscibilă. Unii teoreticieni consideră că fantasticul se asociază pur și simplu sferei imaginarului, în timp ce alții îl văd ca pe un concept care, pentru a putea crea efectul de surpriză, suprapune, fără a putea amesteca planurile, realul cu imaginarul.

Autoarea sesizează că stă pusă sub semnul ambiguității însăși încadrarea generică a textelor de acest tip, fantasticul fiind definit până acum, pe rând, drept categorie mentală, modală, estetică, literară sau de gen. În cadrul acestor discuții, cea mai importantă disjunție, care i-a și împărțit pe exegeți în adepți ai școlii franceze, respectiv ai

celei anglo-saxone a fost aceea a definirii fantasticului în funcție de genul subversiv al realului iluzoriu, de iluzia realului. Și, cum se întâmplă de obicei în astfel de polemici în jurul terminologiei, al încadrării genologice sau categoriale, s-a ajuns la rafinarea definițiilor și la descoperirea unor trăsături surprinzătoare ale acestei categorii cognitive. Se știe că Teoria lui Tzvetan Todorov a făcut epocă și aproape niciunul dintre teoreticienii notabili care s-au aplecat asupra genului după apariția celebrei „Introducere în literatura fantastică” nu a putut să o ocolească, fie că i-a fructificat observațiile, fie că a extins conceptul la domeniul literaturii de imaginație.

Multitudinea teoretizărilor, diversitatea punctelor de vedere, analizele din ce în ce mai subtile ale textelor, care scapă încadrării rigide științifice, demonstrează viabilitatea și complexitatea genului luat în discuție. În căutarea modalităților de punere în text a conceptelor domeniului, cercetările românești – se observă în cuprinsul cărții – vin cu câteva contribuții notabile și doar izolarea la care a fost supusă exegeza de către regimul politic comunist a făcut ca rezultatele acesteia să nu fie recunoscute la justa valoare pe plan european. Nicoleta Crînganu mărturisește că nu este în intenția ei să opereze distincții legate de configurarea geografică a canoanelor literare; în schimb nu poate să nu observe că

cercetătorii români preferă să plece în analizele lor de la teoriile școlii franceze, deși aceștia se poziționează diferit în raport cu definirea misterului. Unul dintre elementele fundamentale este acela al izolării formelor de gândire fantastică pe care, plecând de la exemple luate din literatura română, cât și din cea universală, o operează Sergiu Pavel Dan în primul său studiu elaborat pe această temă, deși, nu uită să amintească autoarea, specificul fantasticului românesc nu este adus în discuție de către cercetătorul clujean.

Fantasticul rămâne, pentru universitară gălățeană, un gen cu mod propriu de enunțare, contract de lectură propriu, trăsături naratologice specifice, teme și frontiere mai mult sau mai puțin stabile. Întrebării dacă Tzvetan Todorov are dreptate când decretaază moartea fantasticului în secolul al XX-lea i se răspunde prin nu, deoarece, atât timp cât există dileme, vor fi și rezolvări ale acestora. Recrudescența credințelor ezoterice, nevoia unui sacru prietenos, un întreg imaginar care se caută pe sine – toate acestea trădează interogațiile pe care omul le adresează existentei. Neprisărat cu atâta violență ca fantasticul occidental, fantasticul românesc se aseamănă în multe privințe cu acela francez, care este mai solar decât cel german sau britanic. După apariția creștinismului, în partea orientală a continentului, căreia îi aparținem, miturile cele mai vechi nu au fost refutate, ca în spațiul cultural occidental, ci doar uitate. Or, dacă mitul este refutat, el se întoarce cu violență, iar dacă este uitat, va căpăta doar variante soft.

De aceea – conchide Nicoleta Crînganu – în cadrul fantasticului românesc, experiența transgresivă și uneori cu note înspăimântătoare este lină și capabilă să se integreze mai bine spațiilor albe pe care cititorul trebuie să le umple. Fundalul este arareori violent; nu se întâmplă crime monstruoase sau sinucideri impresionante, experiența traversată de protagoniști fiind una gnoseologică. Mai mult decât atât, în majoritatea textelor, eroul, care se simte un prizonier, este nemulțumit de timpul și de spațiul în care se află și provoacă o experiență transgresivă, asumată voluntar. Drept urmare, temele și modelul fantasticului care se scrie la noi capătă o tușă de echilibru, o nuanță de contemplare, fără nimic traumatizant în timpul experiențelor traversate.

Nu puțini sunt teoreticienii care atrag atenția asupra rezistenței la schematizare și integrare într-un tipar al literaturii fantasticului, ceea ce denotă nu doar proteismul genului, ci și nevoia ontologică de a extinde realitatea dincolo de orizontul vizibilului. Prin publicarea volumului „Fantasticul românesc. Deconstrucție și seducție”, Nicoleta Crînganu demonstrează că nu se lasă intimidată, ci este sedusă de asemenea aserțiuni.



• Eudochia Robu – *Gîrșul copilariei*
Premiul Consiliului Județean Bacău

Merg fără să mă grăbesc spre casă. Pic, pic, pic... A început să plouă. Cerul și soarele se ascund în spatele norilor cenușii. Oamenii din jurul meu grăbesc pasul, cu pungii sau genți deasupra capetelor, spre o streășină, un copac sau un magazin deschis, pentru a se adăposti. Străzile încep să ia forma unor pâraie mici.

Continui să înaintez, dar în pas alergător. Traversez strada pe roșu, din neatenție. Nu mă uit înapoi și merg cu capul în pământ. Ajung într-un final în fața ușii apartamentului meu. Cioc, cioc, cioc... Niciun răspuns. Apoi îmi amintesc că mama stă până târziu la serviciu și că mi-am lăsat cheia acasă. Îmi dau puloverul ud jos, pun niște ziare vechi pe treptele blocului și mă așez să o aștept pe mama.

Ajunge într-un final acasă, iar eu mă duc direct în cameră și închid ușa. Deschid geamul, pentru a simți mirosul aerului după ploaie și mă arunc în pat. Adorm pentru puțin timp, dar mă trezesc atunci când o aud pe mama strigându-mă din bucătărie pentru a veni să mâncăm cina.

— Draga mea, știi, mama ta îmi spune că te comporți puțin diferit față de obicei și credem că poate ai pățit ceva, îmi spune tata, fără să mă privească, din celălalt capăt al mesei. Știi doar că noi te iubim și vrem să te sprijinim pe cât posibil. Nu ai fost așa zăpăcită niciodată, și a treia oară luna aceasta când îți uiți cheia, nici să mai ieși pe afară sau să te întâlnești cu prietenii tăi nu mai vrei, să nu mai spun de notele tale, care au început să scadă destul de mult.

— Îmi pare rău dacă v-am supărat, dar nu mă simt prea bine, mă cam doare burta. Mă duc în camera mea, am zis în timp ce mă ridicam de la masă.

Poate vă întrebați de ce mă comport în acest fel. Sinceră să fiu, nici eu nu prea știu. Cred că totul a început vara aceasta. Ar fi trebuit să ies și să mă distrez cu prietenii și familia, însă am stat în casă aproape tot timpul. Doar bunicul meu mă înțelege, el îmi ascultă poveștile pe care le concep, jucăm cărți și ascult istorisirile despre călătoriile sale din Africa, cum îi furau maimutele pălăria și cum s-au urcat furnicile pe el. Le auzisem de o sută de ori, însă nu mă plictisesc să le tot ascult. El este cam singurul care mă face să uit de singurătate. Pentru mine, singurătatea este o teamă, o pot asemăna cu o fiară care te mănâncă din interior sau cu un hâu în care cazi fără să te oprești, așteptând ca cineva să te salveze, să te ia de mână și să-ți spună că totul va fi bine. Din această cauză am început să mă întreb dacă oare chiar am un rol pe lumea aceasta sau dacă m-am născut cu vreun scop. Dar haideți să ne întorcem în prezent!

Sunt la școală și tocmai în timpul unui test, la care nu mă descurc prea bine. Mă gândesc și întorc foaia pe toate părțile,

Silvia-Maria BERESCU

**Premiul Revistei „Ateneu”
la Concursul de Proză Scurtă „Radu Rosetti”,
ediția a XIX-a, Onești, 28.09.2017
categoria de vârstă: 10-15 ani**

Un nou început

poate voi găsi rezolvarea. La un moment dat îmi pierd răbdarea și încep să-mi măzgălesc unghiile și banca cu creionul, în așteptarea clopotelului. În pauză le aud pe fetele din clasă cum vorbesc în spatele meu despre cât de ciudată și tristă sunt tot timpul. Orele parcă nu se mai termină și drumul spre casă e din ce în ce mai lung. Oamenii par plictisiți și îngâmfați. Fumul mașinilor se împăriește peste tot, creând o atmosferă neplăcută, iar pe drum își face loc o ambulanță grăbită. Ajung acasă, într-un sfârșit, deschid ușa și îmi văd părinții tresărind când intru. Îi salut și dau să plec în camera mea, ca de obicei, când mama mă oprește și îmi spune cu o voce tremurândă și ochii roșii:

— Annia, nu știu cum să-ți spun, dar... acum câteva minute, înainte să vii, am primit un telefon de la urgente... și mi-au spus că... mama pufnește în plâns și încep să mă îngrijorez.

— Ce trebuie să-mi spuneți? Mă speriați, sper că nu este vreo glumă!

— Mai întâi ia un loc și ascultă cu atenție, vreau să nu te panichezi și să gândești limpede.

Le spun că îmi pierd răbdarea.

— Bine atunci... Bunicul tău a avut un accident, acum este la spital, la terapie intensivă. Doctorii nu îi dau multe șanse, dar... e bine să rămânem pozitivi.

Simt cum mi se înmoaie picioarele și cum mi se taie respirația. Părinții mei vorbesc în continuare, însă eu nu îi ascult, nu îi aud. Privirea mi se înceteșează și ametesc, nu mai văd bine. Deschid ușa și alerg pe scări. Ies din bloc, auzind strigătele părinților, dar nu mă opresc. Alerg până ajung la marginea orașului, unde se află un delușor. Aici mai veneam eu să observ natura, cerul și oamenii, împreună cu bunicul meu. Aici găseam inspirație pentru poveștile mele și îmi plăcea să discut cu el despre diferite lucruri.

Acum mă așez în genunchi și cu pumnii strănși pe coapse. Dau drumul lacrimilor care izvorăsc din ochii mei ca o cascădă. Inima îmi bate foarte repede, ca a unui cal de curse. Tremur din toate încheieturile, iar în capul meu sunt amestecate o mulțime de gânduri pe care nu le înțeleg.

— De ce oamenii cei mai nevinovați și mai buni părăsesc lumea aceasta primii?! — strig eu către cer, de parcă aș fi

așteptat un răspuns. Apoi îmi vine în minte un gând disperat și bolnav... Vreau să-mi iau viața, să fiu alături de el acolo. Încep să plâng și mai tare, de data aceasta fiind înspăimântată de ce intenționam să fac. Realizez cât de slabă sunt. Mereu am fost așa, nu sunt puternică, iar bunicul meu era cel mai bun sprijin pe care mi l-aș putea dori vreodată.

Se însera, așa că am pornit spre casă. Cum am ajuns, m-am aruncat în brațele părinților și mi-am cerut iertare că am plecat. Aceștia mi-au spus că și-au făcut multe griji. De asemenea, au zis să mergem la spital, să stăm cu bunicul până în ultimul moment. Ajunși acolo, intru în salon, iar privirea mea rămâne ațintită asupra chipului ființei dragi. În timp ce mă tot chinui să găsească sentimentele și lucrurile pe care ar trebui să îmi spun, mama îmi face semn să mă apropiu. Trag aer adânc în piept și încerc să scap de emoții.

— Bunicule, știi, îmi pare tare rău... Mi-aș fi dorit să putem să mai petrecem timp împreună, dar... Nu pot să mai vorbesc, când simt o mână rece care o ia pe a mea; era a bunicului. În acel moment au început să mi se umezească ochii...

— Draga mea, stai liniștită, mi-a zis în timp ce a înălțat o lacrimă de pe obrazul meu. Uite ce este, draguța mea, eu cred în tine și tu știi asta. Te îngrijorez mult de tot și... Niște lumini ca niște linii verzi, pe un ecran deasupra patului bunicului, au început să clipească tot mai repede, iar apoi s-au oprit brusc.

Am simțit cum mâna mea nu mai este strânsă și am văzut cum îmi se închid ochii încet... încet. Apoi i-am deschis pumnul și am văzut că avea o bucată de hârtie înăuntru pe care era scris „Pentru Annia”. Părinții m-au dus acasă în timp ce plângeam și citeam mica scrisoare.

„Draga mea Anastasia,

Îmi pare tare rău că trebuie să te părăsesc atât de devreme. Eu te iubesc, vreau să îți minte bine acest lucru. Nimeni nu are dreptul să te judece și, din câte am observat eu, a început să îți pese de ce spun alții. În ultimul timp ai devenit tot mai tristă și închisă în tine, însă nu m-am putut decide să te întreb de ce. Am crezut că nu ți-ar fi plăcut să deschid acest subiect, dar acum știu că ar fi trebuit.

Este o plăcere să discut cu tine, mai mult decât cu un adult. Mi-au plăcut întotdeauna debaterile noastre filozofice. Însă



chiar îmi pare rău de ceva... nu am terminat discuția pe care ai așteptat-o cel mai mult, cea despre sensul vieții. Prima dată am vrut să-ți scriu aici părerea mea despre această temă, însă am să te las pe tine să te gândești.

În concluzie, am câteva regrete pe care aș vrea să le rezolv tu. Primul ar fi acela că tu să te regăsești și să te iubesti, iar al doilea să descoperi sensul vieții. Rămâne promisiunea noastră, bine? Îți multumesc că ți-ai făcut timp să stai cu un bătrân ca mine și să îmi ascuți aceleași povești de o sută de ori; ai fost, mă scuzi, ESTI cel mai bun lucru din viața mea.

Cu dragoste, bunicul”

Nu știu cum să reacționez la asta. Sunt fericită, dar și tristă, confuză și speriată. Toate aceste sentimente se învârt în capul meu și mă fac să ameteșc. Nu știu exact de ce sau cum mă putea iubi bunicul atât de mult, nu am nimic special. Sunt o fată ciudată, nepopulară, de care lumea se ferește, slabă, mult prea sensibilă și nu pot face nimic special.

După câteva zile, am mers la școală și, spre uimirea mea, pot spune că a fost... diferit? Am răspuns la clasă și mi-am dat cu părerea la anumite lecții, multe lucruri fiind corecte. Profesorii mi-au spus să fiu mai încrezătoare și mai activă la ore, deoarece chiar mă descurc, lucru care m-a făcut extrem de fericită.

În drum spre casă am văzut o fată cam de vârsta mea desenând. M-am apropiat de ea și i-am lăudat munca, însă nu mi-a răspuns. Am plecat supărată, dar m-am întors deoarece îmi uitasem umbrela. Pe bancă am văzut desenul fetei, pe care scria că este surdă și că îi pare rău dacă m-a supărat. După ce am citit, am început să mă uit prin jur, de parcă aș mai fi putut să o văd pe undeva. Nu-mi vine să cred, fata era surdă?! Iar eu m-am supărat degeaba, nici nu era vina ei. Mă simt foarte prost. Chiar când lucrurile merg mai bine, trebuie să intervină ceva, încă un motiv pentru care eu nu intru în vorbă cu oamenii. Sunt așa de imprezvizibili...

Următoarea zi la școală a venit o nouă colegă, Adriana, care urma să stea cu mine în

bancă. Era o fată veselă și cu un zâmbet molipsitor. Mă înțelegeam foarte bine cu ea și discutam despre pasiunile noastre și altele. Pot spune că după o perioadă lungă în sfârșit simteam... fericire.

Măine are loc înmormântarea bunicului și am invitat-o și pe ea să vină. Adri a acceptat și a zis că va fi alături de mine oricând, fiindcă știa că am multe emoții.

Am ajuns la cimitir. Vedeam cum sicriul bunicului era pus cu grijă în acea groapă și simteam că îmi vine să plâng, însă ce să vezi, nu puteam. Probabil că am plâns atât de mult încât ochii mi-au secăt. Uitându-mă lung la crucea de pe mormântul bunicului, mi-a venit ceva în minte și mi-am dat în sfârșit seama.

„Dragă bunicule,

Poate nu este momentul și nici răspunsul potrivit, dar trebuie să îți spun, știu că mă ascuți. De când ai plecat, am trecut prin multe și din toate am învățat câte ceva.

În primul rând, să fii slab și sensibil uneori nu este ceva rău, asta am învățat după ce ai plecat de lângă mine la spital. Un om insensibil și puternic nu este mereu apreciat, ba chiar este de evitat pentru că nu știi cum ai putea să comunici cu el, de teamă să nu pari mai prejos. De asemenea, am realizat cât de fericită și de norocoasă sunt, după întâmplarea cu fata surdă și desenul ei. Adriana m-a ajutat să trec mai ușor prin această depresie a mea, arătându-mi că sunt și eu talentată la ceva și că pot fi o prietenă bună. Astfel am ajuns să mă regăsesc, bunicule, cum ți-am promis; mai am puțin până voi reuși să mă iubesc, dar toate la timpul lor.

Iar acum să-ți spun de scopul vieții. Din punctul meu de vedere, toți ne naștem cu un scop; trebuie doar să îl găsim și să îl îndeplinim. Viața nu este simplă, dar nici dificilă. Calitățile și defectele pe care le avem le dobândim în timp, nu ne naștem cu ele.

În concluzie, sensul vieții nu poate fi explicat, nu are formă și nici volum, iar acesta este singurul caz în care unu plus unu nu face întotdeauna doi. Fiecare are o viață căreia îi dă un sens. Și uneori acest sens pe care îl căutăm cu atât de multă disperare este chiar sub nasul nostru...

Acesta este răspunsul meu, bunicule...”

Am zis aceste lucruri uitându-mă către cer zâmbind larg și plângând. Tot ce am spus a fost din adâncul inimii mele. Am scris acest mesaj pe o bucată de hârtie și am pus-o la rădăcina unei flori de pe mormântul bunicului.

După ce s-a terminat înmormântarea, oamenii se pregăteau de pomană. Iar eu, cu fruntea sus și încrezătoare, mă pregăteam pentru un nou început și un nou capitol din viața mea...

Pentru Bacovia, superlativetele în forma lor de manual încep în *Ateneul cultural* și provin de la cea care îi va deveni soție: Agatha Grigorescu. „Vom spune numai atât – își încheia ea recenzia despre *Scânteii galbene* –: că D-I Bacovia este un mare, poate cel mai mare poet modern al nostru”.¹ Spunînd, probabil a contrariat, dar nimeni n-a contrazis-o fățis. Cîțiva – sigur – au crezut-o. Astfel, cineva dintre jurnaliștii locali, încă de la sfîrșitul deceniului trei,² îl va numi pe Bacovia (după cît se pare fără ironie), „nemuritor”, iar după puțin timp, altcineva îi va da un loc din față în „Panteonul Bacăului”. Argumentul pentru această cinstire a fost: „Dacă *Biblia*, *Contractul social* și *Capitalul* sînt cărțile cele mai discutate din lume, «Plumbul» și «Scânteii galbene» sînt cele mai discutate cărți de versuri de la noi. A doua personalitate băcăuană după Alecsandri, dacă nu mai importantă, dar în orice caz mai valoroasă».³

Superlativetele nu trebuie deduse doar din prezența unui *cel mai*, a unui *foarte* sau a unor prefixe. Evidențierea unicității, a singularității, a înfîntății în anumele abordări e resimțită ca echivalentul lor. De asemenea, ele nu trebuie căutate doar în elogiile de la ocaziile festive, cînd vorbele îi stăpînesc pe oratori. În sensul stabilit mai sus, se găsesc și în aprecierile curente ori în referirile la poet în momentele lui dificile. Iată un caz dintre acestea. Șomer în 1932, Bacovia a apelat la I. Valerian, directorul *Vieții literare*, ca împreună cu Corneliu Moldovanu, președintele Societății Scriitorilor Români, și cu alte persoane să-i obțină „o slujbă”. Publicarea scurtei scrisori în revistă a avut ecou într-o publicație ieșeană, unde cel ce comentează scrie: „Dacă se întîmplă ca cetitorii să nu-și amintească cine e Gh. Bacovia, îi rugăm să ne creadă pe cuvînt: e un mare poet. Unul care și-a croit poezia pe măsura unui talent în totul propriu, nou, în literatura română. [...] I se potrivește de minune vorba lui Hugo despre Baudelaire: a lansat «un nou fior»». A îmbogățit cîmpul florei poetice românești cu mireme noi, din terenuri desfundate pentru înția oară de plugul viziunii sale».⁴ Patosul caracterizării, cu accentele puse pe noutatea contribuției, sugerează superlativul.

„În ce privește pe contemporani, nu trebuie – era de părere T. S. Eliot – să ne tot întrebăm dacă sînt mari sau nu; trebuie să punem o singură întrebare: dacă sînt autentici. Și să lăsăm întrebarea dacă sînt mari singurului tribunal care poate hotărî: *tim-pul*».⁵ Bacovia nu numai că a fost văzut ca autentic (în primul rînd de cei ce i-au atribuit poeziei sale valoarea de „document psihologic” și de toți cei ce au spus că-i sincer), dar și – mai mult decît oricare dintre simbolii noștri – ca un autor „specific național”. „Am probat, verificînd ulterior afirmația – arăta Ion Rotaru – pe Nichita Stănescu care spunea, într-un rînd, că, după Eminescu, poetul la care se manifestă într-un



sertarul cu fișe

Constantin CĂLIN

Superlativetele

grad foarte înalt specificul nostru național este Bacovia».⁶ Într-un interviu, un comparatist îl situa printre scriitorii români cei mai reprezentativi: „[...] puține națiuni pot să prezinte creatori ca poetul Eminescu, ca dramaturgul Caragiale sau un prozator precum Creangă ori un poet simbolist ca Bacovia. Există valori care trebuie revendicate, făcute cunoscute».⁷ Asezările în atari contexte sînt superlativete.

La superlativetele s-a ajuns și după comparațiile tematiche, mai exact ale unor motive. De pildă, analizînd „îrziul”, „echivalent cu «amurgul» din poezia expresionistilor germani”, un profesor băcăuan dotat pentru activitatea critică a ajuns la concluzia că „George Bacovia este cel mai mare poet al îrziului din literatura noastră, tot astfel cum Eminescu este cel mai mare poet al deparțelului din literatura noastră».⁸ „Ce admirații mai mult în poezia lui Bacovia?», a fost întrebare N. Steinhart. - Ceea ce admiră mai toată lumea: autumnalul, ploaia, melancolia ploilor de toamnă (care la el nu-s numai melancolie, ci și putere, stihie, zeitate). Ca în vestitul roman al lui Elémir Bourges: *Les oiseaux s'envolent et les feuilles tombent!* Bacovia – din acest punct de vedere al toamnei, al lacustrului, al ploii stihiale – pe toți îi întrece, chiar și pe Verlaine».⁹

Superlativetele rezultă, apoi, și din modul în care a fost resimțită influența operei. „Bacovia – recunoaște Petre Pandrea (n. 1904) – a jucat în viața interioară a generației mele (cel puțin în cercul în care am trăit eu) aproape rolul pe care l-a jucat Eminescu pentru generația lui Ibrăileanu».¹⁰ „Generația noastră – a declarat, la rîndul său, Pericle Martinescu (n. 1911) – nu știa mai nimic despre Bacovia, ca om aflat atunci [începutul anilor '30] la respectabila vîrstă de cincizeci de ani. [...] În schimb, poezia lui constituia un fel de evanghelie a noastră de toate zilele».¹¹

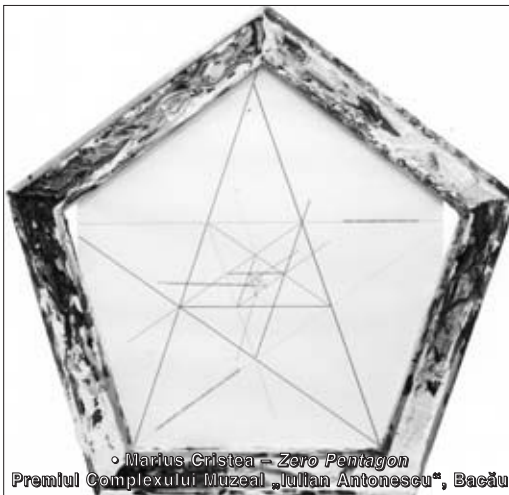
Superlativetele provin din repetatele comparații cu contemporanii și cu urmașii. Bacovia este atît beneficiarul superlativelor ce i s-au dat ca simbolist („unul din cei mai tipici simbolisti ai noștri”¹²), cît și superlativelor acordate în cadrul general al poeziei românești, cînd un confrate important spune despre el că e „osebit de toți poeții noștri de azi și de altădată».¹³ Acestea l-au fixat într-o „constelație” din care n-a căzut niciodată în ultima jumătate de secol. Doar asupra

mărimii s-a discutat și se mai discută. „Am niște idei, spunea Eugen Barbu, ca autor al unei istorii „polemice și antologice”, așadar „subiective” a literaturii române (vol. 1, „Poezia contemporană”). Cred că Argezi este mai mare ca prozator decît ca poet. Poetul cel mai mare dintre cei patru «sfinți» pe care-i avem este Bacovia».¹⁴

Chiar dacă în formulări nu au nici un *cel mai* sau *cea mai*, ulirile provocate de opera întregă, de un poem, de un vers („emblematic”) ori chiar de un cuvînt sint tot superlativete. De pildă, vorbind despre sine, Nichita Stănescu afirma: „A citit Bacovia și s-a uluit de viziunea lui totală...”¹⁵ Dintr-o uimire au ieșit și aceste rînduri retorice ale lui Geo Bogza: „De ar fi să răspund dacă spusa lui Arhimede, despre punctul cu care ar putea răsturna universul, e un puțință, aș răspunde că, în poezie, ea a fost cu puțință nu o singură dată! / Ce poate fi un cuvînt, un singur cuvînt dintr-un vers, care schimbă, el singur, fața unei întregi literaturi, decît punctul despre care a fost vorba?!” În poezia română există un asemenea cuvînt, care a trecut în alt orizont, iar acesta a fîșnit din mintea – nu plină de fulgere – a lui Bacovia. / Cu cît am fi rămas mai provinciali dacă el, poetul exasperat al provinciei, ar fi spus că aude plîngînd, cum atîția spusese înaintea lui, vre-unul din chipurile firii sau ale civilizației umane, sălcile, mesteceții, streasina, burleanele... / Dar, într-o clipă de geniu, a spus că aude plîngînd materia, iar de

atunci poezia română a dobîndit alt sunet».¹⁶ Uimire denotă mărturisirea lui Al. Paleologu că „fracțiuni” din poemele lui Bacovia îi stăpînesc memoria „cu mai multă autoritate decît dilema lui Hamlet între a fi și a nu fi”.¹⁷ Am auzit eu insumi, în con-vorbirile despre poet, zeci de inși – scriitori cei mai mulți – scoțînd exclamații de uimire în fața versurilor lui așa-zise „norocoase”. „Îl consider un maestru fără seamă al liricii românești”, opina la capătul unei discuții un artist plastic.¹⁸ Iar un elev de-al lui Bacovia, prof. dr. docent Ion Birzu, spunea într-un cuvînt festiv: „Greutatea *Plumbului* său trage cît o epocă de istorie literară, adunată la un loc”¹⁹ ceea ce înseamnă cît toate cărțile acelei epoci. Dintr-odată, îl vezi și-l înțelegi altminteri decît în trecut. Din cunoscut, devine surprinzător.

Prin impactul lor, superlativetele au un rol foarte important în receptare. Acționează aidoma unor impulsuri luminoase puternice proiectate pe un obiect familiar. Pe deasupra, au calitatea de a fi memorabile. Întrucît frapează, aprecieri ca *unul din cei mai mari* sau *cel mai mare* (fie că e vorba de un autor literar, de un pictor, de un compozitor, de un actor etc.) nu se uită ușor. Sint judecățile de valoare ce se însușesc cel mai repede, aproape fără nici o rezistență. Cînd e vorba de scriitori, ele îmboldesc la lectură și influențează lecturile unuia sau mai multor generații. Omul cu educație literară nu se miră, azi, cînd aude de „Bacovia cel Mare”, cum



• Marius Cristea – Zero Pentagon
Premiul Complexului Muzeal „Julian Antonescu”, Bacău

i-a spus odată Eugen Jebeleanu²⁰ – vorbă care sună voievodal, istoric –, și nu se miră să-l vadă statuie.

1. Vezi „Scânteii galbene”, în *Ateneul cultural*, 2, nr. 15, 1926, p. 255-256.

2. Vezi „Anul cultural”, în *Bacăul*, seria II, 6, nr. 45, 1 ianuarie 1929, p. 3.

3. Vezi I. Marius-Mircu, „Panteonul Bacăului. Oamenii aleși. Băcăuanii (4)”, în *Bacăul*, seria III, nr. 243, 3 octombrie 1932, p. 2.

4. Vezi Em. Serghie, „Candidat la sinucideră!”, în *Lumea*, 15, nr. 4242, 25 iulie 1932, p. 2.

5. Vezi „Ce este poezia minoră”, în Pater, Chesterton, Eliot, *Eseuri literare*, ELU, 1968, p. 313.

6. Vezi „Liceu”, în *Analize literare și stilistice*, Ediția a III-a, revăzută și adăugită, Ed. „Ion Creangă”, 1979, p. 195.

7. Vezi George Uscătescu, „Sint o fărîmă de realitate românească”, în *Curierul Românesc*, 4, nr. 15-16, august 1932, p. 20.

8. Gheorghe Iorga, „George Bacovia – trăirea îrziului”, comunicare ținută la Casa Personalului Didactic Bacău, în mai 1984.

9. Cf. *Monahul de la Rohia răspunde la 365 de întrebări inmode adresate de Zaharia Sângerzan*, Ed. Revistei „Literaturul”, 1992. Întrebarea și răspunsul 228. Text reprodus în N. Steinhart, *Convorbiri cu Zaharia Sângerzan și Nicolae Băciut*, Ed. Poliorom, 2015, p. 128.

10. Vezi „G. Bacovia, «Poezii»”, în *Adeverul literar și artistic*, 13, nr. 699, 29 aprilie 1934, p. 7.

11. Vezi „Bacovia”, în *Ateneu*, 14, nr. 3, septembrie 1977, p. 5.

12. Vezi Pompliu Constantinescu, „[G. Bacovia: Opere]”, în *Scrieri*, 1, EPL, 1967, p. 155.

13. Vezi Adrian Maniu, „Bacovia” [Prefață] G. Bacovia, *Poezii*, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II”, 1934, p. 8.

14. Vezi „O victorie este o carieră literară rotundă, prestigioasă”, în *Convorbiri literare*, nr. 2, februarie 1975, p. 11. Interviul realizat de Constantin Coroiu. Reprodus de acesta în *Dialoguri literare*, Ed. „Junimea”, 1976.

15. Apud Virgil Sorin, *Secretul făturii personalității*, Ed. „Albatros”, 1978, p. 226.

16. Vezi: „A auzi materia plîngînd”, I, în *Ca să fii om întreg*, Ed. Cartea Românească, 1984, p. 48.

17. Vezi „Provocațiuni. Bacovia”, în *Viața Românească*, 94, nr. 7, iulie 1999, p. 25. Autorul citează cîteva din aceste „exprimări zguduitor de firești dar irevocabile”: „grăbite trec frunze liberate...”; „... spre lumea eronată...”; „carbonizat, amorul fumează...”; „... la geamul tău cu o monedă voi bătea...”; „... tocmai pentru asta am venit să-ți spun...”; „... eu nu mă mai duc azi acasă...”

18. Vezi Ion Truică, „Gamma tragică”, în *Sinteze*, nr. 21, 29 octombrie 1992, p. 2. Interviul realizat de C. Cn.

19. Manuscris trimis redacției *Ateneu*, p. 1.

20. Vezi *Lucafeărul*, 20, nr. 21, 21 mai 1977, p. 1.

Doina CERNICA

Locul de unde se vede frumusețea

Spre deosebire de atâtea alte așezări care m-au chemat prin pagini de carte, Viena ultimelor decenii a fost întâi o captivantă poveste, depănată cu glas tare, răbdare și bucurie de artista plastică Dany-Madlen Zărnescu, care o vizitase pe îndelete în timpul anului de studiu al soțului ei, sculptorul Gheorghe Zărnescu, bursier Herder al Universității

ore de ger, îndurate ca să obțină un loc mai bun la galerie. Tot el și-l amintește mereu prezent în muzeu și galerii de artă, „ce le posedă în număr atât de mare capitala Austriei”: „Eminescu le cerceta pe toate, cu catalogul explicativ în mână”.

Dacă sunt de la sine de înțelese vizita și reîntoarcerile lui Dany la Belvedere pentru valoroasele sale colecții de artă, cu „Sărutul” lui Klimt ca punct de maxim interes pentru diversitatea, în toate privințele, a turisților, eleganța celor două clădiri care alcătuiesc palatul înălțat de arhitectul baroc Hildebrandt la cererea prințului Eugen de Savoia cu banii câștigați ca general al Habsburgilor pentru victoria din 1683 împotriva turcilor (evocată de cupulele de cupru având forma corturilor inamice) și încântătoarele sale grădini, cu lacuri, monumente, copaci și flori în aranjamente rafinate, asigură permanent căutare acestui spațiu aparte al Vienei, în care și privirea de aici aruncată orașului rămâne de neuitat. Mi-o spune din nou, dintr-o fotografie de atunci, alb-negru, sora tânără și visătoare, într-un fel care îmi aduce în memorie nu traducerea din dicționarele italian-român și nici explicația din dicționarul limbii române, ci prima pe care am găsit-o, la vârsta celor mai îndepărtate lecturi ale mele: „Belvedere înseamnă un loc din care se poate vedea frumusețea”. Tot de aici mai păstrăm un instantaneu, cu Dany lângă „Sfinx”, de data aceasta sorella zămbind enigmatic.

Ca și noi la sfârșitul verii, ca orice vizitator al Vienei de altminteri, și ea, cu aproape 30 de ani înainte de plecare, fusese mefecată de dragostea orașului pentru Grecia Antică. Și iarăși deschid cartea copilăriei noastre, cu legendele și miturile acesteia povestite de Kun, istoric al culturii eline cunoscut la vremea lui, bogat ilustrată cu tot ceea ce arheologia ne-a lăsat menținere, ca să caut sfinxul și să-l regăsim într-o statuie din secolul VI î. H. și în desenul de pe un vas care îl reprezintă ascultându-l atent pe Edip. Dar poate nu numai imaginile de demult ale acestei făpturi cu bust și cap de femeie, aripi de vultur, corp de leoaică și coadă de dragon hotărâseră alegerea, ci și simbolistica sa generală, cu armonia elementelor umane și animale sugerând uniunea spiritului, a minții și a trupului. Sau poate că ea însăși, artista, îi adresase o întrebare și cu răspunsul ascuns într-un colț al sufletului se așezase la picioarele lui privind dincolo de hotarul veacului și al mileniului spre ziua celui Sfânt Gheorghe din 2013.

Ne oprim întâi, Niadi și cu mine, să privim Dunărea. De sub poduri vechi, se desparte chiar în dreptul nostru în două: spre dreapta și spre stânga. Dunărea Veche, Alte Donau, și Dunărea Mică, Donaukanal, cu aceasta din urmă formată în perioada lucrărilor de regularizare, spre sfârșitul secolului XIX? Răspunsul afirmativ vine din vecinătatea popasului nostru, de la Palatul Urania al Observatorului Astronomic, palat cu un geamăn la Cluj, așa că, respectând traseul turismului clasic vienez, o luăm pe inel, pe Ringstrasse, drumul care înconjoară comorile orașului vechi. Ziua, de august, este caldă și limpede. Oare în ce moment al ei obișnuia să se plimbe pe aici, pe locul fostelor ziduri de apărare ale așezării, Freud? Și oare există în structura sa poate amintirea pașilor lui Eminescu? Cu siguranță, ne dorim cu ardoare să ne răspundem și o vom face din nou în fața Burgtheater, acolo unde a urmărit „Regele Lear”, poeziește Tudor Stefanelli, după



• Viena – Dany cu Sfinxul de la Belvedere

oricât de bine schițat în memorie de vederi și ilustrații, ansamblul Parlamentului austriac, realizat în anii 1873-1883 după proiectul arhitectului Theophil von Hansen, reprezentând o surpriză de proporții, cel puțin pentru noi două, cu două vacanțe cu plimbări atente pe străzile Atenei. Pe miezul supraînălțat al unui spațiu amplu, în formă de semilună, se ridică maiestuos un templu coborât parcă peste timp de pe Acropole, susținut ca o pasăre de două aripi prelungi deasupra cărora meditează personalitățile ilustre ale filosofiei vechimii și planează în care, victorioase, Victoriile. Străjuie de însăși flica lui Zeus în coloana de lumină lichidă a unei fântâni, aproape că îți frânge inima cu gândul măreției sale contemporane cu epoca în care bijuteria Voronetului abia mai respira, lipsită de căldura și grija omească a obștii de călugări de către aceeași dinastie care se clătină aici în fața Greciei Antice ca leagăn și model inegalabil al democrației. Istoria este însă plină de paradoxuri, de cruzimi și splendori, așa că așteptăm îngândurate momentul calm al unei fotografii, greu de prins între asalturile multimei de turiști, mereu numeroși, dar niciodată ca în august, în vreme ce, din alt anotimp și alt deceniu, Dany ne descoperă singuratic în larma și agitația din jur.

Întotdeauna i-au plăcut florile, era ca și cum pașii, mălurile sale le izvoadea oriunde ajungeau, orice atingeau. În apartamentul familiei, în sala de clasă, în atelier, pe ferestrele noastre și în

știu...“ Monumentul, realizat de Hans Bitterlich și Friederich Ohman, cu un zid concav care protejează și valorizează făptura împărătesei șezând în fața spectacolului trandafirilor la apogeu, înseamnă tone de marmură ca zăpada și dimensiuni impresionante, pe care ghidurile și ghizii le înșiră cu neascunsă satisfacție: nu s-a văzut nicicând ceva mai diafan realizat din roca dură simbol al răcelii și al insensibilității!

Superlativele de nedepășit și termenii categorici sunt, desigur, numai ai acestor ciceroni moderni, contrații, iată, la scurtă vreme de Stephandom, Catedrala „Sf. Ștefan”, minunea gotică a Vienei și a Austriei întregi. Dany ne așteaptă în fața din 1985, savurând de atunci efectul de broderie în piatră, de dantelă în palimpsest, senzația de săgeți incomensurabile plecând, elansându-se dinspre pământ spre cer, tulburătoare mișcare a curcubeielor din vitralii. Nu atât confirmarea admirației, a poveștii ei despre catedrală caută pe chipul norului, cât semnele mici ale lucrurilor mari. O respirație mai rară, un puls mai accelerat, o pupilă mai dilatăată, revolta ochilor, care în viață este uneori și a brațelor, de a nu putea cuprinde, pentru ca să păstreze o secundă în plus. Suntem, într-adevăr, copleșite de ceea ce privim, știm și aflăm, deopotrivă. Înălțimea sa în văzduh, de circa 137 m, este pe măsura adâncimii în istorie. Anul 1147, de când datează fundația în stil roman, nu mai pare de neclintit după ce nu demult săpăturile au scos la iveală vestigiile din secolul IV. Distrugerile provocate de incendiul și războaie au înaintat în vreme împreună cu trecerea la stilul gotic, reparații, extinderi, consolidări, completări. Din turnurile ei ca niște scări de frânghie spre mila și binecuvântarea Celui-de-Sus erau auzate pericolele, clopotele chemau oamenii la intervenții și la apărare, sunetul lor vestind totodată și trecerea inexorabilă a timpului. Și astăzi Pummerin – al doilea, ca mărime, clopot bisericesc funcțional cu balans liber din Europa – anunță Anul Nou. Acestui moment de nădejde, legenda i-l contrapune pe cel al disperării lui Beethoven când a văzut porumbei zburând speriați din clopotniță, fără ca urechea muzicianului să perceapă dangătul care îi alungase.

Între minunile care alcătuiesc minunea lui Stephandom se numără și acoperișul său din țigla colorată, care nouă ni-l evocă pe cel al Bisericii „Adormirea Maicii Domnului” din Câmpulung Moldovenesc, din țigla smălțuită, în formă de solzi, comandată la Viena. Ridicăm ochii, dar soarele amiezii de august, care amplifică și distorsionează siluetele, nu ne îngăduie să deslușim, să facem diferența între hulubi, lei și grifoni, pe un cer brusc înstelat de mitologie.

Când coborâm privirile, Dany și Sfinxul fac un pas ușor către noi. Cât să înțelegem că și amintirea poate fi locul de unde se vede frumusețea.

Spre Centenarul Marii Uniri

• Într-o zi de duminică (26 noiembrie), cu gândul la sărbătoare, dar cu grija faptei ce ar onora-o, la Centrul de Cultură „George Apostu” Bacău s-a declanșat oficial Programul inițiat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, dedicat zilelor de 1 Decembrie 2017/2018, dar de fapt fiecărei clipe din acest parcurs temporal. Gheorghe Popa, secretar de stat în M.C.I.N., ne-a recordat în alocuțiunea sa la suma de fapte, locuri, întâmplări de acum o sută de ani, care au condus către împlinirea idealului de unitate națională. „Legea nu explică trecerea de la 23 August la 1 Decembrie”, a menționat vorbitorul, și de aceea rămâne să demonstrăm noi istorica metamorfoză. Comentând simbolistica așfului (fereastră deschisă, ca nevoie de lumină și luciditate), istoricul Alin Popa a pus în ramă de aur personalității și locuri, convingând că Bacăul a avut un rol covârșitor în pregătirea actului din 1918, fiind „capitală a rezistenței naționale în Primul Război Mondial”. Din păcate, „am ratat un moment astral pentru oraș și județ”, de a pune în evidență rolul uriaș al acestei zone în acumularea de fapte memorabile datele 1917. Mihai Ceucă a adus, prin mijlocirea cărților postale ilustrate, un elogiul cald populației civile a Bacăului, care a susținut cauza dreaptă a războiului, iar Adrian Jicu a cerut „să nu fim împotriva memoriei” și „să ne ridicăm la înălțimea tradițiilor”. Pe aceleași coordonate se află numărul 47 al Revistei „Vitrailu”, prezentat de Nicoleta Popa Blaniariu. În deschidere și în final, Corul „Laudamus” al Liceului Teologic „Episcop Melchisedec” din Roman (dirijor, Gh. Gozar) a interpretat piese tematice.

• După-amiază, în Piața Tricolorului, alte două instituții – Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” și Direcția Județeană pentru Cultură – au desenat din candelice cele trei cifre ale numărului 100 și conturul României Mari și au susținut, prin cuvinte, demersul jubiliar. Muzica Reprezentativă a Garnizoanei Bacău a acompaniat gesturile simbolice ale celor de față, încheiate cu „Hora Iriirii” (în „prezenta” lui Vasile Alecsandri, privitor îngândurat). Am notat finalul a două discursuri: „Să fim mereu împreună!” (Silviu Pravăț, vicepreședinte al Consiliului Județean) și „Avem treabă!” (Adrian Jicu, directorul Bibliotecii Județene „C. Sturdza” Bacău).

• Cercul Militar Bacău, Asociația Națională *Cultur Eroilor* „Regina Maria” – Filiala Județeană „Col. Corneliu Chiries” Bacău, Asociația Refugiaților din Basarabia, Bucovina de Nord și ținutul Herța, Asociația Națională „Pro Basarabia și Bucovina”, filiala Bacău, Grupul de Inițiativă Basarabeană Bacău, sub egida Complexului Muzeal „Iulian Antonescu”, au organizat, pe 29 nov., Simpozionul „Pași spre Marea Unire”.

• O zi mai târziu, în același spațiu, Direcția Județeană pentru Cultură a etalat o interesantă expoziție, în cadrul Proiectului educațional „Centenarul Unirii. Strămoșii mei – eroii” (febr. 2017-ian. 2018). Elevi din școli și licee/colegii au fost stimulați să aducă la lumină nume de participanți la prima configurație mondială (așezate într-un arbore genealogic sau/și într-o cronică a propriei familii) ori să identifice obiecte (decorații, scrisori, fotografii, jurnale etc.) amintind de Primul Război Mondial. S-a colaborat cu Inspectoratul Școlar al județului Bacău și cu Serviciul Județean al Arhivelor Naționale. (I. D.)

SEPTEMBRIE. Institutul de Filologie Română „A. Philippide” al Academiei Române – filiala Iași a organizat între 27 și 29 septembrie a XVI-a ediție a Simpozionului Anual Internațional „Clasic și modern în cercetarea filologică românească actuală”. De data aceasta evenimentul a fost unul special: „Inițiat în anul 1927, în urma unui memoriu adresat Ministerului Instrucțiunii Publice, la 14 septembrie 1926, redactat de G. Pascu și contrasemnat de A. Philippide, Institutul de Filologie Română A. Philippide celebrează 90 de ani de activitate științifică” (din circulara expedită de Asociația Culturală „A. Philippide” Iași centrelor universitare și institutelor de cercetare filologică din țară și din străinătate). Așadar, Gheorghe Pascu (1 dec. 1882, Bacău – 16 apr. 1951, Zlatna, jud. Alba), unul dintre cărturarii români din perioada interbelică, este inițiatorul înființării Institutului de Filologie Română de la Iași, alături de cele de pe lângă universitățile din București (Institutul de Filologie și Folklor), Cluj (Institutul de Istorie Națională și

Umanioarele, toamna

Muzeul Limbii Române) și Cernăuți (Institutul de Istorie și Limbă). Ca de obicei, programul Simpozionului a beneficiat de participarea unor cercetători de marcă din țară și din străinătate. O secțiune specială a fost rezervată prezentării directorilor institutului. Semnatul acestor rânduri a comunicat despre Gheorghe Pascu („Recurs la adevărul științific”), primul director al Institutului (1927-1932), urmat de Iorgu Iordan (1932-1946) ș.a.

OCTOMBRIE (27). „Romano-catolicii din Moldova – istorie, școală, identitate” este genericul Simpozionului Național derulat la Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” din Bacău. În deschidere, a fost dezvelit, în laterală Catedralei „Sfinții Petru și Pavel” – în prezența prefectului de Bacău, Maricica Coșa, și a vicepreședintelui Consi-

liului Județean, Silviu Pravăț –, bustul prof. Dumitru Mărtinaș, autorul bine-cunoscutei lucrări „Originea ceangăilor din Moldova” (1985). Colocviul care a urmat a provocat la luări de cuvânt interesante pe cei implicați în studierea problematicii romano-catolicilor din Moldova: arhiviști (Ioan Lăcătușu, Vilică Munteanu), istorici (Anton Coșa, Gabriel Leahu, Vasile Stancu), militari (Paul-Valerian Timofte), lingviști (Ioan Dănilă), clerici ș.a. A fost lansat volumul „O viață închinată unei opere”, dedicat lui D. Mărtinaș (coordonator, Anton Coșa), iar după-amiază s-au celebrat, științific, „200 de ani de învățământ catolic în Moldova”. La toate manifestările au fost prezenți episcopii de Iași Petru Gherghel și Aurel Percă, decanul de Bacău, Isidor Dăscă, și Gh. Bejan, președintele Asociației Romano-Catolicilor din Moldova „Dumitru Mărtinaș”.

NOIEMBRIE (2). Colocviul „Plurilingvism și interculturalitate”, inițiat de Grupul de cercetare interdisciplinară LOGOS al Facultății de Litere (Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău), prin Departamentul de Limba și literatura română și Științe ale comunicării, a avut asociat Centrul de Cultură „George Apostu” din Bacău. Tema celei de-a VIII-a ediții a fost „Stărușul utopiei? Exil, migrație, interculturalitate”. În deschidere, prof. univ. dr. Stelian Dumitrăcel (Universitatea „Al. I. Cuza” Iași și, din aceeași localitate, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”) a primit titlul de *doctor honoris causa al Universității „Vasile Alecsandri” din Bacău*. Au urmat două conferințe: *Literatură și filosofie* (acad. Al. Boboc) și *Particularitățile pragmatice ale dezbaterii televizate „Cap de afiș”; moderator și realizator, Andreea Stiliuc; invitat, Gigi Căciuleanu* (prof. univ. dr.

Luminița Cărăușu, Iași). Pe secțiuni, filologii din Bacău și din alte centre universitare au detaliat cu folos conceptual și aplicativ subteme derivate din egida Colocviului.

NOIEMBRIE (3). Facultatea de Litere a Universității din Craiova și-a dedicat conferința anuală centenarului nașterii lui Al. Piru, citorul filologiei din Bănie. Vom reveni.

NOIEMBRIE (8-12). A XIII-a ediție a Conferinței Naționale organizate de Asociația de Științe Etnologice din România (A.S.E.R.) s-a ținut în Maramureș, mai precis la Facultatea de Litere din cadrul Centrului Universitar Nord din Baia Mare (parte a Universității Tehnice din Cluj-Napoca). Tema propusă, „Patrimoniul cultural: abordări teoretice și praxiologice”, a permis o abordare variată, de la Centenar „Ovidiu Birtea” la sesiuni de comunicare în panouri paralele și de la vizite în zone folclorice la prezentări de carte și publicații. Petronela Savin, Luminița Drugă și Valentin Nedeff, de la Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău, au înfățișat un „Calendar de etno-texte culinare” (în cadrul proiectului „Digitalizarea patrimoniului cultural alimentar al județului Bacău”), iar Ioan Dănilă, un excurs asupra oiconimelor ceangăiești, la secțiunea „Minorități/Comunități”. (Tot aici, Ferenc Pozsony, de la Cluj-Napoca, a prezentat comunicarea „Pâinea cu cartofi – pâinea națiunii”) S-a colaborat bine cu Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Maramureș (unul dintre organizatori) și cu instituțiile muzeale din zonă.

NOIEMBRIE (28). „Ziua Bucovinei” a fost altfel în 2017. După momentul vibrant din holul central al Colegiului Național „Vasile Alecsandri” Bacău, ne-am deplasat la câteva zeci de metri, în Parcul „Căncicov”, la Biserica „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”. Aici un sobor de preoți a oficiat o slujbă întru apărarea limbii române din interiorul și din afara granițelor istorice. Întocmai ca în imnul național: „Preoți cu crucea-n mână căi oastea e creștină”, pe frontul salvării graiului străbun. (D. Ioan)



• **Aura Evelina Radu – Beloved Premiul Muzeului Național de Artă al Moldovei**

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Două sunt argumentele pentru ca lucrarea lui Victor Mitocaru dedicată preotului stavrofor Pavel Savin (Bacău, Editura „Rovimed Publishers”, 2017; ediția I, 1999) să cunoască o nouă ediție: pe de o parte, ineditul subiectului, care a determinat o adâncire a cercetării și deci o amplificare a conținutului, iar pe de altă parte, rapida epuizare a primului tiraj. Reperele asumate („Drumul întoarcerii”, „Lumina dintru începuturi”, „Studentul”, „La Seminarul Veniamin”, „Conferințele”, „Mici povestiri cu tălc”, „Mica Biblie”, „Restricte și speranță”), urmate de necesarul aparat critic („Note și comentarii”, „Referințe bibliografice”) și de un „Excurs iconografic”, sunt menite să configureze un personaj mai ancorat în realitatea timpului său decât s-ar fi dedus din prima ediție. Autorul recunoaște că aceasta îl obligă „la revizuire și poposiri familiare prin locuri cunoscute, dar și la staționări într-o geografie ușor schimbată”. De altfel cuvântul introductiv este un veri-

O necesară reeditare

tabil eseu pe tema recuperării spiritualității locale, în condițiile efectelor tot mai vizibile ale globalizării, care „îți eliberează certificate de identitate planetară”.

Toposurile prezente în carte (Ungureni, Viforeni, Bibirești, Botesti sau, pentru sătucuri ca Slobozia, Bota, Zlătari, Gârla Anei, Valea Fănațului etc.) susțin biografia satului natal al lui Pavel Savin: Bibireștii se trage de la „un răzeș bogat, din Berești-Bistrița, numit Bibire”. Biografia profesională înregistrează o altă localitate – Colonești, în fostul județ Tecuci –, unde Pavel Savin a fost învățător vreme de 12 ani. (Se căsătorise cu fiica preotului de acolo, Maria Știubei; acuarelul Știubei îi va fi nepot.) Experiența i-a fost utilă mai târziu, când va deveni preot și va conduce

Seminarul „Veniamin Costache”. Nu întâmplător: fusese un elev destoinic la seminarul din Roman și un student sărguincios la Facultatea de Litere și Filozofie din Iași. Ca atare, peste ani (în 1909), va sprijini cele două entități din satul natal: școala (a construit un local) și biserica (a reparat-o și a înzestrat-o cu odoare). Insuși Spiru Haret vine la Bibirești pentru a inaugura școala primară.

A conferențiat pe teme pastorale, a scris povestiri moralizatoare și a alcătuit „Mica Biblie”, împreună cu Nicodim [Munteanu], episcopul Hușilor, și arhim. Iuliu Scriban, directorul Seminarului Central (București, 1913). Cartea a cunoscut mai multe ediții (în 1939, a cincea).

Lucrarea este și una omagială: în 2017 s-au împlinit 160 de ani de la nașterea lui Pavel Savin, ceea ce face din întreprinderea lui Victor Mitocaru mai mult decât un gest recuperator.

Ioan DĂNILĂ

Arcadie Suceveanu este una dintre înaltele conștiințe sensibile ale postmodernismului basarabean care și-a impus – și a și reușit – să imprime literaturii de peste Prut o nouă paradigmă, mult mai dinamică, mult mai real-subiectivă și mai legată estetic de datele cultural-subiective comprehensive. O trăsătură a cărților sale este aceea că ființa lirismului trăiește în chip metafizic, abstract, asumându-și o intimă înnoire interioară atât în gândire, cât și ca izvor de viață.

Arcadie Suceveanu a fost întotdeauna și a și rămas un iscusit orfevr al cuvântului, un elegiac de factură expresionistă, care alături de Emil Galaicu-Păun, Nicolae Leahu, Teo Chiriac, Eugen Cioclea, Nicolae Dabija, Maria Sleahțiți, Maria Pilkin, Vasile Gârneț, V. Ciobanu, Vitalie Răileanu, Leo Butnaru, Nicolae Esinescu și alții a pus umărul serios la modernizarea obligatorie a poeziei basarabene, printr-o schimbare de paradigmă, de generație și de stil.

Cele două volume: „Umbre, ființe, epitații” (2011) și „Ferestre stinse de îngeri” (2014) certifică textualismul, intertextualismul, moulajul livresc și fervoarea postmodernistă, optzecistă a poeziei, care democratizează limbajul poetic, oferindu-i o altă înfățișare și, de ce nu, europeanizând-o.

Departate de a fi o poezie ermetică, în adevăratul sens al cuvântului, poezia lui Arcadie Suceveanu e mai degrabă o reedificare în ramă imaginară a unor realități ludice, având cuvântul ca materie primă, unde starea inductivă de sorginte barocă și amănuntul semnificativ impulsionează textul la modul activ, îmbogățindu-l ca sens. În plus, își asumă curajos și fără prihană vicile lumii moderne, ca și întrebările fundamentale ale ființei. Prin căutările sale, poezia lui încearcă în fapt depășirea unor obstacole altfel naturale, de comunicare, precum și o adaptare cât mai firească la metafizic. Căutările sale îndreptățite ori chiar angoasele halucinante transsubstanțiază realul, luându-și metafora dintr-un spațiu de interferență între realitate și vis.

De aici încolo, ne vom focaliza pe antologia de poezie „Personajele lui Erasm”, carte apărută în 2016 la Editura „Tracus Arte” din București.

„Păcat, e încă un monstru frumos/ Ziceau domnișoarele sentimentale/ Lipsa de ironie a îmbătrânit-o/ Se auzeau voci ușor avangardiste./ Îi curg din cur ouă de dinozaur/ S-o scoatem dracului pe linie moartă/ Lângă tumul de apă/ Printre butoaie cu var și rulouri de smoală/ Îngeri mecanici o ciocăneau tacticos/ Era frumoasă și tristă/ Avea carcasa vopsită-n culoarea disperării/ La patru pistoane în faruri/ I se

Theodor-George CALCAN

Ultimul tren din Utopia...

vedea lumina ochilor mei/ Locomotiva Stephenson – viața mea/ Alergând pe drumul cărbunelui și petrolului/ Înaintând spre miezul lucrurilor demodate/ Pe linii tot mai roșii, pe linii tot mai subțiri/ Pe lamele lor de cuiță” („Locomotiva Stephenson”).

Aura inefabilă înconjoară eul liric, care se insinuează fragil și uneori fractal unei profunzimi inconstiente în stare de o subtilitate care într-o acțiune lentă, dar persuasivă supune realul unui gen de exorcizare care îl poate umaniza. Ambiția unei astfel de poezii este de a redispune lucrurile și obiectele care sunt altfel privite într-o altă lumină și reinventate pentru un alt tip de lăcomie.

Autenticitatea este surprinzătoare, mizând pe frustetea rostirii. Poezia lui Arcadie Suceveanu refuză pragmatic sentimentalismul și grandilocvența, mizând pe un titlu ideatic și pe simplitate, lirismul său realizând implicit și implicat un document artistic de valoare.

„Personajele lui Erasm” nu e numai o carte frumoasă, parabolă, metafora și ironia realizând un edificiu artistic aproape baroc, de o rară expresivitate lingvistică, livrescă și literară. O anume ambiguitate real-ficțională e poate menită să realizeze într-o călătorie interioară, comprimând senzorial spațiul și timpul trecut, restructurând prin reflecție, ori datorită deschiderii sau destăinuirilor, nucleul uneor dur al lirismului. Mișcarea e menită să revalorifice și să înnoiască individual o altă aventură a cunoașterii, desigur, mult mai bogată în conținut. „Pentru a supraviețui ca poet/ La sfârșitul secolului XX/ trebuie să îți profund antilric/ Ori să faci ceva trăsnet de tot/ de exemplu, să-ți cumperi o ghioțină./ Numai așa capul îți va sări/ tot mai periculos în piața publică./ Sângele scurs se va închege într-un text/ roșu post-modernist./ Ajuns rudă apropiată cu Revoluția Franceză/ poate vei putea câștiga îngăduința generațiilor tinere...” („Manualul Bătrânului Neofit”).

Energia visului e lucrativă. Instalarea în miezul lecturii ne produce confort și deplină plăcere, iar Utopia e cea mai sigură cale înspre real. Ficțiunea în această carte e la cea mai înaltă tensiune pot spune, și cu siguranță antologia propusă e un vârf de performanță. Una dintre lecțiile propuse este aceea că omul nu se poate descoperi pe sine decât prin încercări.

Surprinzătoare sunt inovațiile la nivel lexical, dar cu siguranță autorul ne ispitește cu un

adevărat maraton. Media ramificațiilor pe care le poate lua în vedere lectura unor fragmente e una multiplă. Personajele cărții nu sunt alese întâmplător: Erasmus, preot umanist din Țările de Jos, a fost hitoritonisit în 1492. A călătorit mult prin Europa, a studiat la Universitatea din Paris, a fost influențat de Thomas Morus și de John Colet. Cartea care l-a făcut celebru, „Adagia”, scrisă între 1500 și 1508, e o antologie de proverbe grecești și latine. În 1503 scrie „Manualul combatantului creștin”, iar în 1509, „Elogiul nebuniei”. S-a remarcat prin editarea autorilor clasici, a părinților bisericii, cât și a Noului Testament. Este autorul unui vestit dicționar greco-latin-slavono-german. Prin întreaga sa activitate, Erasmus a pus bazele studiului istorico-critic al trecutului. L-a influențat pe Luther, însă nu a fost de acord cu acesta în privința doctrinei predestinării, pe care a combătut-o. S-a pronunțat împotriva puterilor sporite acordate pa-

palității. A fost contra reformei catolice. A corespondat îndelung cu Nicolaus Olahus.

Despre Arcadie Suceveanu e necesar să adăugăm că e un gazetar literar, cronicar iscusit și inteligent, traducător de literatură inspirat și cu morgă și, nu în ultimul rând, conduce cu mână sigură și cu eleganță chiar destinele Uniunii Scriitorilor moldoveni, într-o epocă în care orgoliul personal și confuzia de valori se manifestă, ca să spunem pe șleau, și la case mai mari. Nu se impacientează, nu strigă, nu bate cu pumnul în masă și nu-și face loc dând din coate în sensul acesta. E liniștit și convins, potrivit declarațiilor sale, că odată cu trecerea timpului multe orgolii și vanități se dezumflă. Este modest, perseverent și tenace, transpiră mult dar cu folos pentru ridicarea conștiinței de sine a literaților basarabeni. Nu activează în folos personal, ci se dedică binelui public și propășirii ideilor de progres comunitar. Se vede de departe că e un

altruist. Ideea de scriitor mare, de star ori de supernovă nu-l atrage și în mod sigur nu-l poate nicum încânta. E, după părerea mea, un cărturar care-și sublimează cu iscusință talentul desăvârșit, inteligența și existența unui scop clar și foarte bine definit, și anume Literatura Română. Ca un iscusit literat ce se află, e deplin conștient de locul marginal pe care poetul îl ocupă astăzi în societate. Pe de altă parte, e foarte atent la evoluția spirituală a cititorilor săi, care în condițiile globalizării și ale restrângerii tot mai drastice a tirajelor cărților de poezie, apelează la modalitățile de lectură mai noi: forma digitală ori pagina de sticlă a unui calculator. Însă crede în forța de comunicare a cuvântului scris. Crede că se citește astăzi la fel de mult ca și altădată. Lubește mult muzica, având convingerea că prin ea omul poate comunica cu cosmosul și cu Dumnezeu. Autobiografismul unui scriitor nu se poate confunda cu viața lui decât atunci când clipa de viață trăită poate cumva să devină fapt literar: „Singer, cu nisipul deșertului în palme/ Cu fotografiile marilor piramide/ Arse în scrumieră/ Expediam pe sub ușă/ Scriori incendiate către himeră/ Mă visam primarul Parisului, râvneam/ la scaunul Patriarhului Ecumenic din Bizant/ Stiu, știu iubit, ți-era rusine, ți-era jenă/ ți-era deșant/ Că nu e inventasem șurubul/ Că n-am fost eu acela care-a adus/ cartoful în Europa...” (Profesionist al himerei); „lui Teo Chiriac”: „Viata întreagă noi nu facem/ decât să reproducem tabloul lui Mendeleev/ Nu, noi n-am inventat legea periodicității cuvințelor/ Nu, noi n-am corectat greutatea atomică/ a ingerilor/ Noi n-am brevetat încă/ arca-diul (AR) și teofiliul (TF)/ Desigur ingerul nostru este ironic și dadaist/ Îngerul nostru este ironic, dat naibii/ El se mișcă liber printre propoziții...” (Arcadiul, Teofiliul).

Pe mijlocul Cărții Personajelor curge un râu de tristețe, acea tristețe care strălucește până târziu, venind de departe în lacrima spiritului basarabean, dar mai ales în poemul „Alte viziuni la Cernăuți”, un poem foarte bine scris, din care aflăm că poetul scrie dezinvolt și cu meșteșug atunci când are în față o „temă dată”. O face cu inteligență, fervoare și imaginație, fiecare dintre subdiviziunile poemului fiind bine alese și bine puse în pagină. Aici nostalgia nu e numai secretul bine ascuns al poetului. „Alte viziuni la Cernăuți” e unul din marile poeme ale acestei cărți. De altfel nu singurul. Mă zguduie o perspectivă lugubră: îndeleg că zidurile orașului Cernăuți au veșnic povesti de spus, iar sângele supură în rana deschisă basarabeană.



• Ilie Boca – Poliptic IV

Evenimentul pe care îl prezentăm a avut loc în localitatea Cavarzere, în data de 28 iunie 1918, pe proprietatea lui Domenico Carvari. Despre cele petrecute între 21 și 28 iunie, profesorul Stefano Novo a scris o carte poștală adresată lui Sidney Sonnino, ministrul Afacerilor Externe al Italiei. Documentul în cauză a fost expedit din localitatea Cavarzere, via Sfântul Iosif, în cursul zilei de 28 iunie 1918. Noi l-am găsit în Arhiva Istorică și Diplomatică a Ministerului Afacerilor Externe al Italiei. Profesorul Stefano Novo a scris drept titlu pentru evenimentele la care a fost martor ocular: „Pentru unitatea și independența României, 21-28 iunie 1918, în localitatea Cavarzere”. Textul italian a fost tradus de noi și îl prezentăm integral, deoarece îl considerăm valoros sub toate aspectele:

Pe proprietatea lui Domenico Carvari s-a desfășurat, în grandioasă și simplă, o ceremonie de cea mai mare importanță. Colonelul comandant al zonei, cavalerul Santini, s-a prezentat încadrat de prizonieri de război de naționalitate română cartiruiți aici. După scurte, vibrante și patriotice cuvinte, a fost format în Italia primul nucleu al voluntarilor români, pentru a lupta în rândurile noastre împotriva comunului și eternului inamic, sub steagul roșu, galben și albastru, simbolul sacru al patriei lor îndepărtate. La dreapta și la stânga colonelului, două surori țineau ridicat steagul italian și pe cel românesc. El a explicat voluntarilor că domnișoara care ținea steagul italian reprezenta mamele, soțiile, surorile, adică femeile Italiei, iar cea care a

Avanpremieră la un centenar

Constituirea primului detașament al Legiunii Române în Italia



• Vasile Lucaciuc oficiind slujba sfințirii drapelelor la festivitatea constituirii Legiunii Române din Italia

înălțat steagul românesc reprezentat pe mamele, soțiile, surorile și femeile întregii României. Colonelul a chemat pe stegarul român, care a sărutat cu lacrimi în ochi stindardul patriei sale, înălțându-l către cerul senin al Italiei în strigătele de „Trăiască!” și „Ura!”, spre bucuria întregii trupe și a multimei de oameni prezenți la manifestare.

Ceremonia proclamării unității României s-a desfășurat în modul cel mai simplu și solemn, în entuziasmul tineretului plin de vitalitate țării surori, care nu mai înceta să strige: „Trăiască regele!”, „Trăiască Italia!”, „Trăiască Armata Italiană, care

luptă contra barbarilor opresori ai României!”

Excelență prea ilustră, animat de respectul cel mai deosebit față de persoana dumneavoastră, subsemnatul vă transmite știrea cea mai plină de bucurie, pe care am scris-o pe partea cealaltă a prezentei, deoarece am fost martor ocular la aceste evenimente înălțătoare.

Al Excelenței Dumneavoastră prea devotat profesor, Stefano Novo.

Documentul scris cu atâta sinceritate și devotament față de națiunea română demonstrează afecțiunea populației

steagul național, comandați de un ofițer de naționalitate similară. Evenimentul a început la ora 10 și 10 minute, prin traversarea străzilor orașului până la scara care duce la calea ferată. Participanții au cântat pe tot parcursul melodii naționale românești. „La ora 11 și 10 minute, toți aceștia au plecat cu trenul direct la Ponte di Brenta”. Unii dintre soldații români au distribuit populației orașului participante la eveniment bilete pe care au fost înscrise texte semnificative: „Trăiască marea și nobila Italia!”, „Trăiască valoroasa Armată Italiană!”, „Trăiască România!”, „Luptăm pentru victoria comună!”

italiene față de românii care îndurau cu stoicism asuprirea și exploatarea, comportamentul necivilizat și în afara omeșului al armatelor de ocupație austro-maghiare, germane, turcești și bulgare.

Documentul următor este la fel de important, deoarece convinge asupra libertății de acțiune a foștilor prizonieri români eliberați de autoritățile competente ale statului italian. În arhivele constituite și organizate de către instituția numită „Stato Maggiore dell'Esercito, Ufficio Storico”, se păstrează multe documente referitoare la trecutul glorios de luptă al poporului român pentru libertatea și unitatea națională. Între acestea se află și cel care convinge că, la data de 11 iulie 1918, în localitatea Padova, au avut loc evenimente importante privind lupta foștilor prizonieri de război austro-maghiari de naționalitate română, eliberați de autoritățile militare italiene, pentru a fi organizați, pregătiți, înarmați și trimiși pe frontul de luptă din nordul Italiei. La această dată, Comandamentul Suprem, prin Oficiul Afaceri Generale, a primit raportul privind „sosirea în Padova a unui detașament format din 160 de români, plecați de la Cavarzere, purtând

Raportul a fost scris de colonelul comandant al zonei, D'Alessandro. Acesta a precizat că „cei 160 de soldați români care au trecut prin Padova au fost prizonieri austrieci, originari din Transilvania și Bucovina”. Aceștia se aflau în tabăra de la Cavarzere, unde au fost recrutați și trimiși în localitatea Ponte di Brenta pentru completarea pregătirii lor militare, în scopul participării la lupta contra putericii inamic comun. Acesta a fost primul detașament de luptă contra austro-maghiarilor, care s-a acoperit de glorie în marea bătălie, nimicind armata austro-ungară și scoțând Imperiul Austro-Ungar din Primul Război Mondial. Batalioanele românești formate în Italia au luptat împreună cu armatele franceze, engleze și italiene. Comportamentul ostașilor români a fost apreciat ca „excelent”, cu oameni decorați pe merite.

Prof. dr. Dumitru ZAHARIA

• revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor • revista revistelor •

Al doilea număr pe 2017 al periodicului editat de Centrul de Cultură „George Apostu” (director fondator, Gheorghe Geo Popa; director interimar, Doina Barbu), apărut cu sprijin financiar al Consiliului Județean Bacău, împlinește un program publicistic orientat către punerea în valoare a spiritualității românești. Revista este un adevărat „fenomen” (Gheorghe Popa, secretar de stat în Ministerul Culturii și Identității Naționale), pentru că, deși are doar două apariții pe an, izbutește să fie într-o fierbinte actualitate. Avanpremiera Centenarului Marii Uniri este asigurată de Ioan-Aurel Pop („Rezoluția Adunării Generale de la Alba Iulia, din 18 Noiembrie/1 Decembrie 1918”), Violeta Popa – Alin Popa („România mea, a ta și a mai multor neamuri”), Marin Aiftincă („Academia Română și Identități naționale”), Cătălin Turluc („Nationalism și societate civilă în România, la sfârșitul secolului al XIX-lea”), Emil Nicolae („Pictori străini din România, în slujba Marii Uniri”), Ioan Holban („Oamenii începutului de drum”), Theodor Codreanu („Constantin Stere și Basarabia”), Irina Petraș („Tema transilvană”). Bicentenarului „Ovidiu”



ii sunt dedicate textele semnate de regretatul Liviu Dăncănu („Să ne unim cu Ovidiu”), de Traian Diaconescu („Ovidiana. Configurații critice”), Livia-Liliana Sibisteanu („Ovidiu la Tomis”), Mircea Coloșenco („Ovidius – 2000 de ani de la trecerea în eternitate”), Bogdan Crețu („Jurnalul apocrif al lui Ovidiu”), Ioan Dănilă („Cu căldură, despre înfriguratul Ovidiu, la două milenii de la marea strămutare”). Centenarul „Titu Maiorescu” i-a provocat să scrie pe Al. Boboc (despre „modernitatea culturii române”) și pe P. Bejan (despre „apostolatul cultural” al mentorului „Junimii”), iar bicentenarul „Mihail Kogălniceanu”, pe Al. Zub, Gh. Cliveti și Dumitru Vitcu.

Două pierderi din lumea culturală bacăuană sunt semnalate de Dan Petrușcă și Petru Cimpoșu (despre George Bălăiță), respectiv de Al. Zub, Gh. Iorga și Dan Petrușcă (despre Ioan Mitrea). Valorilor emblematice ale urbei le dedică

studii sau comentarii Nicoleta Popa Blanariu (despre G. Bacovia) și L. Chiscop (despre V. Alecsandri; textul necesită un răspuns corectiv). Apariții editoriale ne sunt prezentate de Adrian Jicu (Gh. Iorga), Simina Mastacan (Nicoleta Popa Blanariu), Val Mănescu (Viorel Ilișoi), Ionel Savitescu (Tatiana Niculescu), iar despre Ion Luca și Ilie Boca scriu Nicolae Cârțan, respectiv Petru Bejan. Note semnate de Alex Visarion („Ceva despre Hamlet”), Lucian Vasiliu și Iulian Bucur. Robert Șerban a stat de vorbă cu artistul Doru Covrig, iar Constantin Adam se întreabă/miră: „Botoșaniul fără teatru?!” Strigătul disperat e similar cu al băcăuanilor care nu concep anul 2018 fără Casa „Alecsandri”: „Politicieni, guvernanti, români, nu lăsați Teatrul Mihai Eminescu să moară!”

Literatura originală e bine reprezentată: poezia (Nora Iuga, Traian Diaconescu, Ovidiu Genaru, Gh. Chiper, Victor Munteanu, Val Mănescu, Dan Petrușcă, Gellu Dorian, Ion-Tudor Iovian), proza (Adrian Alui Gheorghe), teatrul (Mihaela Perciun, Mircea M. Ionescu). Grafica numărului: Simion Zamșa și „Albastru”. (D. I.)



• Nicolae Zimboreanu – Altar

Coborător dintr-o lume plină de eresuri – magica Bucovina –, scriitorul Nicolae Spătaru confirmă prin volumul apărut la Editura „Junimea” în 2016 și intitulat „Îngerășul purta fustă mini” aserțiunea colegului său de breaslă Adrian-Dinu Rachieru: „Măcinat de îndoieli și asaltat de neliniști, poetul – bun cunoscător al pulsului poeziei românești – își croiește, fără complexe, fără ezitări, fără a îmbrăca «haina ratatului», un destin chiar în cadrul literaturii noastre”. Volumul, care conține cinci proze scurte, este ușor de citit pentru că în primul rând e captivant prin estomparea limitelor dintre magic și cotidian, dar și (mai ales) prin revelarea (auto)biografică a autorului. Deși alții par să devină personaje în textele sale, scriitorul se dezvăluie pe sine, cu temerile și accesele sale de curaj. Cele cinci prelegeri-narațiuni revelează încă o dată puterea metamorfozantă a amintirilor pentru că acestea, latente în fiecare dintre noi, sub impulsul prostian, erup și ne transformă în indivizii care nu bănuim că putem fi. Același efect par să îl aibă pentru scriitorul bucovinean trădările și mai ales trădările de sine prin acceptarea unor compromisuri.

Narațiunea care deschide cartea, „Îngerășul purta fustă mini”, amintește întrucâtva de scrierile fantastice ale lui Mircea Eliade, prin apariția diafană, la festivitatea lansării de carte a scriitorului Corneliu Ișarescu, a unei domnișoare ce pare interesată de volumul „Oraș pe verticală”, a cărui valoare tinde să fie confirmată de importanții critici literari. Infatuarea îi construiește personajului o lume din care această ființă reală, rodul propriilor aspirații de împlinire erotică, îl readuce în cotidian, revelându-i realitatea: lasă în urma ei revista „Hyperion”, în care se află un articol detractor

Nicoleta FLOREAN

Proză scurtă cu parademoni și urzeală comunistă



al unuia dintre exegeții pe care scriitorul se baza. Esența textului este efectul devastator al eșecului; mai clar, al „trezirii” din autoiluzionarea că a existat o reușită.

În „?i era lună plină”, întâlnim același amestec de umor, de miraculos și tragism într-un topos labirintic ce aminteste de „Cavernele de oțel” ale lui Asimov. E același topos al satului basarabean dominat de mistica străveche și de magia tradițiilor. În vremea războiului rece, când frica este trăirea coplesitoare și definitorie, moartea subită a lui Leonid Ilici Brejnev provoacă o adevărată isterie prin anunțul unei iminente invazii a americanilor. Marcu Filipescu, în calitate de secretar al sovietului sătesc, cere DRAC măști antigaz. Ironia fină reliefează antinomia (cel puțin parțială) între mistic și masca antigaz. De aceea narațiunea glisează spre ilustrarea unei situații ridicole: „Pentru că oamenii foloseau masca cum le trecea prin cap, unii dormeau cu ea sub pernă, alții o luau la serviciu. Iar Vasile Boș se lăuda la bufet, după ce luase la bord câteva păhărele de rachiu, că și-o pune și atunci când face dragoste cu Vera, nevastă-sa. Pentru orice eventualitate, zicea el”.

Motivul măștii ca alter-ego al dedublării, ca tehnica de supraviețuire, al inexprimatului ca modalitate de a viețui, este omniprezent, într-o paletă diversă de ipostaze, în cele cinci texte. Măștile sunt aceiași

daimoni cu care se luptă omul simplu într-o societate condusă prin dictatură totalitară. Sunt vocile interioare ale individului însetat de libertate și dreptate care îl devorează pentru că se hrănesc cu lașitatea și culpabilitatea sa.

Pe de altă parte, ele reprezintă Big-Brother din „Anul 1984” al lui Orwell, varianta sovietică. Sunt atotputernice și se folosesc de niște breșe în conștiința eroului pentru a-l domina. În acest sens, scriitorul atestă stilistic descendența sa din I. L. Caragiale în „La hanul lui Mânjoală”. Astfel, colhozul este un spațiu în care demonicul transpare, comunismul promovând pierderea (sau vindecarea) propriei spiritualități prin refuzul ortodoxiei, deși se cunosc destule cazuri de lideri ai comuniștilor care au apelat în taină la persoane cu capacități paranormale pentru rezolvarea unor probleme.

„Timpuri cu serpi și șerpoaice” amintește de prozele lui Vasile Voiculescu sau Mircea Eliade, în care se revelează eresurile și credințele în metamorfozarea diavolului în strigoi ori spirite. Așa cum remarcă Nina Corcinschi, această proză conferă spațiului rural bucovinean „o forță aparte și un farmec ciudat”, evocând „moartea unei vârste”.

În „Cafeneaua de la Podul Înalt”, se regăsesc reformulate câteva bancuri sovietice, precum cel al aplicării ștampilei primăriei pe fesele amantelor. Planul oniric este aici un pretext pentru clamarea unei realități crunte: Dorin Pană îi relatează șefului său (nara-torul) un coșmar care îi revelează faptul că Iuliana, fosta iubită a lui Victor, a devenit amanta lui Liviu, un coleg de facultate al acestuia.

În afară de cea din urmă, prozele lui Nicolae Spătaru îmi amintesc de povestile copilăriei în care diavolul întruchipat în pisică nu este neapărat învingător, dar, sinuos cum e, lasă Binelui satisfacția unei victorii momentane, așa cum se întâmplă în „Mina din păraul cel mare”. Din această perspectivă, textele par prelegeri menite să inducă auditoriului convingerea că e înconjurat de o lume invizibilă, care însă acționează asupra lui și într-o anumită măsură îl stăpânește.

Structural, povestirile se dovedesc o țesătură abilă de planuri, de alternanțe real – fantastic concentrice ori supra-puse prin tehnica colajului, textură ce amplifică atmosfera de mister. Realismul bine redat, zăgărit clar, în enunțuri simple, e urzit cu un fantastic de tip magic, reinviat într-o narațiune de tip confesiv, a unui povestitor – personaje ce utilizează toate armele argumentației pentru a inocula ideea existenței unei para-lumi care ne controlează viețile.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

lubiarea este un sentiment care cunoaște diferite manifestări și trăiri. A fost elogiată de scriitori, cântată de diferiți interpreți de-a lungul timpului sub varii forme, trăită pe scenă de actori și în cotidian de omul simplu. Nu greșesc dacă spun că e un sentiment greu de definit, dar care apare în strânsă relație cu starea de fericire. S-ar putea discuta și scrie mult despre poveștile de iubire care au reușit să dăinuie în timp, iar scriitorul Alfredo Pérez Alencart și-a propus să descrie sentimentul nu pentru o iubită oarecare, ci pentru soția sa. *Una sola carne/ O singură carne* este o antologie bilingvă spaniolă-română, realizată de Carmen Bulzan, în care autorul propune cititorului perspectiva asupra iubirii carnale. După 25 de ani de căsătorie, Alfredo Pérez Alencart își analizează trăirile și afirmă cu tărie că femeia este *forța lumii*, o perspectivă interesantă care subliniază fidelitatea față de omul iubit, tendința acesteia de a-și proteja soțul și de a revărsa asupra lui o iubire maternă, dar dublată de desfățare.

În acest dialog al gesturilor de iubire tandră, afectuoasă, cuplul are revelația asemănării trăirilor cu cele ale primilor îndrăgostiți. Cei doi se simt binecuvântați de Dumnezeu și autorul analizează acest fior al împlinirii totale. Într-un discurs liric

Alfredo Pérez Alencart

O singură carne

• Editura „Magic Print”, 2017 •

ce se caracterizează prin simplitate și exprimarea deschisă, lipsită de pudoare a sentimentului, Alfredo Pérez Alencart trăiește plenar, pășește în viață încrezător alături de soția sa și este convins că împreună vor descifra una din marile taine. Am reținut poezia *Aici sau în altă parte: Cu un avânt/ – și în contralumina sacrificiului meu –/ voi desluși mistere.// Voi depăși/ marele miraj/ deja aducând claritate.// Si voi merge să locuiesc/ în profunzimea/ universului.// O navă de stele/ mă va întoarce/ în sânge și oase.// Și aici sau în altă parte/ se va uni trupul meu/ cu al tău. Chemarea iubitei seamănă în poezia lui Alfredo Pérez Alencart cu cea exprimată în *Cântarea cântărilor*, iar gesturile îndrăgostitului amintesc de omul biblic. Impresionează portretul pe care îl construiește în poezia *Lubită*. Aici, femeia este invitată să i se alăture *cu caravana ta de sensibilități*, iar bărbatul devine umil în fața ei: *Îți voi spăla picioarele/ în timp ce-mi vei unge pieptul/**

în casa/ ce-o vom ridica departe.

Sentimentul de iubire și starea de fericire sunt legate de universul intim și protector al casei, care le oferă celor doi stabilitate și echilibru emoțional. Spun asta pentru că Alfredo Pérez Alencart declară că sentimentul apartenenței reciproce se confundă cu ideea de țară. Direct, renunțând la declamație, sincer, el îi spune soției: *Am ajuns să înțeleg că,/ în această lume,/ adevărata mea țară/ o găsesc/ pe harta trupului tău.// Nu e altă țară/ ca dăruirea ta,/ nici altă lume/ ca această dragoste.// În îmbrățișarea dragostei/ e tara. Iată ce interesant este conturat spațiul. La început, acesta era delimitat la casă, iar pe măsură ce se consolidează cuplul, spațiul se lărgeste, devine țară. Autorul propune aici o discuție interesantă despre iubirea pentru o persoană care îl transformă pe îndrăgostit. Astfel, acesta ajunge să iubească nu numai persoana de lângă el, ci întreg universul acesteia.*

Alfredo Pérez Alencart afirmă că a *iubi nu e treabă ușoară*. Deja discursul liric se complică. Aflat într-un spațiu nocturn, romantic, cuplul de îndrăgostiți trăiește plenar. Cu teama că *fericirea este un meteorit* și clipa – trecătoare, iubitul simte că devine un messenger al tuturor soților care iubesc sub acest impuls instinctual, trăind *curata bucurie de a ne iubi femeia*. El are tăria să afirme că starea de bucurie trăită alături de soție are origine divină.

Într-adevăr, lumea s-a născut din iubire și aceasta se manifestă în cotidianul banal, unde poate avea rol salvator: *Mi-ai fost trimisă pentru a evita naufragiul cotidian/ și din el îți dau un sărut ingenuu,/ în timp ce sar în căutarea ziarului*. Tihna căminului este cea care conferă o altă stare, împlinirea. Născut în Peru, Alfredo Pérez Alencart s-a stabilit de 25 de ani în Spania, la Salamanca, unde a venit pentru studiile doctorale. Și-a descoperit rădăcinile europene, iar discursul liric pe care îl propune cititorilor români prin această antologie este aparte prin trăiri, percepții, rostire; o lectură interesantă, cu un mesaj care poate fi înțeles doar de cei care simt la fel.

Gabriela GÎRMACEA

Gheorghe IORGA

Un paradox al poeziei moderne: minimalismul sintactic

O privire critică lipsită de prejudecăți, fie și simplificatoare, asupra literaturii franceze din secolul al XIX-lea, poate explica, printre altele, schimbarea de paradigmă ce afectează creația artistică după Revoluția din 1789. Ce vedem în noul peisaj marcat de o altă mentalitate de a interpreta lumea? Pe de o parte, o relativă cădere a teatrului, provizoriu asimilat, în ciuda lui Beaumarchais, supraviețuirii Vechiului Regim. Pe de altă parte, o ruptură cât un divorț, ce se agravează în timp, între prozatori și poeți, între ceea ce „spun” textele în proză (mai ales în proză narativă) și textele poetice. Există, la începutul secolului, percepția că proza, în toate formele ei (inclusiv în cele marcate de literaritate), este în deplin acord cu viața oamenilor, cu dinamica socială, cu raporturile de forță care-i construiesc istoria, în timp ce poezia pare oarecum decalată: este regresivă în privința multor aspecte, dar nearmonizată, într-adevăr, cu realul, cultivă o literaritate proprie. Reducând lucrurile de dragul demonstrației, proza este prezentul și realitatea, iar poezia, trecutul, un gen de suprarrealitate. Putem estima că în secolul al XIX-lea se inventează sau se reinventează proza, mai cu seamă proza narativă și romanească, și că această descoperire, susținută de dorința căutării unei creații totale, produs al fuziunii diferitelor genuri și arte (unul dintre elementele mitologiei romantice), e profund legată de schimbările politice, sociale, economice, ce înlesnesc Franței (și Europei occidentale) să treacă prin salturi bruște, de la o epocă la alta. De la un peisaj rural la un peisaj urban, de la o economie bazată pe agricultură la o economie preindustrială, de la o societate aristocratică și controlată de religie, la o societate burgheză triumfătoare. Și, nu în ultimul rând, poporul „intră” în literatură! Așa ne explicăm, printre altele, explozia creației romanești din primii ani ai secolului. Prezentul se citește în proză, nu în poezie, iar viitorul pare că se naște acum. Reinnoirea, reorganizarea formelor literare, e comparabilă cu inventarea sau reinventarea epopeii în vârstele vechi ale literaturii. Cât privește poezia, lucrurile sunt cu mult mai complicate. Într-adevăr, poezia primilor ani, incluzând aici și pe aceea a primelor culegeri aparținând așa-zisilor poeți romantici, rămâne, aproape în întregime, prin limbă și prin formele ei stilistice, o poezie „clasică”. A fost nevoie de publicarea, prin 1819, a poeziilor lui André Chénier, departe de a fi revoluționare, ca să țâșnească „Meditațiile poetice”, volumul lui Lamartine, primul „flor nou”, încă foarte discret. Cu atât mai mult, cu cât e vorba despre o poezie discursivă (politică, filozofică, religioasă), preocupată de elocvență și de didacticism.

Formele unui lirism debarasat de orice strat intelectual și retoric nu apar decât întâmplător și va trebui să așteptăm a doua generație de poeți, cea parnasiană, cu filiația Baudelaire, și cea a lui Nerval sau, dacă nu, a lui Lautréamont, ca să vedem apărând concepții noi despre poezie și creații hrănite direct de romantismul german ori versiuni diverse a ceea ce se va numi, mai târziu, poezia pură, de fapt, poezia modernă. Dacă nu ne înșală judecata critică, e cu mult mai mare distanța estetică dintre Lamartine și Nerval sau Baudelaire decât între aceștia din urmă și René Char sau Yves Bonnefoy...

Transformările poeziei franceze în secolul al XIX-lea se manifestă în mai multe direcții. Mai întâi, poeții își descoperă progresiv ambiția, devenită în scurt timp o profesiune de credință, de a pune poezia pe care o scriu în centrul lumii, unde comunică, printr-o stranie relație, elementele universului. Visează să facă din poet vocea vocilor universului. Muncesc din greu pentru a permite poeziei să accedă la esențele pure. Interesul pentru limbaj devine o obsesie. Cei mai importanți poeți înțeleg repede că limbajul e marea miză nu numai a supraviețuirii poeziei,

ci și a reinventării și înfloririi ei. Cea dintâi provocare a înnoirii limbajului e, în mod oarecum neașteptat, lexicul: pătrunderea, virtuală, a totalității lexicului francez în scrierea poemului. Această schimbare de paradigmă se sprijină pe redescoperirea de către Diderot, Rousseau, Chateaubriand și alții a limbajului naturii, a trupului, a lucrurilor – naturale și fabricate – și conduce la redescoperirea metaforei ca figură de stil centrală a punerii în relație. Marcel Raymond a fost primul care, în paginile introductive ale cunoscutei lucrări „De la Baudelaire, la suprarrealism”, reflectează, în legătură cu Baudelaire, asupra redescoperirii, prin a doua generație a romantismului francez, a principiului universalei analogii ca motor central al creațiilor poeziei moderne, cu precădere în opera urmașilor lui Baudelaire în Franța, Verlaine, dar mai ales Mallarmé și Rimbaud. A doua provocare constă, neîndoind, din lupta cumplită cu sintaxa și cu versul. Fără să intrăm în amănunte de istorie literară, trebuie să remarcăm că cele două evoluții nu sunt sincrone. Prima și a doua generație romantice redeschid, într-adevăr, în poezie, aproape toate izvoarele lexicului, dar

rămân oarecum reticente când e vorba să facă loc lexicului familiar și popular. Baudelaire însuși nu face, în sensul celor de mai sus, pasul decisiv: retorică și sintaxa poetică sunt, schimbând ceea ce e și de schimbat, de extracție mallherbiană! De-abia generația de poeți ieșiți din ...“mantaua” baudelairiană, Mallarmé, Verlaine și Rimbaud, va pune în inima poemului căutarea unei alte sintaxe, ceea ce va însemna inventarea altor formule poetice. Acești poeți, și nu alții, Mallarmé, în primul rând, care e și singurul creator conceptual, sunt adevărații inventatori ai limbii poetice moderne, ceea ce dă poeziei adevărul propriu și radicalitatea – o revoluție esențială prin care pătrund, în text, obscuritatea și ambiguitatea. Coextensiv acestei elaborări, prin sintaxă, a noii limbi a poeziei, limbă în interiorul limbii franceze, preocuparea pentru prozodie (metrul și strofa), pentru poemul ca organism, ca spațiu și ca închidere, va apărea, de acum înainte, drept una dintre componentele esențiale ale acestei transformări fundamentale. Pentru aceste motive, poezia contemporană prezintă un număr de trăsături ce o identifică și o califică: e o formă de discurs care pune

accentul pe emițător, pe eu-suport, explicit sau indirect, al mesajului, pe ceea ce Roman Jakobson numea *funcția emotivă* sau *expresivă*; temporalitatea poemului este – a fost dintotdeauna – prezentul: actualitatea poemului se încarnează încontinuu (chiar dacă poemul convoacă și combină alte temporalități, acestea sunt dependente de prezent, timpul fundamental de referință); enunțul se caracterizează printr-o insistență specifică asupra formei înseși a mesajului, vizând prin urmare *funcția poetică*, în aceeași terminologie a lui Jakobson; în sfârșit, iar acum atingem un punct decisiv, enunțul poetic e marcat printr-o exploatare sistematică a ambiguităților și subtilităților limbajului, ambiguități sintactice și semantice. Ca să înțelegem acest element esențial al modernității, e necesară o paranteză. Ambiguitatea e o maladie a gândirii și a limbajului spontan; rolul gramatic și tocmai acela de a dezambigua limbajul, iar subiectul vorbitor vizează chiar acest rezultat (cel puțin, locutorul conștient, care caută să-și controleze discursul). Dimpotrivă, în discursul literar, mai cu seamă în cel poetic, ambiguitatea e o decizie lingvistică, activitatea locutorului sau a autorului unui mesaj scris e de a utiliza mijloacele semanticii și ale sintaxei pentru a reintroduce maximumul de ambiguitate compatibil cu maximumul de inteligibilitate. În ceea ce ne privește, nu credem, în general, în prezența ambiguității în literatură. E adevărat, în exercițiul cotidian al unei limbi, ambiguitatea e frecventă, dar asta ține de folosirea necontrolată a vorbirii obișnuite; e ca și cum te-ai situa deasupra limbajului. Dar în literatură, cu precădere în cea scrisă, primul efect al înclăștării superioare cu limba e de a nu lăsa loc niciunui fel de ambiguitate. În cel mai bun caz, ambiguitatea se relevă de la o privire superficială aruncată asupra unui univers lingvistic concret, pe care încă nu-l cunoaștem, univers ce, în poezie, se prezintă, pe scurt, prin atâtea conotații. Oricum, în poezie, dacă există ambiguitate (i-aș spune, mai degrabă obscuritate sau emetism), aceasta nu e niciodată o greșală a... sintaxei!

Revenind, cu cât limbajul poemului face jocul ambiguităților și anomaliiilor semantice, cu atât sintaxa devine minimală, iar uneori, discursul poetic e chiar asintactic. Dacă am compara cu atenție niște texte poetice din secole diferite (de exemplu, Pierre de Ronsard – secolul al XVI-lea, Charles Baudelaire – secolul al XIX-lea, Yves Bonnefoy – secolul al XX-lea), am observa cum discursul poetic parcurge drumul de la o vârstă hipersintactică la o vârstă a minimalismului sintactic, ce afectează și poezia contemporană, cel puțin pe principalii săi reprezentanți...



© Victor Cuzmenco – Cest

Dimitrie-Ovidiu BOLDUR

Strămoșii mei - eroii

Tânăra generație pierde, din ce în ce mai mult, legăturile cu generațiile mai vechi și cu istoria națională. În ultimele decenii se resimte o diluare a identității naționale și a sentimentului patriotic.

Mult discutatul *Centenar al Marii Uniri* este o bună ocazie de a restabili legăturile cu istoria și de a valorifica aspecte omise în cei 100 de ani care au trecut de la *Marea Unire*, un an cu profunde reverberații în istoria noastră națională.

În luna februarie a anului 2017, Direcția Județeană pentru Cultură Bacău a inițiat un *proiect educațional* cu un profund caracter social și educativ, propunându-și să trezească dorința tinerilor de a cinsti eroismul soldaților căzuți în Marea Război și de a prețui jertfa străbunicilor. Printre partenerii implicați regăsim specialiștii de la Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, cei ai Serviciului Județean al Arhivelor Naționale, filiala Bacău și, nu în ultimul rând, profesorii de la Inspectoratul Școlar Județean Bacău, sub coordonarea căruia sunt școlile gimnaziale, liceele și colegiile naționale din județ. Scopul general al parteneriatului îl reprezintă desfășurarea de proiecte comune, prin abordarea diferențiată a desfășurării evenimentelor istorice și activităților nonformale, idealul fiind acela de a educa tinerii în vederea promovării valorilor naționale, a sentimentului de patriotism și a coeziunii sociale, deteriorate din cauza nivelului scăzut de trai și a influenței diversilor factori socioculturali.

Deși pe site-urile Direcției Județene pentru Cultură Bacău și pe cel al Inspectoratului Școlar Județean Bacău a fost desemnat *proiectul educațional* cu titlul „Centenarul Unirii. Strămoșii mei - eroii”, schema *Arborelui genealogic* și *Protocolul de colaborare* instituțional, precum și informații privind activitățile proiectului, fiind, astfel, asigurat accesul tuturor partenerilor implicați din unitățile de învățământ preuniversitar ale județului Bacău - surprinzător a fost numărul redus de participanți.

Inițial, și-au anunțat participarea, prin profesorii coordonatori, elevii de la Școlile Gimnaziale „Spiru Haret” Bacău, „George Bacovia” Bacău, „George Călinescu” Onești, „George Enescu” Moinești, Nr. 1 Orbeni, Nr. 1 Mânăstirea-Cașin și Berești-Tazlău, precum și colegiile

tehnice „Dumitru Mangeron” Bacău și „Gheorghe Asachi” Onești. La final, școlile din Moinești și Berești-Tazlău, precum și colegiile tehnice nu au mai participat în cadrul proiectului, cu toate că au fost identificate persoanele din instituțiile partenere care contribuiau la reușita proiectului și a fost respectat în totalitate calendarul propus profesorilor respectivi.

Fiecare elev înscris în proiect a fost încurajat să afle numele străbunicilor eroi participanți la Primul Război Mondial, răniți, dispăruți sau căzuți la datorie. Toate acestea trebuiau cuprinse într-o *Cronică de familie* editată de fiecare elev, cu o scurtă descriere a evoluției familiei, începând cu sfârșitul secolului al XIX-lea/prima jumătate a secolului al XX-lea și până în prezent. Prin această *cronică* s-a dorit, în special, scoaterea în evidență a informațiilor personale, referitoare la membrii familiei care au dat dovadă de eroism pe fronturile din anii 1916-1918.

Copiii au avut posibilitatea de a identifica și colecționa medaliile și decorații, imagini, scrisori, fotografii sau alte obiecte provenite de pe front. Cu ajutorul noilor tehnologii informatice puteau să stocheze amintiri și povestiri de la bunici și străbunici. Iar încununarea muncii, în viziunea inițiatorilor, o reprezenta alcătuirea unui *Arbore genealogic* al propriei familii.

Implementarea proiectului în școlile participante, documentarea realizată de elevii în arhivele proprii, în arhivele publice, în biblioteci și muzee, pe întregul parcurs al semestrului al II-lea din anul școlar 2016-2017 și al unei mari părți din semestrul I din actualul an școlar, a avut, într-adevăr, ca finalitate conceperea și editarea *Cronicii de familie* și a *Arborelui genealogic*. Câțiva dintre elevii (și profesorii) împătimiți de muza Clio au colecționat medaliile, fotografiile, brevete și certificate de naștere ale străbunicilor eroi.

Derularea unui asemenea proiect nu ar fi fost posibilă fără sprijinul necondiționat al profesorilor de la școlile evidențiate din municipiul Bacău sau de la cele din Onești, Orbeni și Mânăstirea-Cașin. Cu ajutorul colegilor muzeografi și arhiviști, alături de toți profesorii implicați, proiectul a ajuns în faza sa finală, cea a organizării unei expoziții cu cele mai reușite lucrări concepute de elevii din ciclul gimnazial.

Iar manifestarea are drept gazdă binevoitoare Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, în aleasă zi de sărbătoare, 1 Decembrie 2017. Obiectele tridimensionale, *Cronicele de familie* și *Arborii genealogici* sunt expuse pe simeze și vor intra, prin poveștile și legendele despre străbunici, în *Anul Centenarului*.



• Dionis Puscuta - *Compoziție*
Premiul Primăriei municipiului Chisinau

Pr. Constantin GHERASIM

Darul

Au mai rămas șapte zile. E din ce în ce mai rece; și pe străzi, și în case, și pe chipurile oamenilor. Privesc pe geam strada împoșonată în felurite culori, apoi revin la ochelarii lui aburiți și la ochii mărunți care-mi sfredelesc sufletul. Știu! Se apropie sărbătorile de iarnă! Năvălesc peste noi acele zile când ne aruncăm în hăul consumismului, încuviințați că spiritul gregar ne va ține în brațele lui uscate, fără să ne scape în prăpastie. E momentul acutizării unor stări, altminteri zăcând într-o letargie molipsitoare, care motivează pe unii să ofere cadouri, pe alții să scrie despre daruri continuând teoriile mausiene. Evident, nu înainte de a irosi, intelectuali sau oameni simpli, în fața vitrinelor sau a standurilor, ore sau chiar zile, orbecând printre rafturile înșeșate cu mărfuri.

Îmbrăcat cu același pardesiu negru, pe care-l poartă de ani buni, „all season”, Mihai vrea să vorbim. Prezența lui m-a surprins, pentru că l-am zărit intrând în biserică în urmă cu mai bine de jumătate de ceas și credeam că apoi va pleca acasă. „Dacă deranjez, pot să mă stau afară. Nu mă grăbesc”, îmi șoptește, tușind în batistă, cu privirea ținută parcă de icoanele de deasupra bibliotecii. Știu că le simte aproape, iar prezența lor îi transfigurează în mod vizibil chipul umbrat de suferințe, așa cum pe alții, probabil, îi desfigurează privitul la rafturile cu promoții din malluri sau supermarketuri.

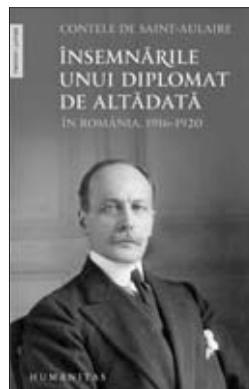
De obicei, când mă vizitează, începe să povestească fie despre greutățile oamenilor, fie despre unii sau alții, întâlniți pe străzile din cartier. Cu vocea tremurândă, își amintește o întâmplare cu arhimandritul Iustin. „Mi-a fost duhovnic, în tinerețe, când mă duceam cu mama la mânăstire. Am și o iconiță cu semnătura părintelui!”. Când pronunță numele, apasă pe piept, cu două degete, aplecând capul spre stânga. Păzește icoana cu strășnicie în buzunarul din dreptul inimii. Mihai nu este bătrân, deși părul se dezvăluie pe sub șapcă asemenea zăpezilor de pe Ceahlău. A albit în ultimii cinci ani, după moartea mamei, pe care a îngropat-o cu ajutorul celor șase-șapte vecini de pe scara blocului. A rămas singur. Iese rar din casă, cât să mai viziteze biserica și să spună o rugăciune în fața iconostasului. L-am găsit adesea în fața icoanei Maicii Domnului. Se roagă cu glas șoptit minute bune. Mereu, văzându-l, mă cuprind o compasiune soră cu sentimentul zădărniciilor lucrurilor din această societate. Ce familie minunată a fost, ce mamă a avut... Mi-a refuzat sprijinul, explicându-mi că e mulțumit cu ceea ce are. „Căutați familii care au copii necăjiți, oameni bătrâni și singuri. Eu mă descurc.” Ba chiar îmi dă de înțeles că ar vrea să mă dăruiască. Nu icoane, pentru că le-a împărțit pe toate cu următoarea rugămintă: „Să vă amintiți de mama!” Acum ar vrea să doneze pendulul din sufragerie. M-a lămurit că timpul lui nu se mai potrivește cu cel al lumii în care trăiește.

Și mă roagă să-i fac o favoare. Nu pentru el, ci pentru un văr. Îmi dă amănunte, îmi explică situația. Vorbește calm, accentuează unele detalii despre viața grea. Ruda respectivă e cam de o vârstă, om gospodăru, căci a fost patron cândva. Ba îmi menționează la sfârșitul prezentării, a fost și șofer. Adică ar face orice să se poată angaja. Are familie numeroasă și se descurcă anevoios. Acum îl văd pe Mihai nu ca pe acel om modest, rugător, ci ca pe un veritabil promotor al milosteniei. „Hai să facem o treabă bună, durabilă. Hai să facem o faptă bună adevărată. Hai să fim creștini de sărbători!” ar fi mesajul lui. De ce nu a venit ruda respectivă? Mă duce gândul, însă nu apuc să-mi zic părerea. Mihai știe ce vrea sau ce înseamnă bucuria sărbătorii. Într-o lume suferind de impotență festivă, există cadouri care nu pot fi refuzate. Iar Mihai știe unul dintre acestea. Îmi promit că o să fac tot ce îmi stă în putință să-l ajut. Mi-a zămbit fericit, mi-a mulțumit și a ieșit. L-am urmărit cum pleacă, pășind apăsător, de parcă ar vrea ca urma pașilor să rămână înscrisă acolo, în zăpadă, pentru totdeauna. Să văd și mâine că el a fost pe aici.

Asta a fost ieri. Astăzi, e ajunul Crăciunului, iar eu am urcat la apartamentul 39. Pentru Mihai a început Crăciunul. Dincolo de sticlă, de vitrine și de oameni.

Ionel SAVITESCU

Călători și diplomați străini despre România



Din câte se pare, informațiile și cărțile despre România, oferite de străinii care au petrecut ocazional sau au zăbovit mai mult timp în țara noastră, sunt inepuizabile. Dacă spre sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui de-al XIX-lea au sosit în Principatele Române refugiați francezi (un prim val după 1789, apoi, după 1815), tot în cursul aceluși secol a existat moda ca în marile familii boierești să se afle profesori și guvernante străine care se ocupau de educația și învățarea limbilor străine de către odraslele boierești. Mulți astfel de dascăli s-au stabilit definitiv aici, dând la iveală volume de impresii, care, evident, se citesc cu interes. În sfârșit, multe dintre aceste volume au fost republicate la diverse edituri. Bunăoară, Humanitas a dat la iveală în colecția *Vintage* pe Richard Kunisch, Patrick O'Brien, James William Ozanne, Maude Rea Parkinson, James O'Noyes, Paul Morand. De astă dată, avem în fața noastră cartea canadienei Ethel Greening Pantazzi* (1880 - 1961), care printr-o întâmplare fericită devine soția comandorului de marină Vasile Pantazzi (n. 1871, Basile, în carte B.), încât Ethel mărturisește: „*Cât de neașteptată este viața! Cine și-ar fi putut închipui, când am plecat în acea lungă călătorie în jurul lumii, că B. în colțul lui de lume, departe de Canada, pornea și el la drum? Câte sute de detalii, aparent triviale, par să fi lucrat pentru a face să ne încrucșăm drumurile la Cairo!*” (p. 98). Spre Hong Kong au călătorit împreună, se despart, apoi s-au reintâlnit la Tokio, iar un vizionar negru le-a prezis căsătoria, încât Ethel mărturisește: „*Îi spun mereu lui B. că mă flatez singură că am fost atât de inspirată să mă nasc în Canada și să mă mărit aici!*” (p. 90). Impresiile despre România sunt reunite într-o carte apărută în 1921, ca urmare a unei șederi de un deceniu (1909 - 1919), volum segmentat în două părți: **Lumini**, ce conține 13 capitole, și **Umbre**, ce însumează 12 capitole. Provenind dintr-o familie de emigranți englezi în Canada, Ethel Greening se va acomoda rapid cu viața din România, fiind întrucâtva interesată de istoria noastră, „*o insulă de latinitate într-o mare slavă*” (p. 22), îi descrie pe români din punct de vedere fizic, beneficiază de ospitalitatea lor („*aceasta fiind, cred, un obicei turcesc*”, p. 26), îi invocă pe Ștefan cel Mare (întors dintr-o bătălie fără a fi învingător, nu este primit de mama sa, fără a se menționa legenda istorică a lui D. Bolintineanu), Mihai Viteazul (capul voievodului este depus la Mânăstirea Dealu), domniile fanariote. Așadar, nu știm ce studii făcuse Ethel Greening, dar din scriitura acestor note, din emiterea unor judecăți de valoare și a unor comparații cu pictorii renașcențiști Murillo și Fra Angelico, din considerațiile asupra celor văzute în România, inclinăm să credem

că autoarea avea o bună educație și instrucție școlară, iar după cum reiese de la paginile 22 și 218, vorbea și franceza. La Odessa deprinde puțin rusă. Fire sensibilă, sociabilă, se integrează perfect în societatea orașului Galați, localitate în care și-a petrecut primii șapte ani ai șederii în România, deprinde, deși cu greșeli, să vorbească românește, este interesată de tradițiile și obiceiurile românești de nuntă, de botez, de înmormântare, și crede că, de pildă, coliva datează din vremea dacilor. Notează felul cum se sărbătorea Crăciunul și Anul Nou, Boboteaza și scoaterea Sfintei Cruci din Dunăre. Nu sunt omise zilele Babelor și reminșcențele magice printre oamenii din popor. Urcând la bordul monitorului **Lascăr Catargiu** condus de B., remarcă politețea și bunățatea echipajului, alcătuit din oameni din popor. Trecând prin Cahul, face observații asupra localității și a componenței etnice a populației, la fel la Sulina. La Galați („*Galații au un farmec aparte*”, p. 87) este impresionată de biserică, „*Sfânta Vineri*”, deși rasă și refăcută, aici păstrându-se o iocană făcătoare de minuni, de baia turcească, apreciată și de B. („*deși este foarte plimbat și cosmopolit*”). Se deplasează în excursii în diverse localități din țară. Călătorește pe Dunăre de la Budapesta la Galați, remarcând Turnu-Severin „*cel mai frumos oras de pe această rută*” (p. 99). Petrece un Crăciun la un conac de lângă Tecuci, aminteste de Jean Crissovloni, mare proprietar în Ghidigeni, și este contrariată de opulența reședințelor boierești, în contrast cu sărăcia și ignoranța celeilalte părți a populației din România (p. 101). În fine, remarcă unitatea limbii române. Pătrunde în elita societății românești, se bucură de prietenia prietesei Cantacuzino, este invitată la Curtea regală, Carmen Sylva vorbindu-i într-o „*engleză încântătoare*”. Constată viața scumpă din București, îl citează pe scriitorul american Sallus care remarcă că în București mănăcarea este mai scumpă decât la Madrid, explicabil prin rafinamentul culinar. Nu îi scapă frumusețea și eleganța femeilor, care puneau accentul pe toalete chiar dacă aveau locuințe modeste. Temperamental, românii sunt apropiați de italieni, le reproșează lipsa activităților fizice; în schimb, au pasiunea călătoriilor „*dar preferă să se îndrepte către Vest*” (p. 91). Printre atracțiile bucureștene se numără opera, concertele, expozițiile de artă, seriile muzicale. Îi menționează pe Nicolae Grigorescu, Ioan Kalinderu, Anastase Simu; în sfârșit, este amintit Tezaurul de la Pietroasa, a cărui primă descriere științifică este făcută de Alexandru Odobescu. În România, Ethel Greening îi naște pe cei doi copii: Barbu Victor Gordon (1912 - ?) și Sybil Oltea Yvonne (1914 - 1983). Este vizitată de sora mezină Constance. Încep războaiele balcanice, după

Sarajevo începe Marele Război. Moartea lui Carol I (după 50 de ani de domnie, p. 122, de fapt, 48 de ani), o impresionează: „*Un sfârșit tragic pentru o viață de străduințe continue!*” (p. 122), urmată de a reginei Carmen Sylva, încheie o epocă, dar deschide o nouă etapă, când Ferdinand hotărăște să lupte alături de Antanta. Însă Ethel Greening Pantazzi este sceptică în privința României: „*Tare mă tem că România nu va fi în poziția de a ajuta efectiv și că se poate dovedi un lanț prins de picioarele Aliaților!*” (p. 159). Curând, armata română se confruntă cu primele eșecuri, oficialitățile, guvernul, familia regală părăsesc Capitala, care este ocupată de armata germană, încât lipsurile și nesiguranta vieții se accentuează. Capitala este bombardată de aviația germană, circula zvonuri teribile despre represaliile puse la cale de către germani asupra populației civile, iar perspectiva unei ierni grele va accentua suferința oamenilor. Plecarea lui B. la Odessa, la început privită favorabil, va cunoaște multe peripeții, datorate, în parte, revoluției ruse a cărei influență se va răsfărânge și asupra soldaților români, care protestau contra regelui Ferdinand și a ofițerilor. Sosirea lui Rakovski la Odessa sporește angoasa locuitorilor. Viața devenise extrem de scumpă, banii, bijuteriile se ascundeau, B. este ridicat de bolșevici, iar după ce-l vizitează la închisoare, Ethel scrie: „*Suntem atât de afundați în miez și suferință, încât orizontul nostru se limitează la următoarele câteva ore!*” (p. 231). În sfârșit, soșirea la Odessa a ofițerului canadian Boyle contribuie la aducerea în țară a unei părți din tezaurul depus la Moscova și la salvarea lui B. Ulterior, colonelul Boyle a încercat,

fără succes, să o aducă în România pe țarina Maria Feodorovna, mama lui Nicolae II. După multe întâmplări neprevăzute, Ethel revine la Galați unde constată cu insatisfacție lipsurile, distrugerile și starea precară a oamenilor, iar despre germani scrie: „*Rapacitatea cu care au pus mâna pe bogățiile României este o dovadă a lipsei tuturor celor necesare în propriile lor case!*” (p. 282). În pofida dificultăților, Galațiul rămăsese un oraș ospitalier, apreciat ca atare de Ethel. Trece prin Iași, apoi revine în București, în locuința lor, pe care o găsește într-o stare deplorabilă, avariata și degradată. Plecarea la Paris, unde B. este numit într-o comisie a Tratatului de Pace, încheie un volum captivant ce se citește cu interes. În extremis, semnalăm la pagina 162 că acele patru versuri despre care se scrie în subsolul paginii că sunt din poezia **Noi** de George Coșbuc, sunt, de fapt, de Octavian Goga. Setul de fotografii de epocă completează o restituire necesară.

O a doua carte consacrată României aparține contelui Charles de Saint-Aulaire**, diplomat francez care a stat în țara noastră în anii Primului Război Mondial (1916-1920). Dintr-o notă asupra ediției aflăm că inițial volumul a apărut în 2003 sub titlul de **Confesiunile unui bătrân diplomat**. Actualul titlu și subtitlul aparțin editurii. În ceea ce privește ediția de față, cartea beneficiază de Introducerea dlui Mihai Dim. Sturdza și este structurată în opt capitole și o anexă. Introducerea este, așadar, o utilă trecere în revistă a vieții și activității contelui de Saint-Aulaire (1866-1954), diplomat de carieră, aparținând unei vechi familii franceze din secolul al XV-lea, din Bretania, stabilită, ulterior, în Périgord. După studii solide,

Saint-Aulaire este admis în Ministerul de Externe francez, manifestându-și antipatia față de Germania, asupra căreia dorea o revanșă, după eșecul Franței din 1871, și îndeplinește misiuni diplomatice în diverse țări din America Latină, în Europa și în Nordul Africii. În fine, în mai 1916 este numit ambasador la București înlocuindu-l pe Jean Camille Blondel, care rămâne în România. Relevant e faptul că Saint-Aulaire este autorul unor biografii – Richelieu, Talleyrand, Mazarin – și al unor cronici politice, totodată stabilind, ca mai târziu Alain Besançon, o paralelă între nazismul german și comunismul sovietic. Deși apărute în 1953, aceste memorii ale contelui de Saint-Aulaire ajung în România destul de târziu, fapt ce l-a determinat pe Mihai Dim. Sturdza să scrie spre finalul Introducerii sale: „*Bineînțeles, autoritățile comuniste nu aveau niciun interes să aducă în atenția publicului român apariția unei cărți care vedea nu numai talentul, erudiția, stilul remarcabil al autorului unei cronici atât de vii și de pătrunzătoare a vremurilor prin care trecuse, dar care explica și rolul nefast al Rusiei – fie ea imperială sau bolșevică – într-unul din momentele de mare încercare ale istoriei noastre!*” Așadar, Saint-Aulaire este numit ambasador al Franței la București, cu misiunea de a scoate România din tabăra Puterilor Centrale, să o mențină în neutralitate sau să o alipească Antantei. Sunt dezbătute astfel chestiuni politice de culise și militare, unde nu erau excluse incompetența și nepriecerea. Saloanele elitei franceze erau dominate de Anna de Noailles și Elena Văcărescu, ambele de origine română. În sfârșit, pentru a ajunge la București i-a trebuit lui Saint-Aulaire un ocol de 50 de zile, traversând mai multe țări, făcând considerații asupra Germaniei (pp. 46-47) și a Rusiei („*La Tornio, oraș la granița Finlandei, la marele nostru aliat, țarul tuturor Rusiilor, am fost primiți ca într-o țară dușmană*”, p. 47). Cercetarea pașapoartelor, lipsa poliției, controlarea bagajelor, toate i-au displăcut: „*Cu credința ce o avusesem în alianța rusească, suferam cumplit. Mă consideram prost răsplătit pentru serviciile ce-i adusesem, nu fără oarecare risc, în timpul misiunii mele la Viena!*” (p. 47). Luând parte la un prânz oferit de ambasadorul Maurice Paléologue, la care participau și

doi miniștri ruși, Saint-Aulaire află că Rusia profită de slăbiciunea Alianților și le smulsesse promisiunea de a-i da Constantinopolul și să anexeze România, iar mai la vale, Saint-Aulaire scrie: „Am întrezărit primul indiciu al unui plan secret de împărțire a României, negociat în plin război între statele – majore rus și german” (p. 95), deși cele două țări se aflau în alianțe diferite. În sfârșit, sosirea în România l-a uimit: deși țară aflată într-o tabără rivală, Saint-Aulaire este primit ca un aliat, prieten, frate. Se cântă Marseillea, toată lumea vorbea bine limba Francei: „Niciodată, nici la antipodi nu m-am simțit atât de străin ca în Rusia. Niciodată, nici în Franța, nu am respirat atâta dragoste pentru Franța ca în familia acestui șef al unei gări mici din România, al cărei nume nici nu mi-l mai amintesc.” (p. 51). Întâlnirile cu Ion C. Brătianu, discuțiile purtate îi confirmă și îi întăresc convingerea lui Saint-Aulaire că premierul român este „unul dintre cei mai mari oameni de stat ai generației sale, mai mare decât «cei trei mari» Wilson, Lloyd George și Clemenceau. Nimic mai firesc: țârlor mici le sunt sortiți oameni mari” (pp. 54-55). Din păcate, în 1927, țara a pierdut pe doi dintre făuritorii României Mari: regele Ferdinand cel Loial și Ion C. Brătianu. Tot în 1927 s-a stins savantul Vasile Pârvan. Intrarea României în război – 27 august 1916 – de partea Antantei cu toată împotrivirea lui Marghiloman și a lui P. P. Carp, care le urează să fie învinși, determină reacții furibunde în tabăra Puterilor Centrale, iar curând Capitala este atacată de trupele germane, ocazie de a constata inexistența aviației române, deși câțiva pionieri ai aviației mondiale (Vuia, Coandă și Vlaicu) erau români. Turtuacia (24 august - 6 septembrie 1916) este un **Charleroi românesc**. În fine, sosirea Misiunii Militare Franceze conduse de generalul Berthelot redă încrederea armatei române. Rușii trimit și ei o misiune militară condusă de generalul Belaev, cu scopul de a împiedica „reusita misiunii franceze” (p. 93). Ocuparea Bucureștiului de către Mackensen (6 decembrie 1916) a determinat un mare exod la Iași, oraș ce devine o capitală supraaglomerată ce se confruntă cu dificultăți sporite și cu o iarnă extrem de aspră: „Nici o altă țară belligerantă nu a cunoscut în același timp, ca România, foamea, frigul, tifosul, ocupația – dubla ocupație: aceea a dusmanului, neamul, și aceea mai înfricoșătoare a falsului aliat, rusul” (p. 103). Surprinde faptul că trupele germane au îngropat substanțe toxice care puteau afecta orice formă de viață. Însă despre corectitudinea lui Mackensen aflăm numai cuvinte de laudă din amintirile lui Constantin C. Giurescu și ale Sabinei Cantacuzino. La Iași, Saint-Aulaire constată comportamentul rușilor „și mai brutal decât

dusmanul” (p. 104). Materialele sanitare și acelea destinate armatei române trimise de Alianți erau reținute de trupele rușești. În fiecare dimineață se ridicau de pe străzile Iașiului cadavrele celor decedați din cauza gerului năprasnic. În pofida acestor dificultăți extreme, Regina Maria se remarcă prin devotamentul cu care îi îngrijea pe soldații răniți din spitale: „Regina Maria a intrat în război așa cum se intră în cinul călugăresc. S-a claustrat, renunțând la tot ce era lumesc pentru mântuirea țării ei, a dinastiei ei, și a cauzelor sacre care îi uneau atunci pe Alianți” (p. 157). Incredibil, soldații ruși au aclamat-o pe Regina Maria: „Ah! Dacă am fi avut o împărăteasă ca tine, am fi păstrat-o și am fi murit pentru ea” (p. 160). Mizeria și suferința locuitorilor din Iași contrastau cu opulența în care trăia armata rusă, mai prietenoasă cu inamicul german decât cu aliatul român. Totuși, Saint-Aulaire va observa în primăvara anului 1917 blândețea soldaților ruși încartiruiți în satele românești (p. 135). Vara anului 1917 a adus schimbări pe frontul din Moldova, germanii fiind învinși la Mărășești, Mărăști și Oituz, dar nu e mai puțin adevărat că armata română se confruntă cu spectrul foametei și al tifosului. Germania dorea detronarea lui Ferdinand și înscăunarea unuia dintre fiii împăratului german. Chestiunea tezaurului românesc transferat în Rusia și plecarea de pe front a prințului Carol pentru a se căsători cu Zizi Lambrino la Odessa sunt dezbătute tan-gențial. În sfârșit, încheierea păcii defavorabile de la București cu Germania, ultimele luni de război, situația distrugerii Bucureștiului și Scri-soarea reginei Maria către comitetul de inițiativă pentru sărbătorirea contelui de Saint-Aulaire încheie un volum de excepție. În extremis, sem-nalăm că anul de naștere al lui Anne Noailles este 1876, nu 1867 (p. 40), iar la pagina 52 anul nașterii lui Take Ionescu este 1858, nu 1852.

* ETHEL GREENING PANTAZZI, *România în lumini și umbre* (1909-1919). Traducere din engleză de Constantin Ardeleanu și Gabriela Debita. Cuvânt-înainte, note și comentarii de Constantin Ardeleanu, Ed. „Humanitas”, 2015, 306 p.

** CONTELE DE SAINT-AULAIRE, *INSEMNĂRILE UNUI DIPLOMAT DE ALTĂDATĂ ÎN ROMÂNIA* (1916-1920). Traducere din franceză de Ileana Sturdza. Introducere și note de Mihai Dim. Sturdza, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Ed. „Humanitas”, 2016, 282 p.

• autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți • autori și cărți •

Calistrat Costin

Fericit cel care

Deși titlul face clar trimitere la „Fericițiile” din Noul Testament, „**Fericit cel care**” (Bacău, Ed. „Ateneul scriitorilor”, 2017), cea mai recentă carte a scriitorului Calistrat Costin, președintele filialei Bacău a Uniunii Scriitorilor din România, nu e o carte religioasă, însă sunt câteva texte în care autorul se revoltă și pare că se războiește cu însuși Dumnezeu. Lupta existențială poetul o îmbracă în haina scepticismului. Și în acest volum de poezii, ca și în precedentele, Calistrat Costin abordează teme grave, bravând prin sarcasm și autoironie. Este un poet aparte, care poate induce în eroare la o lectură grăbită. S-ar putea să pară facil, deși nu este deloc. Pe unii cititori s-ar putea să-i intrigue caracterul antipoeitic al unor fragmente, dar antilirismul este asumat cu inteligență. Calistrat Costin scrie o poezie care se poate citi și înțelege doar în cheie teatral-dramatică, discursul său caracterizându-se printr-o retorică puternică. Versurile au o sonoritate deosebită. Sunt bine dozate elementele declamative, amintind astfel că poetul a avut în trecut o legătură foarte strânsă cu teatrul: a fost o perioadă director al Teatrului Municipal „Bacovia”, este coautor al poemului dramatic „Legământ de eternă neuitare!” și a scris scenariul pentru teatru.

„Fericit cel care” se deschide cu versuri diafane, sensibile, de notație, dar și reflexive, scrise în stil haiku: „Câinele meu drag,/ și când era pe moarte/ dădea din coadă,/ mă privea cu ochi blânzi/ rugându-mă să-l alint”. Încă de la acest grupaj, intitulat simbolic „Amăgiri”, facem cunoștință cu problemele de conștiință și frământările poetului, evidențindu-se cele despre trecerea inexorabilă a timpului.

Atent la mersul lumii contemporane, având nu doar suficiente, ci prea multe motive de dezamăgire, poetul reflectează cu amar: „cât despre nebulie –/ un dram de năuceală n-are ce strica,/ prea multă luciditate te face/ de două ori mai nefericit”. Se schimbă registrele, autorul trecând, în același text, de la poezia filozofică la cea cu nuanțe dark & suprarealistă: „La nunta lor n-a căzut nicio stea,/ din trupuri se desprindeau prunci/ plutitori peste morminte,/ plânsul se auzea cântec, mirii/ fericiți disperau ca-n basme,/ viața lumii merită foarte puțin”, apoi continuă, realist, apelând la întrebări retorice și exprimări axiomatice și/sau aforistice: „Ce vrea să-nsemne/ a trăi pentru a muri?”; „Sfârșitul vine/ mai devreme, mai târziu./ ca și-nceputul...”

Aș risca o comparație cu un termen muzical: Calistrat Costin a scris această carte parcă mereu urmărind contrapunctul. Dualitatea se manifestă în permanență, poetului plăcându-i să împletească spiritul grav cu ludicul, limbajul colocvial cu livrescul, firescul cu paradoxul. Într-unul dintre cele mai puternice poeme, „Elogii nebuliei înțelepte”, cu care, de altfel, se încheie cartea, Calistrat Costin reușește o sinteză a contrariilor, a definiilor plinului prin gol și viceversa: „Nebunia îi rățâcirea minții care minte trebuie să existe - / ca să ai ce rățâci – și-o atât de fermecătoare rățâcire/ din iadul vieții acesteia, care iad există și el, trebuie./ altfel n-ar fi de conceput paradisul!” Magister dixit!

Violeta SAVU



• Vicențiu Adrian Vănuș – *Ritm și spațiu*

Platon este marele favorit al zeilor, cel mai norocos dintre pământeni cu har întru filosofie. S-a ivit în lume și a trăit între doi uriași: Socrate și Aristotel. Primul l-a povățuit, pe celălalt l-a îndrumat. Academia platoniană, înființată (387 î. H.) într-o grădină din apropierea Atenei, despre care se spune că ar fi aparținut eroului mitologic Akademos, a cunoscut un frumos spirit, a oferit civilizației mondiale o paradigmă în care spiritul prețuiește libertatea ca pe darul cel mai grozav care le-a fost oferit muritorilor. Sufletul adolescentin plin de idealuri mi-a fost vrăjit mai întâi de gândul lui Platon, din „Republica” (Platon, *Opere V*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, 473.a, p. 266): „Dacă filosofii nu vor domni în cetăți ori cei ce sunt numiți acum regi și stăpâni nu vor filosofa autentic și adecvat, dacă acestea două – puterea și filosofia – n-ar ajunge să coincidă și dacă numeroasele firi care acum se îndreaptă spre vreuna dintre ele, dar nu și spre cealaltă, nu vor fi oprite/să procedeze astfel/ nu va încăpea conținerea rețelilor [...] pentru cetăți și neamul omenesc...”

M-am lăsat multă vreme sedus de caracterizarea formelor guvernării schițate de Platon – aristocrația, timocrația, oligarhia, democrația –, de argumentele sale. Am aplaudat spiritul guvernării de tip aristocratic, potrivit căruia atâtea vreme cât conducătorii nu vor fi filosofi, și filosofii nu vor fi conducători, nenorocirile nu vor evada din viața statului și a oamenilor. Nu m-a atras în mrejele sale guvernarea timocratică, a războinicilor, dar nici cea oligarhică, întrucât, argumenta Platon, bogății vor încerca să devină tot mai bogăți, în vreme ce săracii ar putea ajunge și mai pauperi. Democrația, despre care credeam că este alfa și omega ființării unui stat, era



Ion FERCU

Filosoful și Cetatea (I)

privită de Platon ca un copil al oligarhiei, întrucât majoritatea, needucată, își va alege conducători care nu vor acorda prioritate intereselor sale. Tirania, descrisă ca o democrație degenerată, m-a dezamăgit. Admirându-l aproape necondiționat pe Platon, m-au asediat îndoielile din perspectiva modului în care percepeam democrația. Dar m-a prins de guler un avertisment pe care Constantin Noica l-a dat unora dintre cititori, în „Cuvânt prevenitor” la „Republica” (p. 16): „Să nu citească *Republica* lui Platon dacă nu o poate citi bine, și s-o lase altor veacuri, care nu vor mai sta să judece operele mari după mizeria proprie”. Mi-am spus atunci, adolescentul de mine, că trebuie să-mi sporesc rezervele de pesimism raportate la gândul platonian care-mi spune că democrația este una dintre cele mai grave forme de guvernare. Am început să caut adversari platonicieni. Karl Popper a fost unul dintre ei: „Cum putem organiza statul sau guvernul, în așa fel încât chiar și conducătorii răi să nu producă mari prejudicii? Răspunsul la această întrebare este democrația, care ne permite să schimbăm o guvernare fără vărsare de sânge” (Karl Popper, Konrad Lorenz, „Viitorul este deschis...”, Editura Trei, 1977, p. 123). El ne amintește și sinteza lui Churchill: „Democrația este cea mai proastă formă de guvernare – cu

excepția tuturor celorlalte care au fost încercate”(ibidem). Și, pentru a fi și mai convingător, filosoful englez de origine austriacă aruncă săgeți către „Republica” ideală a lui Platon: „Dacă aspiri către o societate perfectă, atunci vei fi cu certitudine un adversar al democrației. Iar rezultatul nu va fi cu nimic mai bun. Politica înseamnă alegerea răului celui mai mic” (ibidem). Argumentul popperian este seducător. Aristotel, elevul lui Platon, ar afirma cu siguranță faptul că, logic, este și corect formulat. Încercând să-l apar pe Platon, rememorez faptul că el tocmai asta sugera, uneori: democrațiile nu-și pot desemna întotdeauna conducătorii care să reprezinte „răul cel mai mic”. Sir Karl Raimund Popper m-a privit condescendent și mi-a reamintit că trebuie să țin atent la nuanțe, chiar dacă îmi asum, de principiu, rolul de apărător al lui Platon. Democrația, a repetat el, „ne permite să schimbăm o guvernare fără vărsare de sânge”. Apoi, persuasiv, a sintetizat: „Democrațiile noastre occidentale sunt cele mai drepte orânduirii sociale care au existat până în prezent în istorie; superioritatea lor este determinată de faptul că sunt cele mai mari iubitoare de reformă și cele mai autocractice forme de societate” (ibidem, p. 124).

Fără tonul grav al lui Karl Popper, istoricul/scriitorul Arnold Joseph Toynbee își construiește

reduta împotriva guvernării ideale de tip platonian, în care este de dorit ca filosofii să fie conducători și conducătorii, filosofii, sintetizând-o într-un discurs cuceritor: „Filosoful sub masca unui rege” (Arnold J. Toynbee, „Studiu asupra istoriei”, sinteză a volumelor I-VI, *Humanitas*, 1997, pp. 718-723). El crede că „propunerea lui Platon este greu de acceptat pentru laici – fie ei regi sau simpli oameni de rând”, dar „și mai greu de acceptat pentru filosofi”. Apoi întreabă retoric: „Oare țelul cel mai înalt al filosofilor nu este însăși detașarea de viață?” Atunci cum am putem crede că un filosof ar putea deveni un conducător care va fi împovărat de grijile cetății? Cealaltă alternativă – regele să devină filosof – mai ispititoare, pentru unii, s-a dovedit a fi și ea falimentară. „Nu mai puțin de trei ori în viața lui, Platon, zice Toynbee, de bunăvoie, deși cu vizibilă stingherire, a consimțit să-și părească adăpostul său atic și să treacă marea spre Siracuză, cu nădejdea că va izbuti să-l convingă pe un despot sicilian să accepte concepțiile filosofului atenian în ceea ce privește îndatoririle unui principelui”. Istoria a consemnat eșecul demersului lui Platon. Dionisos al Siciliei a început domnia ca tiran și a fost răsturnat... Istoricul englez oferă și alte exemple: Marcus Aurelius și Asoka. Împăratul roman este asociat filosofiei stoice, în vreme

ce pe Asoka, mare conducător al Imperiului Maurya, îl aflăm printre cele mai importante personalități ale cuceririi budiste. Numai că, scrie Toynbee, „realizările lor au pierit odată cu ei”. Opera lui Marcus Aurelius a fost prăbușită de succesorul pe care neinspirat l-a desemnat, Imperiul Maurya s-a prăbușit la prima lovitură pe care a încercat-o un uzurpator. Pentru a argumenta eșecul regelui-filosof, Toynbee citează din „Principiile” lui Machiavelli: „...este nevoie să fie atât de bine pregătit pentru toate împrejurările, încât, atunci când părerile lor se schimbă, să ai destulă putere să le faci să creadă mai departe cu sila”. Regele-filosof al lui Platon nu ar fi putut cocheta cu sila. „Prin asemenea cuvinte brutale, Machiavelli introduce o trăsătură sinistrală în strategia regelui-filosof, trăsătură pe care Platon, discret, o țineuse în penumbră. Dacă regele-filosof scotoțește că nu poate s-o ducă mai departe prin vraja gândirii, el își va da la o parte filosofia și va trage sabia. Până și Marcus Aurelius (filosof; n.n., I. F.) s-a folosit de sabie împotriva creștinilor” (ibidem). Care să fie cauza eșecului visului platonian al conducătorului filosof și al filosofului conducător? „De fapt, adaugă Toynbee, regele-filosof este osândit eșecului prin simplul fapt că el se va fi străduit să împreune într-o singură ființă două firi cu totul deosebite. Filosoful se compromite pe sine căutând să se aventureze în domeniul de constrângere rezervat regelui. Și invers: regele se compromite când vrea să pună piciorul în aria de activitate a filosofului, care este un domeniu al contemplației dezbrătat de orice patimi [...] Regele-filosof este silit să-și măturisească eșecul în clipa în care trage sabia și se prefăce astfel într-un «mănuitor cu sabia», până atunci înveșmântat în straițe de împrumut”...

Sigur că ceva știm despre *aforism* (formă concisă, expresivă; sentință care conține un sens adânc, sintetizat de rațiune și confirmat de experiență), dar nu putem presupune că un oraș de cca 40.000 de locuitori poate fi așezat sub semnul unui *Festival Internațional al Aforismului*; fiind drumul cel mai scurt de la idee la expresie, îl parcurge și prin intermediul *metaforei* și al *decupajului* imagistic.

Prietenul nostru de profesie și de comunitate literară, energic și inteligentul **Vasile Ghica**, a avut puterea de a propaga *molima* aforismului în tot orașul lui Costache Conachi, cel mai mare pept înainte de Alecsandri. Proiectăm în guma noastră toată admirația pentru un profesor-scriitor care a putut convoca energiile și forțele publice pentru un asemenea eveniment, la care au participat invitați din Italia, Canada, Liban, Republica Moldova și din multe centre din țară, îndrăgostiți de această formă literară. Am participat trăind un sentiment indecis (din moment ce – cum se știe – aforismul e un enunț concis, frumos, dar concentrat) întrebându-mă cum vor face tecucenii program. Am ajuns la Școala Gimnazială „Iorgu Iordan”, unde, într-o sală aproape paradiziacă, o profesoară de română a dirijat elevii pe o mică scenă să își prezinte comentariile la diverse aforisme, având confecționate, în prealabil, și niște panouri cu imagini și cuvinte generale din aforismul ales. La un moment dat, au alternat succesiunea asta cu o scenetă, cu muzică la chitară și concurs de întrebări-răspunsuri. Am fost atât

Tecucii, scriitorii și puterea aforismului*

de impresionat, încât am uitat că școala avea un nume ilustru și am propus să se cheme *Școala Căutărilor de Perle în Limba Română*; așa de expresive erau aforismele alese de elevi. De altfel, instituțiile din oraș/municipiu și marile străzi purtau emblema festivalului aforismului. Impresionant.

Era ediția I a unui Festival de la care am *Antologia* coordonată de V. Ghica, sub scrijorul Fundației *Polin*. În oraș există *Aleea personalităților* din Parcul Central „Al. I. Cuza”, iar în apropiere Biblioteca „Ștefan Petică”, Muzeul de Istorie „Teodor Cincu”. Din arealul tecucean s-au ivit 14 academicieni, personalități de prim rang, precum Costachi Conachi, C. Negri, H. Papadate-Bengescu, Ion Petrovici, Tudor Pamfile, V. Păvan, Iorgu Iordan, G. Apostu, Mihail Manoilescu și alții. Tecucii sunt capitala *Cercetărilor*, un monument vorbește despre asta. Localitatea e considerată „leagănul aviației române”. Intențiile organizatorilor sunt ca în fiecare prim week-end din octombrie să aibă loc acest festival ce se adresează românilor de pretutindeni, atât de dezbinată acum.

Antologia alcătuită de V. Ghica, după un interviu inteligent ce l-a acordat lui H. Bonafide din București, a așezat o serie de medalioane pentru *Oaspeții de vază* ai Festivalului. Najj Naaman - umanist și scri-

itor prolific din Liban, pilon solid al dialogului dintre lumea arabă și celelalte civilizații, vorbitor impecabil de arabă și franceză, licentiat în Drept și Istorie, jurnalist și profesor de arabă, franceză și management economic, cu un proiect cultural pentru toate meridianele planetei. Lucrearea sa principală a fost tradusă în vreo 40 de limbi (An-Najjiyyat). Urmează un alt oaspete de vază, scriitorul român-basarabean Nicolae Dabija; apoi Fabrizio Caramagna din Torino, un alt oraș din lume care mai găzduiește un festival al aforismului. Un medalion vibrant are Valeriu Butulescu – inginer și dr. în științe tehnice, autor a 70 de volume, 20 de piese de teatru, fiind cel mai tradus scriitor român în viață. Opinia sa, citată în antologie, este că „lumea de azi nu este în derivă, ci între o formidabilă ascensiune mentală și tehnologică”. Medalionul lui Ionel Necula, licențiatul în filosofie, consemnează lucrările monografice ale profesorului: Luca Pitu, Ștefan Petică; personalități tecuce: Ion Petrovici; C. Rădulescu-Motru și alții. Dens și expresiv, cărțile sale sunt totdeauna la înălțimea domeniului.

Cartea cuprinde și un *Palmares al Festivalului*. Cităm măcar câte un aforism dintre cele mai elevate și expresive:

„După un timp, stratul de rugină devine protector” (V. Butulescu);

„A fi puternic înseamnă a purta povara altora (Dan Surducan);

„Dragostea este un glonte cu parfum de flori nemuritoare” (Ionuț Caragea - Canada);

„Mulți s-au dat jos din copac doar pentru necesități fiziologice” (Viorel Vintilă); „Altădată, bărbaiții se dădeau în vânt după femei competente, azi sunt preferate cele competitive” (Ionel Necula);

„Să citești o carte nu este să ieși din lume, ci să intri în lume printr-o altă intrare” (Fabrizio Caramagna);

„Muzica poate face dintr-un suflet răvășit o Catedrală”;

„Relația dintre scriitor și critic seamănă adesea cu cea dintre un copac și un câine”.

O altă colecție este din personalități din veacuri trecute:

„Când vrei să păcălești lumea, spune adevărul” (Bismarck);

„Cine crede în zbor e stăpân peste zare” (Blaga);

„Oricâte calități am avea, lumea se uită numai la defecte” (Moliere);

„V-am lăsat săraci și proști. V-am găsit și mai săraci, și mai proști” (Brâncuși).

Festivalul lui V. Ghica este o sărbătoare a spiritului.

Grigore CODRESCU

* *Festivalul Internațional al aforismului pentru românii de pretutindeni, Antologie, Tecuci, 2017.*

N. 13 decembrie 1937, în Piatra-Neamț, județul Neamț. **Ziarist, prozator.** Este fiul Margaretei (n. Pătrașcu), casnică, și al electricianului Aristide Verman. A copilărit în mahalaua Precista, confruntându-se încă de la o vârstă fragedă cu vicisitudinile vieții. Provenind dintr-o familie săracă, a simțit la propriu ce înseamnă „chiorăielile mațelor mereu goale”, ce presupune să rămâi de timpuriu orfan de tată, să te lupți zi de zi pentru un colț de pâine, să porți ghetuțe second-hand și să visezi la o pereche de pantofi pe care, până la 10 ani, încă nu o văzuse. Umblând desculț de primăvara timpuriu și până toamna târziu, evadează adesea din singura cameră – „scundă, întunecoasă” –, în care viețuia alături de părinți și de frații săi, descoperind zi de zi universul acelei lumi de „copii săraci, care eram o mulțime”, și, aidoma multora dintre ei, e silit să facă de toate: cerșește, fură mere din livada domnului Chelsea, e împușcat cu sare, devine purtător de prapur, ajutor de clopotar și de fochist, vizitiu, mecanic, pilot sportiv, se umple de o „boală comică” etc. Atunci când prindea o fiertură de melci credea că L-a prins pe Dumnezeu de un picior și cu toate acestea a fost „cel mai bun elev din clasă”, silință ce l-a salvat în cele din urmă de mizerie. Și-a început studiile cu învățătorul Gorduz, la Școala Nr. 2 din Piatra-Neamț (1944 – 1951), cu care a descifrat tainele alfabetului, în timp ce preotul Vasiliu i-a sădit în suflet dragostea pentru limba română și pasiunea lecturii, consolidată apoi la Școala Medie de Băieți Nr. 1 (1951-1954, actualul Colegiu Național „Petru Rares”), cu sprijinul profesorului de limba și literatura română Haralambie Mihăilescu, de la care a deprins, în plus, gramatica. Influențat de lecturi, a început să scrie poezie, dar aptitudinile sale literare aveau să lăncezească o lungă vreme, întrucât prioritară devenise lupta pentru existență. Nepuțând visa, în pofida rezultatelor foarte bune la învățatură, la studiul superior, își propuse-

Personalități băcăuane

Eugen Verman

se ca țintă să ajungă „electrician de faimă” sau „chiar maistru”. A debutat în profesie ca muncitor, lucrând între anii 1954 și 1960 ca ajutor de fochist la Fabrica de Cherestea de la Sarata, vizitiu la o fabricuță din Piatra-Neamț, mecanic la Fabrica de Hârtie sau ca hamal în gara nemteană, în același interval devenind și pilot sportiv, după ce a urmat Școala de Aviație Civilă de la Strejnicu (1956) și Râmnicul Sărat (1957), precum și, pentru o scurtă perioadă, militar în termen (noiembrie 1957 – mai 1958). Șansa de a reveni la scris i-a surâs în timp ce era muncitor parchetar la Fabrica de Binale „Bistrița” (1958-1960), unde articolele sale scrise pentru gazeta de perete au fost remarcate de jurnalistul Constantin Velisar, care i-a propus să vină să lucreze ca reporter în redacția bisăptămânalului **Flacăra**. După ce aproape un an a tot amânat decizia de a se rupe de fabrică, la 1 martie 1960 a fost încadrat ca redactor stagiar, scriind la început informații și note. Primul reportaj care l-a impus atenției publice a fost cel despre zăgăzuirea Bistriței, la Bicaz, semnat împreună cu șeful său de secție, C. Ciobotaru și apărut în numărul din 1 iulie 1960. Peste mai puțin de trei luni era deja cursant la Cursul de ziaristică de pe lângă Școala Superioară de Partid „Ștefan Gheorghiu” (15 septembrie 1960 – 15 iunie 1962), la absolvire fiind numit direct redactor-șef al săptămânalului **Oneștiul nou** (1 iulie 1962-31 decembrie 1964), alături de Mihai Pauliuc, Vasile Istrate, Constantin Bute și Constantin Toma, transformând redacția într-o adevărată oază de cultură. În această calitate a stimulat creatorii oneșteni, deschizând porțile consacării pentru tinerii scriitori Vasile Buțan, Constantin Th. Ciobanu, Gheorghe Izbășescu, dar și

pentru alte condeie din zonă, invitate și la cenaclul ce funcționa în cadrul redacției. De la 1 ianuarie 1965 s-a transferat, ca redactor, la cotidianul **Steagul roșu** din Bacău, iar de la 1 octombrie 1967 a devenit pentru a doua oară student, urmând cursurile la zi ale Facultății de Filosofie-Istorie din cadrul Academiei Social-Politice „Ștefan Gheorghiu” (1967-1971). În anii de studenție a menținut legătura cu redacția băcăuană, lucrând în redacție în toate vacanțele și trimițând corespondențe din Capitală, iar în 1970 s-a numărat printre participanții la Congresul Mondial de Sociologie de la Varna (Bulgaria). Axat pe viața politică, a fost repartizat după absolvire la secția de specialitate a cotidianului, lucrând ca redactor și, apoi, ca șef al acesteia, până la evenimentele din decembrie 1989, participând la cele mai importante evenimente social-politice din județul Bacău și scriind sute de articole, reportaje, note și informații care l-au impus atenției publice drept unul dintre cei mai experimentați jurnaliști băcăuani. La 23 decembrie 1989 s-a numărat printre fondatorii noului cotidian **Deșteptarea**, lucrând ca redactor până la pensionare (1 ianuarie 2000) și, după aceasta, în calitate de colaborator. Stimulat de criticul literar Constantin Călin, care i-a remarcat, între primii, aptitudinile de prozator, a debutat cu povestirea **Casa** în suplimentul **Sinteze** (1992), coordonat de acesta, confirmând apoi cu alte scrieri, ce aveau să fie reunite în numărul primului său volum: **Robu** (Editura „Deșteptarea”, Bacău, 1999). I-a urmat alte șapte volume



de proză scurtă, bine primite de critica literară – **Destin** (referință critică de Ion Rotaru pe coperta a IV-a, Editura „Studio”, Bacău, 2001), **Culai** (Prefață de Constantin Călin, Editura „Casa Scriitorilor”, Bacău, 2005), **Liliacul alb**, **Zborul numărul trei** (Editura Corgal Press, Bacău, 2007), **Miezul vieții**, **Oameni și destine** (idem, 2009), **Zăpezi murdare și alte povestiri** (idem, 2015) și **Noi, cei de pe „Lăpușneanu”** (prefață de Constantin Călin, idem, 2017) –, precum și o ediție, revăzută și adăugită, a volumului **Culai** (idem, 2009), lansate inclusiv la Piatra-Neamț, chiar în prezența unora dintre cei ce-i deveniseră personaje. O mică parte din creația sa publicistică a fost antologată de Nelu Broșteanu, Gheorghe Bălătescu, Victor Eugen Mihai și Aurelian Chiscop în volumul omagial **„Deșteptarea 20 de ani. Istoria ziarului. Istoria Bacăului”** (Editura „Deșteptarea”, Bacău, 2009), dar alte sute de articole,

risipite prin paginile publicațiilor la care a lucrat ori în cele ale **Ziarul(ui) de Bacău**, unde a fost colaborator, pot oricând alcătui materia unor cărți de publicistică, tot așa cum prozele și însemnările inserate în sumarul revistelor **Ateneu** (în care a debutat, ca recenzent, în iunie 1974), **Cetatea lui Bucur**, **Ferestre**, **Observatorul** (Canada), **Oglinda literară** sau **Plumb** pot figura în alte tomuri de proză. Membru al colegiilor de redacție de la **Steagul roșu**, **Deșteptarea** și **Ateneu**, laureat al Concursului de Creație Literară „Agatha Grigorescu-Bacovia” (Mizil, 2011), premiant al Cenaclului Literar-Artistic „Avangarda XXII” și al Revistei **Plumb**, distins cu Diploma de Fidelitate a ziarului **Deșteptarea**, creatorul Oacăi și al lui Tony Balsam pregătește noi surprize cititorilor săi, la cele opt decenii de viață pe care le rotunjește fiind la fel de activ ca în tinerețe.

Cornel GALBEN

Vasile GHICA

În ghearele râsului



• Tudor Zbârnea – *Vis vertical*

În lupta pentru dreptate, cultura este doar o instanță de bun-simț.

În deșert nu interesează pe nimeni formula apei.

După zgârietura de lumină, ne putem da seama dacă a fost cometă sau stea.

Suntem foarte norocoși: am apucat să fim contemporani cu trandafirul și cu privighetoarea.

Nici arta nu a încheiat războiul cu morile de vânt.

Pentru unii, singurul sprijin la bătrânețe este toiagul.

Căinele nu-i om. Pentru că el nu poate uita o binefacere.

Parcă prea multe pisici negre defilează prin fața secolului nostru!

S-a abolit arsul pe rug. Nu era economic.

Istoriei i-a fost întotdeauna frică de judecata culturii.

Ce bijuterii teribile a putut face Brâncuși din topor!

Priviți cu atenție bibliotecile! Câtă luptă pentru fiecare centimetru de raft!

Nu s-a ajuns încă la un acord convenabil al clipei cu veșnicia.



Ilya KAMINSKY

Republica surzilor

Ilya Kaminsky este un poet american, născut în Odessa, Ucraina, și refugiat în Statele Unite la numai șaisprezece ani. Primul său volum de poezie, *Dansând în Odessa*, în traducerea lui Chris Tanasescu, a

apărut în 2007 la Editura „Vinea”. Kaminsky predă literatură contemporană și scriere creativă la San Diego State University și este laureat a numeroase premii literare prestigioase: Tupelo Press Dorset

Prize, the American Academy of Arts and Letters' Metcalf Award etc. Fragmentul prezentat a fost extras din volumul *Republica surzilor*, în curs de apariție la Editura FrACTalia.

Prezentare și traducere de **Raluca Tanasescu**

A doua Păpușă

Femeile stăteau în picioare, așteptând la coadă – așteptând războiul, dar războiul nu vroia să vină.

Focul de armă

Piața orașului. Băiețelul surd se apleacă spre scenă. Păpușarul strănută, iar păpușa lui, Căpitanul din coajă de mesteacăn, își pierde una din urechile de lemn în zăpadă. Apoi se ridică și își mișcă nasul spre public.

O mașină apare de după colț și un Căpitan de poliție adevărat își înfinge cizma în asfalt.

– Împrăștiati-vă imediat!
– Împrăștiati-vă imediat! strigă păpușa, cu un timbru fals, lemnos.

Toți îngheață, mai puțin băiețelul surd, care continuă să rădă, până când cineva îi astupă gura cu palma. Căpitanul se întoarce spre băiat și ridică un deget:

– Tu!
– Tu! ridică păpușa un deget.
Păpușarul se uită la păpușă. Păpușa se uită la Căpitan. Căpitanul se uită la păpușar, dar noi toți cei

din piață ne uităm cum băiețelul surd se lasă pe spate, își adună toată flegma din gât și o aruncă spre Căpitan. Sunetul pe care noi nu-l auzim ridică pescărușii de pe ape.

O păpușă ia atitudine

Arunc o vrajă ca un păgân peste voi, unul câte unul –

Și fac din
frică o limbă –

Vă număr găurile din urechi, vă număr găurile din nas

Clopot-clopot, repede-ncremenit, os-împietrit,
oase-mprejur –

Vă șoptesc silaba până când sensul dispare
din fiecare, unul câte unul –

*
surzenia, ca o revoltă, începe –

Am trăit fericiți în vremea războiului

Și când au bombardat casele celorlalți, am

protestat
dar nu destul, ne-am împotrivit, dar nu

destul. Stăteam
în patul meu, iar în jurul patului, America

se prăbușea: casă invizibilă, după casă invizibilă,
după casă invizibilă.

Am scos un scaun afară și am privit soarele.

În cea de-a șasea lună
a unei domnii dezastruoase în casa banului

pe strada banului în orașul banului în țara banului,
în marea noastră țară a banului, noi (să ne iertați)

am trăit fericiți în vremea războiului.

O hartă de oase și valve căscate

Aceea fusese dimineața în care elicoptere strani
zburaseră în cercuri.

Aceea fusese dimineața în care noi afuriserăm
numai pământul.

Am văzut un soldat cum țintește și pe Petya,
băiețelul surd, cum i se umple gura de fier și văpaie.

Tatăl lui îi privea chipul
întins pe asfalt, o hartă de oase și valve căscate.

Păpușile noastre transmiteau știri în văzduhul liber
de la balcoane.

Era ceva cu aerul; ceva din aer ne voia prea tare.
Pământul încremenise.

Gărzile din turn mâncau sandvișuri cu castraveți.

A doua zi
Soldații le-au examinat urechile barmanilor,
contabililor, soldaților.

Au smuls-o pe soția lui Pasha din pat ca pe o ușă
de autobuz.

Nu bănuiești ce blestemății le face tăcerea soldaților.
În a cincea zi

am afurisit numai pământul
și n-am mai avut vorbe să ne mai plângem

Dumnezeul meu și cu mine n-am văzut nimic pe cer
și ne-am holbat în sus

Iar eu sigur nu mai știam de ce sunt viu.
Am intrat în orașul care fusese odată al nostru,

Pe lângă teatre și grădini și scări din lemn
și porți din fier forjat.

Fii curajoși, am spus, dar nimeni
nu avea curaj, căci un sunet pe care noi
nu-l auzeam ridicase pescărușii de pe ape.

Prima Păpușă

Cum era înainte de război?



• Nina Sibaev – *Ritmuri albastre*